

Nr 173.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lån till svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen; given Stockholms slott den 16 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

C. E. Svensson.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 16 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för handelsdepartementet, statsrådet Svensson:

Sedan det på Spetsbergen arbetande svenska kolbrytningsföretaget råkat i ekonomiska svårigheter, blev, som bekant, för bevarande i svensk ägo av de i bolagets händer befintliga väldiga stenkolstillgångarna, bolaget på sommaren år 1921 rekonstruerat under medverkan från svenska statens sida. Ett nytt bolag, benämnt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, bildades med ett aktiekapital av till en början 4,250,000 kronor, därav 3,000,000 kronor utgjorde likvid för övertagande av det äldre bolagets rörelse och tillgångar, medan 1,250,000 kronor tecknades och kontant inbetalades av svenska staten. Aktiekapitalet

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 138 häft. (Nr 173.)

ökades sedermera i januari månad 1922 med 750,000 kronor, vilken aktiepost likaledes övertogs av staten. För att ytterligare säkerställa bolagets möjligheter att uppehålla rörelsen träffades anstalter, varigenom vissa privata krediter, vilka det äldre bolaget åtnjutit mot borgen av några dess styrelseledamöter, bundits för tiden intill den 1 juli 1923.

Redan kort tid efter bolagets bildande visade det sig emellertid, att den ekonomiska grund, som sålunda skapats för bolagets verksamhet, var alltför svag. Härtill bidrog — förutom den omständigheten att bolaget hade att från det äldre företaget övertaga skulder till avsevärda belopp — framför allt det efter bolagets startande inträffade starka prisetfallet å stenkol, vilket fullständigt rubbade den vid bolagsbildningen uppgjorda finansplanen. Till följd av dessa och andra omständigheter fick bolaget genast att kämpa med mycket stora ekonomiska svårigheter, kända teknade framför allt av en permanent brist på nödigt rörelsekapital.

Då jag under sådana omständigheter ansåg nödvändigt, att till ingående prövning upptoges frågan, huru med statens stenkolsintressen å Spetsbergen lämpligen borde för framtiden förfaras, tillkallade jag den 29 maj 1922 jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande två sakkunniga personer, ledamoten av riksdagens andra kammare, pensionsfullmäktigen J. B. Eriksson i Grängesberg och verkställande direktören i ingenjörsvetenskapsakademien, kommerserådet A. F. Enström, för att efter samråd med styrelsen för bolaget verkställa utredning och avgiva förslag i dylikt hänseende.

Vid tiden för avlåtandet av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag var ifrågavarande utredning ännu icke slutförd. Då emellertid de sakkunniga, enligt vad de meddelat mig, kunde förväntas komma att föreslå åtgärder, som under budgetåret 1923—1924 förutsatte kapitaltillskott från statens sida till belopp av 3,000,000 kronor, fann sig Kungl. Maj:t, på min därom gjorda framställning, bära i statsverkspropositionen under avdelningen »Utgifter för kapitalökning», bil. 4, (punkt 1) föreslå riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, för förenämnda ändamål å rikstaten för budgetåret 1923—1924 beräkna ett anslag av 3,000,000 kronor.

Den 1 februari 1923 hava numera de sakkunniga till mig överlämnat ett den 29 därförutgångna januari dagtecknat och av åtskilliga bilagor åtföljt betänkande, innefattande utredning av förberörda spörsmål ur teknisk, kommersiell och ekonomisk synpunkt. Utredningen utmynnar i ett förslag, att staten för stödjande av bolaget skulle under åren 1923 och 1924 bevilja bolaget lån till ett sammanlagt belopp av 4,500,000 kronor, i sammanhang varmed skulle vidtagas vissa ändringar

i den för bolaget gällande ordningen, avseende att stärka statens inflytande å bolagets ledning.

Efter remiss hava järnvägsstyrelsen den 10 februari och kommerskollegium den 3 mars 1923 utlåtit sig i saken.

Vidare hava de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse, ledamoten av riksdagens andra kammare, landshövdingen S. Lübeck och kommerserådet R. Sohlman, samt den för dem utsedde suppleanten, byråchefen i socialstyrelsen T. Fürst — vilka i enlighet med Kungl. Maj:ts uppdrag medverkat vid ovannämnda sakkunnigutredning — till mig inkommit med en skrift i anledning av de sakkunnigas förslag.

Sedan förevarande spørsmål varit föremål för vederbörlig beredning inom handelsdepartementet, anhåller jag nu att få underställa det samma Kungl. Maj:ts prövning, därvid jag till en början skall tillåta mig att i korthet erinra om vad tidigare från statens sida åtgjorts för tillvaratagande av de svenska intressena i stenkolsfyndigheterna å Spetsbergen.

I skrivelse den 15 juni 1921, nr 333, anmälde riksdagen sitt beslut i anledning av en utav Kungl. Maj:t i proposition den 18 mars 1921, nr 218, gjord framställning om anvisande av ett anslag av 3,000,000 kronor för tecknande av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält. Ifrågavarande teckning hade av Kungl. Maj:t föreslagits skola ske i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angäves i ett statsrådsprotokollet i ärendet bilagt förslag till avtal mellan svenska staten och bolaget.

1921 års riksdags skrivelse nr 333.

Riksdagen, som ansåg, att, till vinnande av ett rättvist förhållande mellan de aktier, som staten kunde komma att teckna, och det redan förefintliga aktiekapitalet, en nedskrivning av nämnda kapital från 5,000,000 till 3,000,000 kronor borde äga rum samt att för verksamhetens fortsättande borde bildas ett nytt bolag, å vilket aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält skulle överlåta sin rörelse, inskränkt statens kapitalinsats till 2,000,000 kronor. Härav anvisades å tilläggsstat för år 1921 ett belopp av 1,250,000 kronor, att av Kungl. Maj:t, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i ett omarbetat, skrivelsen bilagt kontraktsförslag angäves, användas för teckning och likvidering av aktier i det bolag, som vore avsett att bildas för övertagande av den av aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält bedrivna rörelsen. Därjämte anvisades å extra stat för år 1922 ett belopp av 750,000 kronor, att, därest Kungl. Ma:t skulle finna förhållandena därtill böra föranleda,

av Kungl. Maj:t användas för teckning och likvidering av ytterligare aktier i samma bolag.

Såsom förutsättning för statligt kapitalengagemang i bolaget uppställdes därjämte det villkoret, att borgensmännen för det äldre bolagets banklån förbunde sig att tillhandahålla det nya bolaget kredit, intill den 1 juli 1922 till belopp av 1,500,000 kronor samt för tiden därefter t. o. m. den 30 juni 1923 till belopp av 1,000,000 kronor.

Teckning och likvidering av aktier till nominellt belopp av 1,250,000 kronor i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

Sedan min företrädare i ämbetet med stöd av honom utav Kungl. Maj:t lämnat bemyndigande å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar den 27 juni 1921 ej mindre undertecknat kontrakt med aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält, likalydande med det vid riksdagsskrivelsen fogade kontraktsförslaget, rörande bildandet av ett nytt bolag för övertagande av förstnämnda bolags rörelse än även i vederbörlig ordning tecknat aktier till nominellt belopp av 1,250,000 kronor i det nya bolaget, benämnt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, anmodade Kungl. Maj:t den 29 juni 1921 fullmäktige i riksgäldskontoret att, mot erhållande av vederbörligen utställda interimisbevis och med användande av det utav riksdagen för ändamålet å tilläggsstat för år 1921 anvisade anslaget, till styrelsen för sistnämnda bolag erlægga likvid med 1,250,000 kronor för de av staten tecknade aktierna i bolaget.

Framställning från bolaget om förskottlikvid för stenkol m. m.

Sedan bolaget därefter kommit till stånd och under några månader varit i verksamhet, anmälde styrelsen för bolaget i en den 26 september 1921 dagtecknad, till Kungl. Maj:t ingiven skrift, att bolaget, till följd av det inträffade starka priset på stenkol, för uppehållande av driften under brytningssäsongen 1921—1922 vore i oavvisligt behov av ytterligare rörelsekapital till belopp av 1,350,000 kronor. Styrelsen hemställde förty, att Kungl. Maj:t ville bemyndiga järnvägsstyrelsen att omedelbart till bolaget utbetala ett belopp av 600,000 kronor såsom förskott för blivande stenkolsleveranser, varjämte styrelsen förklarade sig, i händelse av bifall till denna framställning, förutsätta, att vid prövningen av densamma beaktades nödvändigheten av att för verksamhetens upphållande under brytningsperioden 1921—1922 jämväl den i § 12 av överenskommelsen mellan svenska staten och aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält i utsikt ställda ytterligare teckningen av aktier till belopp av 750,000 kronor i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen komme att fullföljas i början av år 1922.

Av statens styrelseledamöter i bo-

I anledning av den av styrelsen för svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen sålunda gjorda framställningen och med hänsyn till vissa

av riksdagen i dess ovannämnda skrivelse den 15 juni 1921 gjorda uttalanden rörande förutsättningarna för ytterligare statlig aktieteckning i nämnda bolag uppdrog min företrädare i ämbetet åt de av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse, ovannämnde Lübeck och Sohlman, vilka under sommaren besiktigat bolagets anläggningar å Spetsbergen, att verkställa en ingående undersökning av bolagets ekonomiska ställning och framtidsutsikter samt möjligheterna för att i den förändrade situation, som inträtt å kolmarknaden, uppehålla en ekonomiskt lönande kolbrytning å Spetsbergen.

laget verkställt undersökning av bolagets ekonomiska ställning och framtidsutsikter.

Resultatet av denna undersökning föreligger i en till bemälda departementschef under hösten 1921 avgiven promemoria, däri anföres bland annat följande.

Styrelsen för det nya bolaget hade redan vid sitt första sammanträde till prövning upptagit frågan om fullföljande eller nedläggande av gruvdriften å Spetsbergen under driftsåret 1921—1922. Med hänsyn till de å Spetsbergen rådande förhållandena måste nämligen anställande av arbetspersonal samt inköp av materiel och proviant för vintersäsongen ske under sommaren och helst senast under juli månad. På grund därav hade det ansetts önskvärt och nödvändigt, att styrelsen redan under förra hälften av juli månad fattade ställning till frågan om driftens uppehållande eller inställande.

Sedan genom bolagets verkställande direktör detaljerade beräkningar åvägabragts dels rörande driftskostnaderna för det instundande året, dels ock rörande bolagets ställning i likviditetsavseende under såväl fortsatt som inställd drift, hade styrelsen den 14 juli 1921 enhälligt beslutat, att driften skulle uppehållas. De verkställda beräkningarna lämnade nämligen stöd för den uppfattningen, att med de kolpriser, cirka 45 kronor per ton cif Göteborg, som vid angivna tidpunkt varit gällande och som ansetts komma att stå sig under en längre tid framåt, en lönande brytning skulle kunna äga rum. Ett beslut i motsatt riktning, d. v. s. att nedlägga driften, skulle i själva verket redan då bort föranleda, att det nybildade bolaget omedelbart måst träda i likvidation, ett resultat, varigenom det huvudsakliga mål, vars vinnande riksdagens beslut avsett, eller att söka trygga besittningen i svensk ägo av de värdefulla kolfyndigheter, som av svenskar upparbetats på Spetsbergen, påtagligen äventyrats.

Under den tid av några månader, som förflutit, sedan detta beslut fattades, hade emellertid ett par av de huvudsakligaste förutsättningar, som legat till grund för de gjorda beräkningarna, i väsentlig grad ändrats.

I första rummet gällde detta kolpriserna, som sedan slutet av juli månad befunnit sig i oavbrutet sjunkande. Vidare hade den under sen-

sommaren och hösten beräknade brytningen minskats därigenom, att arbetsledningen för nedbringande av kostnaderna funnit det vara nödvändigt att ersätta den förutvarande arbetarpersonalen med nyengagerad sådan. Slutligen hade bolaget i början av september månad från järnvägsstyrelsen erhållit meddelande om, att nämnda styrelse, som vid denna tid inköpt ett parti engelska kol till ett pris av cirka 31 kronor per ton cif Göteborg, avsåg att tillämpa detta pris vid slutlikvid för av bolaget till statens järnvägar levererade kol.

De anförda omständigheterna, som fullständigt kullkastat de förut gjorda beräkningarna, inverkade till den grad nedsättande på bolagets ekonomiska ställning, att styrelsen hade sett sig nödsakad ånyo upptaga frågan, huruvida bolagets verksamhet skulle fortsättas eller icke.

De tvänne enda alternativ, som därvid stode öppna, vore driftens omedelbara inställande eller anskaffande av nödiga medel för driftens uppehållande till slutet av 1922 års skeppningssäsong. I händelse av driftens inställande syntes någon möjlighet att undgå bolagets omedelbara trädande i likvidation och konkurs ej finnas.

En granskning av bolagets ställning vid en eventuell konkurs gäve vid handen, att skulderna, aktiekapitalet oberäknat, komme att uppgå till cirka 3,000,000 kronor, och ringa utsikt syntes förefinnas, att tillgångarna skulle inbringa en försäljningssumma, överstigande skulderna. Därav bleve i första hand följden, att det av staten tecknade aktiebeloppet sannolikt skulle gå förlorat, varjämte avsikten med den av staten gjorda aktieteckningen eller att trygga besittningen på svenska händer av gruvfyndigheterna ifråga skulle omintetgöras. Det bleve nämligen likvidatorernas eller konkursförvaltningens plikt att söka så snart som möjligt och på gynnsammaste villkor realisera gruvfyndigheterna för att undvika, att vare sig anläggningarna förfores eller underhållet av dessa drog otillbörliga utgifter.

Visst vore under alla förhållanden, att en forcerad realisation skulle medföra betydande förluster, därigenom att materiel, proviant m. m., som redan funnes på Spetsbergen eller inköpts för skeppning dit från Nordnorge, finge försäljas under ytterst ogynnsamma förhållanden. Den försäljningssumma, som dessa varor skulle kunna inbringa, kunde befaras komma att uppgå till endast $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{4}$ av inköpsvärdet. Enär anskaffningsvärdet å samma varor belöpte sig till cirka 1,000,000 kronor, skulle enbart därigenom uppkomma en förlust av 6- à 700,000 kronor. Denna förlust kunde undgås eller åtminstone väsentligt minskas, om varorna kunde omsättas i producerade stenkol.

Beträffande frågan om anskaffande av för driftens uppehållande erforderligt kapital funnes givetvis icke några som helst utsikter för

att på enskild väg kunna åstadkomma ny aktieteckning i bolaget eller ökade krediter åt detsamma.

Enda möjligheten att kunna uppehålla driften vore därför, att statens medverkan kunde påräknas. I sådant avseende hade av bolaget föreslagits, dels att bolaget omedelbart måtte beviljas ett förskott av 600,000 kronor, motsvarande 20 kronor per ton för 30,000 ton kol å 1922 års leveranser till statens järnvägar, dels ock att den av staten i utsikt ställda aktieteckningen av ytterligare 750,000 kronor fullföljdes och detta i så god tid, att likvideringen av aktierna kunde ske redan i januari månad år 1922. Då emellertid sistnämnda åtgärd syntes förut-sätta, att redan nu prövades, huruvida och i vad mån de av riksdagen angivna betingelserna för en ytterligare teckning av aktier i bolaget kunde anses föreligga, hade de båda styrelseledamöterna funnit sig böra till närmare granskning upptaga utsikterna för framtiden beträffande kolbrytningen å Spetsbergen.

Av den utav dem sålunda verkställda granskningen framginge, att, ehuru spetsbergskolen för tillfället ej kunde konkurrera i produktionpris med de priser, till vilka engelska kol med stöd av statssubvention och enligt uppgift med betydande driftsförlust för gruvägarna försålde, man syntes hava anledning antaga, att — sedan statssubventionen upphört samt normala förhållanden i fråga om kolpris och arbetslöner m. m. hunnit återinträda — förutsättningar för en ekonomiskt lönande drift vid Sveagruvan skulle komma att föreligga.

I övrigt ville de båda styrelseledamöterna uttala, att spetsbergstillgångarnas värde och ekonomiska betydelse borde bedömas icke endast med hänsyn till dåvarande eller för närmast följande år motsedda konjunkturer och förhållanden i övrigt, utan med fästet avseende på en längre framtid.

Genom beslut den 30 september 1921 bemyndigade därefter Kungl. Maj:t på föredragning av dåvarande chefen för kommunikationsdepartementet, efter gemensam beredning med min företrädare i ämbetet, järnvägsstyrelsen att till bolaget av under händer varande medel utbetala ett belopp av 600,000 kronor såsom förskottsbetalning å ett stenkolsparti om 30,000 ton, avsett att levereras under sommaren 1922.

*Kungl. Maj:ts
beslut den
30 september
1921 om för-
skottslikvid
åt bolaget.*

I en den 28 december 1921 dagtecknad, till Kungl. Maj:t den 5 januari 1922 inkommen och av åtskilliga bilagor åtföljd skrift anmälde sedermera bolagets styrelse, att bolaget vid extra bolagsstämma den 21 november 1921, därvid samtliga aktier varit representerade, enhälligt

*Framställ-
ning om
ytterligare
statlig aktie-
teckning i
bolaget.*

beslutat ej mindre sådan ändring av § 6 i bolagets ordning, att bolagets aktier skulle vara dels stamaktier, dels preferensaktier, vilka sistnämnda aktier — berättigande till 6 procent årlig utdelning samt till utbekommande vid bolagets upplösning av aktiernas nominella värde, allt med förmånsrätt framför stamaktierna — skulle kunna utgivas till ett belopp av högst 1,350,000 kronor, än även ökning av bolagets aktiekapital till 5,000,000 kronor medelst utgivande av preferensaktier till nominellt belopp av 750,000 kronor, vilka aktier svenska staten hade förbehållits rätt att ensam teckna och för vilka aktier likvid skulle erläggas med deras nominella belopp senast den 20 januari 1922. Tillika anhöll bolaget jämlikt bestämmelse i § 14 av bolagets ordning om godkännande av bolagsstämmans omförmälda beslut, varjämte bolaget hemställde, att Kungl. Maj:t ville förordna om teckning för statens räkning av 7,500 preferensaktier på de av bolagsstämman beslutade villkor.

Vid bolagets skrift voro fogade dels en förbindelse av borgensmännen för bolagets bankkulder att tillhandahålla säkerhet för banklån å 1,500,000 kronor intill den 1 juli 1923, dels en förbindelse av borgensmännen för ett bolagets rederilån å 100,000 kronor att kvarstå såsom borgensmän å nämnda rederilån intill den 1 juli 1923 och dels en förbindelse av aktiebolaget Isfjorden—Beltsund att tillhandahålla svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen lån å 40,000 kronor och borgen för ett lån å 50,000 kronor likaledes intill den 1 juli 1923, samtliga förbindelser avgivna under förutsättning att svenska staten senast den 20 januari 1922 hade tecknat och inbetalt preferensaktier i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen å nominellt 750,000 kronor.

Statens styrelseledamöters i bolaget yttrande den 4 januari 1922.

I anledning av bolagets sistnämnda framställning inkommo ovan nämnde båda styrelseledamöter i bolaget, Lübeck och Sohlman, den 4 januari 1922 med en till mig ställd skrift, däri de med stöd av den ytterligare erfarenhet, som under tiden efter förberörda promemorias avgivande av dem vunnits i fråga om dels stenkolsbrytningen å Spetsbergen, dels ock prisförhållandena å kolmarknaden, uttalade, att man syntes hava anledning förvänta, att, sedan mera normala förhållanden i avseende å efterfrågan å kolbränsle hunnit göra sig gällande och i samband därmed produktions- och försäljningspris kommit i ett mera normalt läge till varandra, förutsättningar för en ekonomiskt lönande drift å Spetsbergen komme att föreligga. I betraktande därav och under vidhållande av sitt tidigare gjorda uttalande, att spetsbergstillgångarnas värde och ekonomiska betydelse syntes böra bedömas icke endast efter det för tillfället rådande eller för den närmaste tiden därefter

motsedda konjunkturläget utan med fästade avseende jämväl på en längre framtid, ansåge de sig för sin del böra förorda den av bolagets styrelse gjorda framställningen om fullföljande från statens sida av den i utsikt ställda ytterligare aktieteckningen av 750,000 kronor.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 13 januari 1922 anförde jag, efter att bland annat hava erinrat om Kungl. Maj:ts ovan nämnda beslut den 30 september 1921 om viss förskottslikvid åt bolaget, vidare följande:

*Chefens för
handelsde-
partementet
anförande till
statsråds-
protokollet
den 13
januari
1922.*

»Såsom av det här ovan sagda torde framgå, är frågan, huruvida staten bör, med anlitande av det av riksdagen å extra stat för år 1922 anvisade anslaget å 750,000 kronor, genom aktieteckning bereda svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen det ytterligare kapitaltillskott, varom bolaget nu gjort framställning, redan att betrakta såsom de facto avgjord i positiv riktning genom förberörda av Kungl. Maj:t den 30 september 1921 meddelade beslut, innefattande bemyndigande för järnvägsstyrelsen att såsom förskottsbetalning å blivande stenkolsleveranser till bolaget utbetala ett belopp av 600,000 kronor. Vid det tillfälle, då sagda beslut fattades, stod valet emellan att *antingen* låta bolaget omedelbart träda i likvidation och realisera sin egendom, vilket allvarligt skulle hava äventyrat det med statens kapitalengagemang i bolaget avsedda syftet, naturtillgångarnas bevarande åt Sverige, eller att genom dels förskottslikvid för stenkol, dels ock ytterligare aktieteckning tillföra bolaget det rörelsekapital, som för driftens uppehållande under nu löpande brytningssäsong oundgängligen erfordrades.

Det skulle ju nämligen hava varit meningslöst att genom beviljande av förskottslikvid för stenkol sätta bolaget i tillfälle att uppehålla driften under några månader framåt, om detsamma därefter av brist på rörelsekapital skulle hava nödgats likvidera vid en tidpunkt, då den å Spetsbergen befintliga tjänstemanna- och arbetarepersonalen av naturförhållandena är hindrad att lämna ögruppen, då rikliga vinterförråd upplagrats därstädes och då det erhållna förskottsbeloppet icke hunnit mer än till en del förvandlas i brutna kol.

Då Kungl. Maj:t genom förberörda beslut av den 30 september 1921 funnit sig efter omsorgsfull prövning av förhållandena böra till bolaget utanordna omförmälda förskottslikvid, innebär detta sålunda, att Kungl. Maj:t givit det senare alternativet sin anslutning och alltså trätt in för, att, så snart efter ingången av år 1922 det av riksdagen å extra stat för samma år anvisade anslaget å 750,000 kronor blivit tillgängligt, den av riksdagen vid anslaget beviljande i utsikt ställda ytterligare aktieteckningen skulle fullföljas.

I det läge, vari frågan för närvarande befinner sig, och under åberopande av den av statens styrelseledamöter i bolaget verkställda omfattande utredningen rörande utsikterna för en ekonomiskt lönande kolbrytning å Spetsbergen, finner jag mig därför böra tillstyrka, att staten, med anlitande av förberörda av riksdagen för ändamålet anvisade anslag, ingår såsom delägare i bolaget för ett ytterligare belopp av 750,000 kronor.

Å ovan omförmälda bolagsstämma den 21 november 1921 beslöts, såsom redan nämnts, att de nya aktier, som kunde komma att av bolaget utgivna, skulle

vara preferensaktier, berättigande dels till 6 procent årlig utdelning, dels ock till utbekommande vid bolagets upplösning av aktiernas nominella värde, allt med för-
månsrätt framför stamaktierna. Då jag ansåg, att, med hänsyn till den ställning,
vari bolaget för närvarande befinner sig, en dylik anordning skulle innebära större
trygghet för det kapital, staten nu kunde komma att i bolaget insätta, än om de
nya aktierna gjorts till stamaktier, likaberättigade med de nuvarande aktierna i
bolaget, fann jag mig böra genom mitt vid stämman närvarande befullmäktigade
ombud å statens vägnar biträda de vid stämman i nu ifrågavarande hänseende
fattade beslutet. Jag tillstyrker alltså, att dessa beslut nu måtte varda av Kungl.
Maj:t godkända.

Slutligen tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på, att genom de vid
styrelsens skrivelse den 28 december 1921 fogade förbindelserna är vederbörligen
sörjt för, att de privata krediter, vilka bolaget för närvarande åtnjuter, bliva i sin
helhet bibehållna för tiden till den 1 juli 1923.»

*Kungl. Maj:ts
beslut den 13
januari 1922
om ytterligare
aktieteckning
i bolaget m. m.*

Sedan Kungl. Maj:t därefter sagda den 13 januari 1922, med bi-
fall till en av mig i anslutning till ovan återgivna anförande gjord hem-
ställan, dels godkänt ovannämnda bolagsstämmbeslut om ändring av
§ 6 i den för bolaget gällande ordning och ökning av bolagets aktie-
kapital, dels bemyndigat mig att i bolaget å Kungl. Maj:ts och kronans
vägnar teckna preferensaktier till nominellt belopp av 750,000 kronor,
dels ock anmodat fullmäktige i riksgäldskontoret att, sedan teckningen
av mig verkstälts, mot erhållande av vederbörligen utställda interims-
bevis och med användande av det utav riksdagen för ändamålet å extra
stat för år 1922 anvisade anslaget, till styrelsen för bolaget erlägga
likvid med 750,000 kronor för de av staten tecknade aktierna i bolaget,
verkställde jag den 17 i samma månad teckning av ifrågavarande aktier.

*Kungl. Maj:ts
beslut den 5
och 26 maj
1922 om ytter-
ligare för-
skottslikvid åt
bolaget m. m.*

Trots de medel, som genom nyteckningen tillfördes bolaget, måste
kort tid därefter särskilda åtgärder ånyo vidtagas för beredande av drifts-
kapital åt bolaget samt för säkerställande av dess kolavsättning.

I en den 23 mars 1922 till mig ingiven promemoria anmälde
nämligen bolagets styrelse, att den enda åtgärd, som för det dåvarande
syntes möjliggöra fortsatt drift vid bolagets gruvor, vore, att vissa statens
myndigheter, som använde stenkol i större kvantiteter, erhöle bemyndi-
gande att omedelbart med bolaget avsluta kontrakt rörande leverans
under 1922 och 1923 års skeppningssäsonger av vissa större kolpartier,
för vilka dels skulle erläggas likvid efter ett i kontraktet bestämt pris
och icke, såsom hittills plägat ske, efter det pris, som komme att gälla
vid tiden för leveransens fullgörande, dels ock utgå förskottsbetalning
med 15 kronor per ton.

Med anledning härav och sedan bolaget till vederbörande olika
departement ingivit närmare framställningar i ämnet, bemyndigade Kungl.

Maj:t genom särskilda beslut den 5 maj 1922 järnvägsstyrelsen, medicinalstyrelsen och marinförvaltningen att med bolaget träffa överenskommelser om leverans av följande partier stenkol, nämligen *dels* under år 1922 till statens järnvägar 17,000 ton till ett pris av 28 kronor 87 öre för ton cif Narvik eller Göteborg, vilket pris skulle erläggas jämväl för ovannämnda under år 1921 kontraherade kvantitet kol om 30,000 ton, till statens hospital och asyler 6,700 ton till ett pris av 29 och 30 kronor för ton cif Göteborg respektive Stockholm och till marinförvaltningen 5,100 ton till ett pris av 29 kronor, 29 kronor 50 öre och 30 kronor för ton cif respektive Göteborg, Karlskrona och Stockholm, *dels ock* under år 1923 till statens järnvägar 50,000 ton efter det pris, som komme att gälla vid tiden för leveransens fullgörande. Tillika bemyndigades järnvägsstyrelsen och marinförvaltningen att till bolaget utbetala ett förskott av 15 kronor per ton för de kol, som i enlighet med förestående komme att levereras till sistnämnda två myndigheter. Genom beslut den 26 maj 1922 medgav Kungl. Maj:t sedermera, att jämväl fångvårdsstyrelsen finge med bolaget avsluta avtal om leverans under sommaren 1922 av högst 300 ton kol för fångvårdsanstalternas räkning till ett pris av 30 kronor per ton cif Stockholm.

På grund av de permanenta ekonomiska svårigheter, med vilka bolaget sålunda hade att kämpa, och de upprepade och vid frågans riksdagsbehandling ej förutsedda särskilda statsingripanden, som tid efter annan visat sig nödvändiga till förhindrande av bolagets trädande i likvidation, ansåg jag, såsom redan nämnts, nödvändigt, att en förnyad ingående utredning komme till stånd rörande möjligheterna för ett fortsatt uppehållande av bolagets rörelse. I anledning härav anförde jag till statsrådsprotokollet över handelsärenden den 19 maj 1922 — efter att hava i korthet omnämnt förberörda särskilda statsåtgärder — bland annat följande:

»Klart är emellertid, att det icke i längden låter sig göra att hålla bolaget uppe genom dylika statsåtgärder av tillfällig natur. Fastmer synes det mig nödvändigt, att — sedan numera en viss stabilisering å stenkolsmarknaden synes hava inträtt och bättre förutsättningar sålunda vunnits för bedömande av bolagets möjligheter att under mera normala förhållanden bestå i konkurrensen med andra kolföretag — till förnyad ingående prövning upptaga frågan, huru med statens stenkolsintressen å Spetsbergen lämpligen bör förfaras. Härtill föreligger så mycket större anledning, som bolagets redan nu svåra ekonomiska ställning kan komma att bli än mera prekär, sedan den skyldighet att tillhandahålla bolaget vissa krediter, som för närvarande påvilar några av dess styrelseledamöter, med utgången av juni månad år 1923 upphört.

Chefens för handelsdepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 19 maj 1922.

Den förnyade prövning, som enligt min mening sålunda bör komma till stånd, lärer, med hänsyn till de viktiga intressen, varom här är fråga, böra föregås av en allsidig utredning, avseende att få alla de faktorer klarlagda och belysta, vilka kunna vara av betydelse för ett ställningstagande i saken. Främst gäller det givetvis härvid att, med utgångspunkt från den stabilisering å kolmarknaden, som numera inträtt, få utränt, huruvida förutsättningar för en ekonomiskt lönande exploatering av de svenska kolfälten å Spetsbergen under normala förhållanden kunna anses föreligga. Besvaras denna fråga jakande, lärer man hava att utgå ifrån, att kolfälten såvitt möjligt allt framgent böra bevaras i svensk ägo. Det gäller då att undersöka, vilka utvägar som för närvarande i detta syfte kunna stå till buds. Besvaras åter här ovan förut omförmälda spörsmål nekande, lärer det icke återstå annat än att taga under övervägande, huru statens kapitalengagemang i bolaget må kunna på lämpligaste sätt avvecklas.»

Sedan Kungl. Maj:t härefter bifallit en av mig gjord hemställan att få för utredningens verkställande anlita biträde av två sakkunniga, tillkallade jag, såsom ovan nämnts, i dylik egenskap pensionsfullmäktigen J. B. Eriksson i Grängesberg och kommerserådet A. Enström.

Jag övergår nu till en redogörelse för den av dessa sakkunniga i ämnet verkställda utredningen.

Såsom jag redan antytt, äro vid betänkandet fogade en hel del bilagor, nämligen dels en av kommerserådet K. Sidenvall verkställd gruvteknisk utredning, dels rapporter rörande proveldningar med spetsbergskol, dels diverse kostnadskalkyler för utvidgad gruvdrift, dels uppgifter rörande isförhållandena vid Spetsbergens västkust, dels ock ett av de sakkunniga med biträde av hovrättsrådet H. Waller utarbetat förslag till överenskommelse mellan staten och bolaget samt till ändringar i bolagsordningen. Till sistnämnda förslag skall jag i fortsättningen återkomma. Övriga betänkandet åtföljande handlingar torde, med undantag av vissa specialrapporter över de verkställda proveldningarna samt därtill hörande diagram, få såsom bilagor litt. B—G fogas till dagens protokoll.

Utredningen.

De sakkunniga hava till en början angivit de *riktlinjer*, efter vilka *utredningen verkställts*. Härom anföra de sakkunniga följande:

»De sakkunniga sammanträdde i juni månad och funno sig därvid förelätna hemställa till Kungl. Maj:t att uppdraga åt undertecknad Eriksson jämte kommerserådet K. Sidenvall, i egenskap av gruvteknisk expert, att under sommaren 1922 företaga en resa till Spetsbergen för verkställande av vissa nödvändiga lokala undersökningar för utredningens utförande. Resan företogs under tiden den 16 juli—2 augusti 1922.

Under resan träffades avtal med bolaget om avsändande av en provlast kol från den nya gruvan (nr 2). Med statens järnvägar överenskomms vidare om

lastens mottagande. Sedan densamma under augusti månad anlänt till Göteborg, företogs genom Sidenvall och undertecknad Enström med biträde av ingenjören Holger Lundberg besiktning av lasten, varvid föranstaltades till en början om sortering av densamma i och för fränkskiljande av skifferinblandning samt vidare om utförande av proveldningar med dessa kol såväl å statens järnvägars lokomotiv som i en stationär ångpanneanläggning (vid Göteborgs barnsjukhus).

Genom tillmötesgående från Stockholms gasverk har vidare ett orienterande förkoxningsprov med en mindre kvantitet av samma kol kommit till utförande.

Nödiga analyser hava utförts av statens provningsanstalt.

Resultaten av Sidenvalls gruvtekniska utredning samt av de under Lundbergs överinseende utförda proveldningarna äro nedlagda i särskilda härtill bifogade rapporter.

Efter hand som de nämnda tekniska resultaten framkommit, hava de sakkunniga under höstens lopp fullföljt sina överläggningar. Genom bolagets försorg hava erforderliga ekonomiska data och uppgifter insamlats, varefter utredningens slutförande ägt rum i samråd med bolagets styrelse och särskilt under nära samverkan med statens representanter i styrelsen, landshövdingen S. Lübeck och kommerserådet R. Sohlman. Vidare har under medverkan av hovrättsrådet Waller utarbetats förslag till de åtgärder av juridisk art, som stå i samband med den föreslagna kapitaltransaktionen.

På grundval av vad som sålunda kunnat i ärendet inhämtas har följande betänkande utarbetats, vilket de sakkunniga härmed till fullgörande av sitt uppdrag hava äran överlämna.»

De sakkunniga hava därefter till frågans belysande ansett sig böra anföra en del *allmänna synpunkter på bränslefrågans läge* i stort sett, särskilt för vårt lands vidkommande. I sådant hänseende uttala sig de sakkunniga på följande sätt:

»De tillförlitligaste uppskattningar man har att tillgå rörande stenkolstillgångarna i världen hämtas ur det från den internationella geologkongressen i Canada år 1913 härstammande arbetet »The coal resources of the world». Enligt detta uppgår den totala tillgången till (avrundat) 7,398,000 miljoner ton. Med utgångspunkt från en kontinuerligt stegrad världsförbrukning i överensstämmelse med vad de senaste årtiondena visat, beräknas dessa förråd vara uttömda först inom en tidrymd av 6- à 700 år. Anmärkas bör, att de mera noggrant kända tillgångarna likvisst icke uppgå till mera än cirka en tiondel av nyss angivna kvantitet.

Största delen av världstillgångarna befinna sig i Amerika. Vad Europa angår, uppgå enligt den citerade källan tillgångarna till endast 784,000 miljoner ton. Med hänsyn till förbrukningens stegring i Europa beräknas dessa förråds varaktighet till bortåt 300 år. Till i stort sett samma tidrymder kommer man, om man särskilt för sig betraktar de engelska tillgångarna — 190,000 miljoner ton — eller de mellaneuropeiska — 500,000 miljoner ton. Av de senare falla 423,000 miljoner ton på 1913 års Tyskland. En framstående tysk vetenskapsman — Fischer — har för sin del uppskattat samma tillgångar högre och anger en gränstid — hänförd till det dåtida Tyskland och dess produktion — av bortåt 1,000 år.

Spetsbergens stenkolstillgångar uppskattas till 9,000 miljoner ton.

Stenkol-
frågans all-
männa läge.

Inom Sveriges egna landamären finnas stenkol, som allmänt känt, endast i ringa utsträckning, nämligen i Skåne, till en kvantitet av c:a 300 miljoner ton. De svenska förekomsterna på Spetsbergen äro i sin helhet icke fullt undersökta. Den del av desamma, som befinner sig ovan vattenytan på nordsidan av Braganza-bay, där den nuvarande brytningen 1911 upptogs i Sveagruvan, anges i Sidenvalls utredning omfatta totalt 500 miljoner ton, varav för ekonomisk brytning kunde komma ifråga 230 miljoner ton inom en 10 km-rayon och 70 miljoner ton inom en 3 km-rayon. Härtill kommer dels fortsättningen av Braganzafältet söder om fjorden, dels fyndigheter vid Isfjorden, nämligen Pyramidbergs-, Bünsowland- och Erdmannsfälten, vilkas stenkolsinnehåll torde vara av betydliga dimensioner, ehuru ännu icke i tillräcklig grad studerade och utredda. Om pyramidbergskolen är känt, att de till sin natur avvika från de s. k. tertiärkolen i Braganzafältet och sannolikt i t. ex. förkoksningsavseende förhålla sig olika mot dessa (se nedan).

Stenkolsförbrukningen i Sverige stegrades under åren före världskriget till omkring 5 miljoner ton årligen. Under kriget nedpressades denna förbrukning högst avsevärt och utgör för 1922 endast c:a 2.5 miljoner ton. Till detta resultat hava bidragit, å ena sidan ett under flera år livligt bedrivit vattenkraftsutbygge, å andra sidan de senaste årens starka reduktion i industriens och andra rörelsegrenars energiförbrukning. Av stenkolsförbrukningen 1913 föll c:a 60 procent på industrien. Bland de största förbrukarna må nämnas järn- och stålindustrien med 700,000 ton, pappers- och cellulosaindustrierna med 650,000 ton, sockerindustrien med 175,000 ton, övrig livsmedelsindustri med 300,000 ton o. s. v. Av dessa torde såväl järnindustrien, särskilt vad kraftgenereringen beträffar, som cellulosaindustrien hava i rätt stor utsträckning permanent övergått till andra bränslen eller vattenkraft, vadan deras behov av stenkol även vid en återvunnen produktion av den omfattning, som år 1913 uppvisade, antagligen kommer att bli betydligt mindre än då var fallet. För järnvägsdriften beräknades stenkolsåtgången 1913 till 1,200,000 ton.

En allt viktigare roll i världens bränsleekonomi spela mineraloljorna, av vilka förbrukningen under de senaste åren ökats i sådan grad, att de viktigaste kända tillgångarna — de amerikanska — enligt olika auktoritativa källor beräknas komma att tryta inom ett eller annat årtionde. För att möta det alltjämt stegrade behovet av brännolja, av vilka de tyngre bliva allt outhärligare för sjöfarten, de lättare för automobil- och luftfordon, torde man bliva nödsakad att i första rummet anlita stenkolen i och för framställning ur desamma av brännolja, ett problem, som redan har funnit sin tekniska lösning. Härigenom komma sålunda i framtiden att ställas ytterligare stegrade anspråk på stenkolstillgångarna i världen än vad som förut kunnat räknas med. — Huruvida de svenska spetsbergskolen i allmänhet lämpa sig för dylik bearbetning lär ännu icke vara undersökt.

När landets industri på nytt kommer i gång i full utsträckning, vilket man väl får antaga skall ske inom en icke alltför avlägsen framtid, lider det intet tvivel, att landet åter måste komma i behov av en rätt avsevärd årlig kvantitet stenkol, i främsta rummet för värmebehov inom industrien. De rena kraftbehoven komma säkerligen att i huvudsak fyllas med vattenkraft. En del värmebehov inom järnindustrien (speciellt för tackjärnssmältning) torde likaledes komma att tillfredsställas med elektrisk energi. Men i stort sett lär nog den elektriska energien i vårt land ställa sig för dyrbar för att kunna i vidare mån användas för värmeändamål.

Av de inhemska bränslena kunna torv och skiffrar, efter vad man för ögonblicket kan se, åtminstone för den närmaste tiden knappast tänkas komma till annan användning än för en del lokala och speciella ändamål. Veden kommer att bibehålla en framskjuten plats i vår bränslehusställning, och träavfallet kommer att spela en icke oviktig roll. Den skånska stenkolsbrytningen kan möjligen något ökas. Av järnvägarna torde väl sannolikt de större och viktigare visa sig lämpliga att med ekonomisk framgång elektrifiera, då huvudsakligen vattenkraft kommer i fråga.

Söker man överblicka hela området, kan man, trots allt arbete på de inhemska resursernas tillvaratagande, dock icke undgå att räkna med ett alltjämt existerande behov av import av utländskt bränsle till en kvantitet av åtminstone 2.5 å 4 miljoner ton stenkol årligen. Under fredsförhållanden kommer denna import att betyda en besvärande post i handelsbalansen. Skulle krigiska förvecklingar åter tillstå, innebär importbehovet ifråga ett beroende av utlandet och ett kännbart osäkerhetsmoment, såsom vi för icke så länge sedan fått erfara.

Ett bedömande av stenkolsprisernas framtida utveckling erbjuder helt naturligt liksom alla dylika frågor besvarande de största vanskligheter. Tager man i betraktande en längre tidrymd, såsom ett århundrade, lär det väl knappast lida något tvivel, att icke stenkolspriserna, med hänsyn till den härunder märkbara inknappningen i tillgångarna ävensom till de med ökat brytningsdjup stegrade produktionskostnaderna, i genomsnitt komma att visa en stigande tendens gent emot andra varor eller prisnivån i allmänhet. Särskilt lära arbetsförhållandena i de engelska kolgruvorna vara av den art, att anspråk på en förbättring av desamma i längden knappast kunna lämnas otillfredsställda. Under kortare eller längre perioder komma väl dock stenkolspriserna sannolikt framdeles liksom tillförne att pendla omkring nyssnämnda stigande jämviktlinje, liksom den allmänna prisnivån omkring sitt medelläge. Huruvida dessa variationer skola bliva av mer eller mindre skarpt utpräglad natur, kommer åter att bero på den allmänna ekonomiska utvecklingen i världen, huruvida den nuvarande oron kommer att så småningom lägga sig eller ge upphov till ytterligare störningar i samfärdseln och världstransportväsendet.

Betydelsen för landet att äga tillgång till en stenkolsfyndighet sådan som den på Spetsbergen ställer sig under dessa olika förhållanden något olika. Vid ett bedömande på lång sikt synes det ofrånkomligt, att stenkolsgruvan på Spetsbergen är ägnad att bliva ett värdefullt objekt. Belägen som den är över markytan, röna brytningskostnaderna icke den med tiden ogynnsamma inverkan, som det tilltagande djupet i andra gruvor innebär. Med ett stigande genomsnittspris bör den sålunda kunna i framtiden giva ökad ekonomisk avkastning. Framför allt skulle genom möjligheterna till relativt lägre självkostnader spetsbergskolen kunna — åtminstone under vissa förhållanden — spela roll såsom en regulator på importpriserna. Betydelsen härav skulle särskilt framträda vid konstlad prisbildning på marknaden, exempelvis under inflytande av internationella trustbildningar i analogi med vad som redan inträffat i fråga om en annan viktig naturtillgång — mineraloljorna — eller viss nationell monopolisering av dessa betydelsefulla naturtillgångar, något varpå såväl krigsåren som senare tids handelspolitik lämnat välbekanta exempel.

Antager man, att den nuvarande ekonomiska stagnationen kommer att avlösas av en tid av något så när normal livaktighet inom världsindustrien, talar

Spetsbergs-
kolens
betydelse.

all sannolikhet för, att de engelska stenkolspriserna, vilka tillsvidare äro normerande för den europeiska marknaden, komma att omedelbart stiga och stiga relativt mera än produktionskostnaderna på Spetsbergen. Det framgår nämligen bland annat av den Sidenvallska utredningen, att arbetspriserna i England för närvarande ligga särskilt tryckta och betydligt under motsvarande svenska lönenivå. Det skulle visserligen kunna tänkas, att med en ökad produktion i de engelska gruvorna kan följa en så mycket gynnsammare genomsnittskostnad för de brutna kolen, att en förbättring av arbetslönerna låter sig göra utan en generell prishöjning. Huruvida läget är sådant låter sig icke bedöma utan en intim kännedom om den engelska kolindustriens förhållanden, men sannolikheten av någon kraftigare inverkan av dylik art synes icke vara så stor, med hänsyn till att brytningen i de engelska gruvorna redan nu återhämtat sig så, att den icke står långt efter förkrigsproduktionen i omfattning. Vid en allmän återhämtning i världsläget måste man även för spetsbergskolen räkna med stigande omkostnader, stegrade frakter m. m. Det vill dock synas, som om spetsbergskolen under de angivna förhållandena vid en jämförelse sannolikt borde komma att ställa sig relativt gynnsammare i framtiden än som av dagsläget anges.

Skulle en återhämtning av konjunkturerna sammanfalla med krigiska förvecklingar utanför Europa, skulle antagligen en lysande konjunktur yppa sig för spetsbergskolen. Skulle återigen europeiska farvatten på nytt bli skådeplatsen för blockad och krigföring, kunna givetvis förhållanden inträda, varigenom spetsbergensfyndigheterna för Sveriges vidkommande skulle för tillfället förlora så gott som all betydelse.

Ur handelspolitisk, speciellt traktatsynpunkt blir, såsom lätt inses, betydelsen av en svensk koldrift på Spetsbergen likaledes av olika art, allteftersom konjunkturläget ter sig, således olika om världen för tillfället lider av kolknapphet — såsom för några år sedan — eller om de gamla kolproducenterna äro angelägna att skaffa avsättning för sin vara — såsom fallet varit under år 1922.»

De sakkunniga ingå härefter på ett bedömande av *utsikterna för en ekonomiskt lönande drift av kolbrytningen på Spetsbergen, de svårigheter, som därvid möta, och de utvägar, som erbjuda sig att övervinna dessa svårigheter*. De sakkunnigas uttalande härutinnan är av följande lydelse:

Produktions-
och frakt-
kostnader.

»I bilagda tekniska utredning (bil. 1) har Sidenvall beräknat brytningskostnaderna, dels under förutsättning av att driften fortsattes i något större utsträckning än hittills, sålunda med maximum 102,000 ton per år, dels under antagande av en betydligt ökad produktion, eller till cirka 200,000 ton per år. I förra fallet slutar kalkylen, vilken är grundad på priser och arbetslöner, motsvarande sommarens 1922 nivå, på en kostnad av 12.85 kronor per ton f. o. b. Sveagruvan, exklusive royalty, räntor och avskrivningar. I senare fallet blir motsvarande siffra 11.09 kronor per ton. I bil. 3 och 4 återfinnas fullständiga kalkyler beträffande motsvarande cifpris, innefattande kapitalkostnader och frakter. I det första alternativet förutsattes hela kvantiteten — under användande av cirka 3,000 tons fartyg — avskeppad till Göteborg, där kostnaden skulle bli cirka 24.55 kronor per ton utan ränta på aktiekapitalet. För att täcka den senare posten skulle erfordras ett pris av 27.25 kronor per ton.

Med den större brytningen skulle cifpriset bliva omkring 22.65 kronor per ton utan ränta på aktiekapitalet. Det anses önskvärt att utöver beräknade avskrivningar kunna disponera ytterligare cirka 150,000 kronor för dylikt ändamål. För täckande jämväl av denna post skulle motsvarande pris vara 23.50 kronor per ton. Kan försäljningen inbringa ytterligare någon krona per ton, kan utdelning på aktiekapitalet åstadkommas. Till jämförelse må anföras, att priset på goda engelska ångkol under sistförflutna sommar och höst har hållit sig omkring 26 å 28 kronor per ton cif. Stora förbrukare lära hava kunnat ernä pris i närheten av 25 kronor per ton. Så kallade småkol hava under hösten betingat cirka 21 kronor per ton, i exceptionella fall ändå lägre pris.

Till de anförda beräkningarna må följande randanmärkningar fogas.

Beträffande royalty utgår denna med 50 öre per ton under 12 år från och med den 1 januari 1923 enligt ett med aktiebolaget Isfjorden-Bellsund träffat avtal. Detta avtal, som ingicks i samband med statens tidigare engagemang i affären, medförde en inskränkning i sagda bolags ursprungliga rätt. Då nu nytt kapitaltillskott ifrågasattes för åstadkommande av en rätt betydande ökning i driften, synes det icke billigt, att rätten till royalty utan vidare skall medgivas omfatta hela den nya brytningen. De sakkunniga hava för sin del ifrågasatt en begränsning till 60,000 ton. Under de förhandlingar, som de sakkunniga fört med bolaget, har någon uppgörelse på denna punkt icke kunnat ernäs. De sakkunniga vilja emellertid fästa herr statsrådets uppmärksamhet härpå.

I kalkylerna ingår vidare ett belopp för skatter. Det bör påpekas, att det tillsvidare självfallet är omöjligt att fixera denna post, innan Spetsbergen blivit taget i besittning av Norge och administrationskostnadernas storlek blivit bestämd.

Fraktkostnaderna spela som synes en mycket viktig roll i det slutliga cifpriset på spetsbergskolen. De frakter, som införts i ovannämnda kalkyler, grunda sig på av bolaget inhämtade offerter på tonnage i timecharter för 1923 års skeppning. I vad mån den sålunda använda fraktnivån kan antagas vara jämförlig med övriga i beräkningarna använda prisnormer är, liksom utvecklingen på fraktmarknaden överhuvudtaget, utomordentligt svårt att bedöma. Otivelaktigt äro fraktsatserna för närvarande i allmänhet hårt tryckta.

Emellertid hava de sakkunniga sökt inhämta uppgifter om den sannolika genomsnittliga relationen mellan frakter i Spetsbergentrade och i icke arktiska trader. Såvitt härom kunnat inhämtas, synes det icke vara att befara, att man skulle behöva beräkna någon nämnvärd extra belastning på Spetsbergentraden under den egentliga navigationstiden juli—september i jämförelse med andra såsom mera normala ansedda trader, att man sålunda med andra ord borde kunna räkna med i genomsnitt normal fraktkostnadsnivå.

Vid bedömandet av spetsbergskolens utsikter på marknaden måste man taga i betraktande deras skiljaktiga egenskaper gent emot vanligen använda engelska kolsorter. Av de tekniska bilagorna framgår i huvudsak följande. Spetsbergskolen, åtminstone de från Sveagruvan, lämpa sig såsom ångkol, ej såsom koks- eller gaskol. För jämförelse komma i främsta rummet bättre engelska stenkol i fråga.

Spetsbergskolen hava ett högt värmevärde, jämförligt med de bästa engelska ångkol, förutsatt att den förekommande skifferinblandningen så långt ske kan fränskiljes. Spetsbergskolen äro av en lösare konsistens än de engelska och falla

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 138 häft. (Nr 173.) 3

lättare sönder, bli stybbiga. Vid förbränning lämna de en slagg, som i vissa fall är besvärande och ställer särskilda krav på eldningens skötsel. Med den förändrade brytningsmetod — införande av förskrämningsmaskiner — som bildar underlaget för de i det föregående anförda beräkningarna, avses att vinna, förutom direkta besparingar i driftkostnader, jämväl den fördelen, att de brutna kolen skola komma fram i större stycken och mindre stybbiga än vad hittills varit fallet. Det beräknas även, att de medföljande större skifferstyckena skola fränkiljas vid brytningen. Man är sålunda berättigad antaga, att härefter kolens kvalitet skall bli avsevärt förbättrad.

Trots dessa förbättringar och trots kolens obestriddigen höga bränslevärde lär man icke kunna undgå att på grund av en likvisst relativt stor stybbighet och de säregna slaggningsegenskaperna få räkna med en underlägsenhet i kvalitet gentemot motsvarande bästa engelska ostkustkol, en differens, som måste komma till uttryck i ett lägre försäljningspris. Den skillnad, som enligt det förut anförda har framkommit mellan jämförliga engelska pris och det i det större brytningsalternativet kalkylerade totala produktionspriset, synes kunna vara tillräcklig för att väl täcka den anförda kvalitetsdifferensen.

Däremot framgår det av det sagda, att, med den brytningskapacitet anläggningen för närvarande har, en konkurrens med engelska kol icke gärna är tänkbar under nu rådande förhållanden.

Med den större brytningen ligger som nämnt produktionspriset något under det erforderliga försäljningspriset även med hänsyn till kvaliteten. I detta fall har kalkylen måst baseras på en fördelning av skeppningen till ett flertal hamnar av den anledningen bland annat, att Göteborg icke kan taga emot en så stor kvantitet, som här är fråga om, under loppet av den relativt korta tiden av ett par månader. För skeppningen på Göteborg kan man räkna med så stora fartyg, som kunna beräknas inkomma till Sveagruvans planerade nya lastkaj, eller 6,000 ton d. w. Till de skånska hamnarna åter — där för övrigt en naturlig avsättning för spetsbergskol synes föreligga — kunna ej alltid så stora fartyg dirigeras på grund av bristande vattendjup eller bristande lossningsanordningar. Motsvarande förhållanden gälla i flertalet ostkusthamnar. Fraktkalkylen har därför måst baseras på delvis användande av fartyg av ned till 3,000 ton d. w. med motsvarande högre kostnader. De beräknade fraktkostnadernas hållande sammanhänger emellertid intimt med möjligheten att genomföra den antagna skeppningsplanen. Denna åter kan endast gissningsvis uppskattas, alldenstund den är beroende på, till vilka köpare de 100,000 ton komma att avsättas, som ligga över de för statens järnvägar beräknade cirka 80,000 ton. I kalkylen ovan har antagits, att ytterligare 40,000 ton lossas i Göteborg, 25,000 ton i Malmö eller andra skånska västkusthamnar och 36,000 ton i hamnar på ostkusten. Skulle förskjutningar i planen bli nödvändiga med till exempel användande i större utsträckning av relativt mindre båtar, kommer genomsnittskostnaden att i motsvarande grad ökas. Skillnaden kan tänkas utgöra någon krona per ton.

En viktig faktor vid bedömandet av fraktkostnadernas eventuella variationer utgöra isförhållandena. Tyvärr är det erfarenhetsmaterial, som står till förfogande, mycket ofullständigt och otillförlitligt. Den bästa statistik, som står till buds, torde vara den av danska meteorologiska institutet utgivna översikten »Isorholdene i de arktiske have». Ur detta material har meteorologen C. V. Östman

på de sakkunnigas uppdrag verkställt en bearbetning av befintliga uppgifter rörande Spetsbergens västkust, bil. 5. Yttranden hava jämväl av bolaget införskaffats från med navigationsförhållandena i dessa farvatten praktiskt förtrogna personer. Sålunda föreligger från kaptenen Otto Sverdrup och docenten Adolf Hoel ett utlåtande, som i avskrift återfinnes i bil. 6. Det framgår av vad som sålunda kunnat inhämtas, att som regel månaderna juli, augusti och september utan allvarliga svårigheter böra kunna utnyttjas för utfraktningen. Vissa år är Spetsbergens västkust under dessa månader helt fri från drivis. Andra år uppträder sådan i juli och in i augusti, och ett år som 1915, vilket angives som exceptionellt svårt, var hela säsongen karaktäriserad av besvärande drivis. Någon regelbunden periodicitet i isförhållandena är från år framgår ej av det förefintliga materialet, men väl grupper av år med olika karaktär. De sista 3 å 4 åren synas hava varit relativt gynnsamma ur is- och navigationssynpunkt, och det finnes grundad anledning befara, att på dessa år skall följa en serie år med mera besvärande ishinder. Skeppningsplanen, sådan den ovan refererats, är grundad på en effektiv skeppningssäsong av de nämnda tre månaderna juli—september. Skulle det inträffa, att säsongen måste avkortas med 4 å 5 veckor, vilken möjlighet under vissa år icke synes alldeles utesluten, komma såväl transportkostnaderna som övriga kostnader per ton räknat att ogynnsamt påverkas, i den mån den skeppade kvantiteten till äventyrs nedgår väsentligt under den beräknade. Emellertid anses det föreligga vissa möjligheter att vid behov något utsträcka den användbara skeppningstiden liksom att i allmänhet underlätta framträngandet genom drivisbältet. Genom anbringande av fyrbelysning torde sålunda den i regeln isfria höstsäsongen kunna utsträckas ett par veckor in i oktober. Vidare anse de med förhållandena praktiskt förtrogna, att i fall av drivis genomfarten för vanliga kofferdifartyg kan väsentligt underlättas med hjälp av ett isbrytande och med observationsrigg försett led- och lotsfartyg. Bolaget disponerar ett dylikt av lämplig beskaffenhet, ehuru fartyget kräver förstärkning, huvudsakligen i fråga om ångpanneutrustningen. Kostnaderna för de nu nämnda hjälpåtgärderna till sjöfartens underlättande äro medräknade i föregående kalkyler. De uppskattas att motsvara en anskaffningskostnad av cirka 150,000 kronor och en ökning av de årliga kostnaderna med cirka 25 öre per ton.

Någon så stor marginal mellan försäljningspris och produktionspris, med hjälp av vilken nyss antydda risker kunna mötas, föreligger synbarligen icke heller vid den större brytningen, så länge icke det inledningsvis berörda trycket på de engelska kolpriserna upphör och utlöser en motsvarande prisstegring på kolmarknaden.

Med hänsyn till — såsom ovan berörts — att statens järnvägar icke lär kunna mottaga mera än cirka 80,000 ton och sålunda en kvantitet av i runt tal 100,000 ton spetsbergskol måste placeras på privata händer under loppet av en mycket begränsad säsong, kan det ifrågasättas, huruvida icke härvid säljaren kan bli under vissa förhållanden tvingad att i viss mån så att säga realisera sin vara, d. v. s. trycka priset. En upplagring av någon större kvantitet i svensk hamn torde på grund av därmed förenade kostnader knappast vara att räkna med. Med andra ord, säljaren av spetsbergskol kan icke utnyttja marknadens prisfluktuationer under årets olika tider, under det att köparen härvid har sin fulla frihet. Även ur den nu anförda synpunkten vore en större marginal än den kostnadskalkylerna

givit högeligen önskvärd, om företagets drift skall tänkas lagd på vanlig affärs-
mässig grundval. Erinras må vidare, att de nyanläggningar, som krävas för den
större kvantitetens brytning och utlossning, icke kunna bli färdiga förrän tidigast
1924. Intill dess kommer den nuvarande driften eventuellt att löpa med under-
skott, vilken post kommer att medföra viss ytterligare belastning av kapitalkontot.

Sociala och
klimatiska
synpunkter.

Vid bedömandet av utsikterna för en fortsatt drift av gruvbrytningen på Spets-
bergen har man utom det rent ekonomiska resultatet jämväl taga hänsyn till
förutsättningarna i övrigt för mänsklig verksamhet på platsen. Svårigheterna för
ordnandet av en dräglig mänsklig tillvaro i ett ödemarksindustrisambälle med ett
hårt klimat och en lång polarnatt äro påtagliga och väl kända från analog fall
i norra Skandinavien. Emellertid synas dessa svårigheter i fråga om Spetsbergen,
att döma av den erfarenhet som numera föreligger, tidigare hava överskattats. Det
bör numera icke anses uteslutet att få en något så när fast stam av folk, som — med
familj — skulle stanna över flera år. Förutsättningarna härför vore, utom lämp-
liga byggnader, kraftig artificiell belysning etc., att det ordnades med vissa möj-
ligheter för själsodlande sysselsättning och förströelse såsom undervisning, föreläs-
ningar och förevisningar etc.

Det upplyses, att klimatet på grund av närheten till golfströmmen vinter-
tiden knappast lär kunna sägas vara hårdare än i Sveriges nordliga delar.

En stor del av arbetarstammen måste emellertid beräknas under alla om-
ständigheter omsättas varje år.

Utan att anledning till direkt jämförelse föreligger, må emellertid i detta
sammanhang bringas i erinran, hurusom de farhågor, man på sin tid hyste, när
det gällde att igångsätta gruvbrytningen i Kiruna, med avseende på svårigheterna
för bosättning därstädes, icke av erfarenheten verifierats i full utsträckning.

Driftens
eventuella
nedläggande.

På grund av de vanskligheter av ekonomisk och annan art, som äro för-
knippade med ett kolbrytningsföretag på Spetsbergen, måste man jämväl under-
söka och taga under överbärande alternativet att åtminstone för en övergångstid
nedlägga driften.

Sidenvall har också i sin utredning ägnat uppmärksamhet härät och har
uppskattat de nödvändiga direkta årliga omkostnaderna för bevakning m. m. till
cirka 30,000 kronor, vartill komma ränteförlusterna.

Man måste vidare räkna med, att bolagets svävande skuld på 1½ miljon
kronor måste under alla omständigheter regleras. Även om driften beräknas ned-
lagd endast ett eller annat år och även om ifrågavarande bevakningsmanskap är
i stånd att utföra smärre underhållsarbeten, lär det dock icke kunna undvikas,
att man löper risk, att mer eller mindre dyrbara delar av anläggningen under ett
sådant stillestånd komma att skadas. I beräkningarna bör därför jämväl medtagas
någon utgift för avskrivning. En kalkyl av de verkliga kostnaderna vid en kortare
nedläggning av driften är emellertid för närvarande omöjlig att uppgöra bland annat
av det skäl, att man svävar i okunnighet om omfattningen av de försvarsarbeten, som
erfordras för tryggande av besittningsrätten under nuvarande förhållanden. När de
statsrättsliga förhållandena för Spetsbergens vidkommande blivit slutligt reglerade
och därefter de privaträttsliga stadgandena fått fast form, vilket enligt från Norge
erhållna upplysningar kan väntas möjligen ske under loppet av innevarande år,
kommer en något fastare grund att finnas för uppgörande av nyssnämnda kalkyl.

Ett nedläggande av driften under angivna förhållanden skulle avse en kortare period av ett par år, till dess att världsläget kunde antagas hunnit klarna. Skulle man tänka sig en nedläggning för tiotal av år framåt, skulle detta helt säkert innebära praktiskt taget de nuvarande anläggningarnas raserande och tillspillogivande. Det kapital, som under dessa omständigheter skulle gå förlorat, torde kunna uppskattas till 5 å 6 miljoner kronor. För en tioårsperiod skulle detta salunda betyda en förlust i årlig amortering av 5- å 600,000 kronor. Denna förlust har man således att väga mot den förlustrisk man löper vid en fortsatt drift, när det gäller att taga ställning till, vilket alternativ som bör äga företräde vid ett bibehållande i svensk ägo av fyndigheterna i fråga. Vad den senare risken beträffar, skulle den uppgå till cirka 3 kronor per ton för att bli jämförlig med den nyss nämnda förlustsiffran. På grund av de ovissa faktorerna är det, såsom förut påpekats, omöjligt att ange någon exakt siffra, men en överblick av samtliga på frågan inverkanse faktorer synes likvisst giva vid handen, att en fortsatt drift är att föredraga.

I det föregående har påvisats, att landet för sin framtida industriella utveckling, oberoende av vad som må kunna utvinnas ur de inhemska kraft- och bränsleresurserna, likväl måste beräknas komma att bli beroende på tillförsel årligen av en väsentlig kvantitet stenkol utifrån. Med hänsyn till det härav betingade beroendet av utlandet synes det vara ett klart nationellt intresse att söka under fortsatt svensk kontroll bevara de stenkolsfyndigheter på Spetsbergen, som nu befinna sig i svensk ägo.

Sammanfattning och förslag.

Om företaget icke nu vinner erforderligt stöd inom landet, lär det icke kunna undvikas, att dess egendom kommer att utbjudas till utländska intressen.

Vid det förhållandet att det för närvarande får anses fullkomligt uteslutet att inom landet uppbringa privat kapital i erforderlig utsträckning, anse sig de sakkunniga därför böra föreslå, att staten träder in för anskaffande av huvuddelen av det ytterligare kapital, som erfordras för att uppdriva brytningen i och utlossningen från Sveagruvan till tillräcklig kvantitet för ernående av en ekonomisk drift.

Utredningen har visat, att, om gruvdriften utvidgas att omfatta en årlig skeppningsbar brytning av 200,000 ton, det synes finnas utsikt, att företaget skall bära sig under normala förhållanden, ehuruval den kalkylerade förtjänstmarginalen icke är stor, med hänsyn till de många osäkra faktorer och risker, som otvivelaktigt finnas men vilka icke kunna med säkerhet bedömas. I varje fall synas dock eventuella förluster vid en fortsatt drift väga mindre mot de förluster, som uppstå vid en nedläggning av driften för längre tid. Även en kortare tids nedläggning torde utom åsamkande av direkta kostnader hota att spoliära ganska stora värden.

Det för utvidgningen erforderliga kapitalet beräknas som nämnt till följande belopp nämligen:

för nyanläggningar	kronor	1,890,000
» likvidering av lån	»	1,560,000
» rörelsekapital	»	1,627,000
räntor under byggnadstiden	»	173,000

Summa kronor 5,250,000.

Den lämpligaste formen för det nya kapitallånet torde vara den av ett lån. På samma gång bör ordnas så, att långivaren Staten erhåller majoritet och bestämmanderätt i bolaget. Av det erforderliga nya kapitalet erfordras från statens sida ett tillskott av 4,500,000 kronor, i det att överenskommelse träffats med de intressen, vilka för närvarande stå i borgen för ett lån på 1,500,000 kronor, att fortfarande under 10 år garantera en kredit på 750,000 kronor.

Därest Staten lämnar bolaget ett så stort lån som det, de sakkunniga nu föreslå, vore det i hög grad önskvärt, om bolaget kunde ställa säkerhet för lånet eller Staten finge åtnjuta förmånsrätt för sin fordran. Detta är dock icke möjligt, innan de rättsliga förhållandena på Spetsbergen hunnit bli ordnade. Bolaget har här i landet ingen egendom, i vilken inteckning eller förlagsinteckning kan erhållas, och det torde vara fullständigt uteslutet, att bolaget skulle kunna skaffa borgen för lånet. Sedan de rättsliga förhållandena på Spetsbergen blivit ordnade, torde däremot inteckning kunna vinnas i bolagets där belägna fasta egendom och gruvor.

Huru förhållandena å Spetsbergen slutgiltigt komma att ordnas, kan nu icke bestämt förutsägas, men utav den den 9 februari 1920 undertecknade spetsbergs-traktaten jämte bilaga samt ett av norska regeringen framlagt förslag till bergverksordning för Spetsbergen kan man bilda sig en föreställning om, huru de rättsliga förhållandena kunna antagas komma att gestalta sig. Den av de sakkunniga anlitade juristen anför härom följande:

'Vad först angår rätten till fast egendom för dem, vilka i likhet med bolaget ockuperat land å Spetsbergen före traktatens undertecknande, meddelas bestämmelser därom i traktaten (art. 6) med tillhörande bilaga. Alla anspråk, som grunda sig därpå, att land tagits i besittning eller ockuperats före undertecknandet av traktaten, skola, för att kunna godkännas, hava anmälts hos vederbörande lands regering före traktatens undertecknande (ej ratificerande). Dessa anspråk skola därefter prövas i en viss ordning, vilken fastställts i bilagan till traktaten. Inom tre månader efter det anspråk godkänts, skall norska regeringen utfärda en handling (i bergverksordningen benämnd 'Hjemmelsbrev'), varigenom tillförsäkras uteslutande äganderätt till området ifråga. Har ett anspråk icke anmälts före traktatens undertecknande eller har prövning av detsamma icke påkallats i vederbörlig ordning, skall det anses slutgiltigt förfallet.

Bolagets anspråk lära hava anmälts för svenska regeringen före traktatens undertecknande, och likaså torde det icke föreligga anledning antaga, att bolagets anspråk skola bli underkända vid en blivande prövning, åtminstone vad angår de viktigare områdena. Blott på någon mindre del av området lär jämväl annan hava framställt anspråk. I den mån bolagets anspråk godkännas, kommer bolaget att få full äganderätt till sitt område och inteckning i fastigheten bör då kunna erhållas. Huru lagfarts- och inteckningsförfarandet kommer att ordnas, vet man icke; möjligen blir norsk lag direkt gällande, och i annat fall kommer väl frågan att ordnas huvudsakligen i överensstämmelse med vad som gäller i Norge.

Vidkommande därefter rätten till gruvor å Spetsbergen, så regleras hittills förhållanden i förslaget till bergverksordning. De allmänna reglerna äro byggda på i stort sett samma principer som den svenska gruvstadgan, i det att man äger rätt att leta efter och inmuta mineral även å annans mark, dock med rätt för denne till jordägareandel (en fjärdedel). Utmål kan sönas genom under-

låten bearbetning. De personer eller bolag, vilka i enlighet med traktaten jämte bilaga tillerkänts äganderätt till ett område, hava dock i vissa avseenden en privilegerad ställning. De hava rätt till att inom sitt område erhålla huru många utmål som helst, under förutsättning att dels ockupationen av området skett i avsikt att utnyttja området till gruvdrift eller dylikt utnyttjande sedan skett, dels och begäran om utmålsläggning göres inom tio år efter det hjemmelsbrev å området utfärdats. Inom denna tidsfrist har jordägaren ensamrätt till att leta efter mineral och att idka gruvdrift å sitt område (§ 35). Överlåtelse av utmål liksom upplåtelse av panträtt i eller andra rättigheter till utmål skall för att vara giltig ske i den ordning, som gäller för fast egendom (§ 14 mom. 4). De för gruvdriften erforderliga anläggningar synas skola anses utgöra en del av utmålet och icke av fastigheten (§ 20). Detta torde dock vara tvivelaktigt, när jordägaren och gruvägaren är samma person.

Det synes sålunda kunna bli möjligt att i en framtid erhålla in-teckning dels i det av bolaget nu innehavda landområdet dels i bolagets blivande utmål. För att säkerställa staten bör staten därför tillförsäkras rätt till in-teckning både i fastigheten och gruvorna (utmålen). Huruvida det därutöver kan bli möjligt att erhålla någon inskrivning, motsvarande förlagsin-teckning enligt svensk lag, kan icke nu bedömas, men staten bör dock tillerkännas rätt till även dylik inskrivning för sin fordran.

De sakkunniga hava under förhandlingarna sökt utverka, att statslånet skulle erhålla in-teckning med bästa förmånsrätt och alltså jämväl framför det lån, som garanterats av bolagets nuvarande borgensmän. Ett dylikt medgivande har dock varit omöjligt att erhålla, utan att samtidigt sistnämnda lån sattes till lägre belopp och amorterades hastigare än enligt det nu framlagda avtalsförslaget, och de sakkunniga hava då ansett det vara för staten förmånligare, att saken ordnas på nu föreslaget sätt. Enligt förslaget till avtal skola för statslånet och det av bolagets borgensmän garanterade lånet meddelas in-teckningar med samma rätt in-bördes men med förmånsrätt framför alla andra fordringar. Några särskilda åtgärder för säkerställande av statens rätt till in-teckning framför andra borgenärer torde icke vara behöfliga, då bolaget enligt § 9 i 1921 års avtal icke äger att utan Kungl. Maj:ts tillstånd avhända sig eller med in-teckning belasta sina områden på Spetsbergen med därtill hörande anläggningar. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att i samband med prövning av fråga om tillstånd till försäljning av någon del av bolagets område eller gruvor jämväl lämna tillstånd till den för staten meddelade in-teckningens dödande i det försålda området eller den försålda gruvan, och likaledes torde det böra ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida in-teckningen i annat fall må dödas till viss del eller i visst område, när förhållandena giva anledning härtill.

Förslag till överenskommelse mellan staten och bolaget samt till nödiga ändringar i bolagsordningen bifogas i bil. 7.

Ändringarna i bolagsordningen avse i främsta rummet att giva uttryck åt statens majoritetsställning på sådant sätt, att preferensaktiernas röstvärde ökats i erforderlig grad eller till det tredubbla. Vidare upptagas bestämmelser om antalet styrelseledamöter och revisorer av sådan art, att majoriteten staten i vardera fallet tillförsäkras erforderligt inflytande.

De förda underhandlingarna hava bland annat givit till resultat, att statens

enligt nu gällande avtal fastställda begränsning i vinst på preferensaktierna till 6 procent borttagits, så att vinsten, sedan först preferensaktierna fått 6 procent utdelning och därefter stamaktierna likaledes fått 6 procent, delas lika mellan samtliga aktier.

De sakkunniga förorda för sin del antagande av det sålunda framlagda förslaget till avtal mellan staten och bolaget med erinran likväl om den ovan påpekade önskvärldheten av en begränsning av utgående royalty.»

Järnvägsstyrelsens utlåtande den 10 februari 1923.

I sitt förberörda utlåtande den 10 februari 1923 anför järnvägsstyrelsen till en början, att styrelsen icke hade något emot, att för statens järnvägars räkning inköptes en viss mängd stenkol från bolagets gruvor å Spetsbergen. I de sakkunnigas betänkande räknades på en årlig avsättning till statens järnvägar av cirka 80,000 ton kol. Styrelsen kunde för sin del godtaga denna siffra, även om densamma måste anses vara i högsta laget, särskilt med hänsyn därtill, att statens järnvägar hade att övertaga jämväl en relativt stor kvantitet svenska stenkol, som brötes vid de skånska gruvorna. Styrelsen förutsatte emellertid, att leveransen av spetsbergskolen komme att ske efter av styrelsen varje år lämnad fördelningsplan. Visserligen finge förbrukningen av spetsbergskolen icke belasta statens järnvägars utgiftskonto med större belopp, än vad styrelsen måste beräkna för likvärdiga utländska stenkol, levererade å de för förbrukningsplatserna lämpligast belägna importhamnarna, och skulle det därför ur statens järnvägars synpunkt vara relativt likgiltigt, i vilka hamnar spetsbergskolen infördes. Då emellertid, såsom av sakkunnigbetänkandet framginge, frågan om fraktkostnaden för spetsbergskolen vore av integrerande betydelse för dessa kols konkurrenskraft och därigenom på det ekonomiska utfallet av bolagets verksamhet, vore det tydligt, att det för bolaget vore av högsta vikt att kunna räkna på de ur bolagets synpunkt mest lämpliga importhamnarna.

Därefter fortsätter styrelsen sålunda:

»Innan någon elektrifiering av statsbanorna verkställts, kan importen av den ovannämnda mängden spetsbergskol ske i de ur bolagets fraktsynpunkt lämpliga hamnarna vid västkusten ned till Malmö eventuellt Trälleborg för stenkol, som erfordras för de södra statsbanelinjerna och ångfärjetrafiken, samt över Narvik och Hommelvik för stenkol, erforderliga för vissa av de norrländska statsbanelinjerna. I den mån en elektrifiering av statsbanenätet genomföres, vilket ju betyder en efter hand minskad kolförbrukning, komma emellertid dessa förhållanden att ändras. Sålunda betyder färdigställandet av den nu närmast ifrågasatta elektrifieringen av linjen Stockholm—Göteborg ett väsentligt minskat kolbehov därstädes. En del av den stenkolsmängd, som för närvarande beräknas införd över Göteborg, måste därefter, såvida icke genom en stegrad trafik på de fortfarande ångdrivna linjerna en motsvarande ökning av stenkolsförbrukningen då

uppstått, dirigeras till andra ur bolagets synpunkt mindre lämpliga hamnar eller ock långa järnvägstransporter beräknas, som komma att tynga spetsbergskolens pris i jämförelse med de utländska stenkolens. Dessa senare stenkol kunna nämligen utan svårighet och utan någon väsentligt ökad fraktkostnad alltid importeras till den ur järnvägstransportavseende lämpligaste hamnen. Då det givetvis icke är möjligt att kunna beräkna, om och i så fall när och i vilken utsträckning en elektrifiering av statens järnvägar kommer att ske, kan heller icke styrelsen göra något för en längre framtid gällande uttalande om, å vilka linjer den ifrågasatta mängden spetsbergskol kan förbrukas och sålunda icke heller om de hamnar, över vilka desamma lämpligast böra importeras. Detta betyder ju en viss osäkerhet vid bedömandet av spetsbergskolens konkurrensförmåga. Å andra sidan torde väl vara att antaga, att även vid en mera allmän elektrifiering av statsbanenätet så många ångdrivna linjer ändock skola förefinnas, att, med hänsyn även tagen till den under normala förhållanden påräkneliga stegringen i trafiken, avsättning av de ifrågasatt varande 80,000 ton spetsbergskol skall kunna beräknas. Styrelsen har emellertid ansett sig böra påpeka, att jämväl en eventuell elektrifiering av statsbanorna kan hava inverkan på Spetsbergsbolagets ekonomi.»

Styrelsen framhåller därefter den risk för statens järnvägars vederbörliga koltillförsel, som kunde ligga däri, att utskeppningen av de under vintern brutna kolen bleve försvårad eller i sämsta fall något år till och med omöjliggjord på grund av isförhållandena vid Spetsbergen. I betänkandet hade uttalats, att, ehuru isförhållandena de år, under vilka utskeppning av kol från Spetsbergen hittills verkstälts, varit ganska gynnsamma, det dock kunde befaras, att efter dessa år skulle följa en serie år med mera besvärande ishinder. Visshet om, huruvida skeppningen kunde fortgå normalt eller icke, kunde antagligen icke erhållas förrän någon gång i slutet av sommaren. I den händelse skeppningen bleve omöjliggjord, måste styrelsen för tillgodoseende av behovet av stenkol för särskilt de norrländska banlinjer, vilkas importhamnar stängdes mer eller mindre tidigt på hösten, forcera ett inköp av stenkol från annat håll, med risk dels att ej hinna anskaffa och få infört tillräcklig bränslekvantitet för den kommande vintern, dels att genom en sådan forcering kostnaden för bränslet uppreves.

Styrelsens utlåtande utmynnar i följande uttalande:

»Då styrelsen emellertid icke vill motsätta sig att lämna bolaget det stöd i bolagets verksamhet, som en garanterad avsättning av en viss mängd av dess stenkol innebär, måste styrelsen å andra sidan med kraft framhålla, att härigenom några ökade kostnader i någon form icke få förorsakas statens järnvägar. Styrelsen tillåter sig även här erinra om statsbanekonomikommisionens uttalande, nämligen att kommissionens krav gå ut på en fullt affärsmässig avgränsning mellan, å ena sidan, statens järnvägars ekonomiska verksamhet och, å andra sidan, dels statens övriga verksamhetsområden, dels allmänna samhällseliga synpunkter, som icke stå i samband med järnvägsdriften och dels de enskilda järnvägarnas ekonomiska verk-

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 138 häft. (Nr 173.)

samhet. I anslutning till detta av styrelsen livligt gillade uttalande måste styrelsen sålunda såsom ett oeftergivligt villkor uppställa, att den av styrelsen garanterade förbrukningen av stenkol från Spetsbergen icke får i något avseende ställa sig ekonomiskt ofördelaktigare för statsbanorna än vid fritt köp av stenkol från utlandet. Detta styrelsens uttalande omfattar även den fordran, att styrelsen, sedan bolaget genom statsmakternas hjälp erhållit nödigt rörelsekapital, icke vidare skall behöva belasta statens järnvägars rörelseförslag med sådana onormala förskottsbetalningar, som under de senare åren varit styrelsen ålagda.

I anslutning till vad styrelsen sålunda anfört, får styrelsen uttala, att styrelsen, i den händelse statsmakterna besluta bifalla det av sakkunniga tillstyrkta förslaget beträffande ytterligare statsunderstöd åt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, är villig för statens järnvägars räkning och under de förutsättningar, som här ovan framhållits, årligen mottaga en stenkolskvantitet från Spetsbergen av cirka 80,000 ton.»

Föredraganden i ärendet hos styrelsen, byråchefen Tausen, har till protokollet uttalat, att han ansett, att styrelsens yttrande beträffande möjlighet för statens järnvägar att årligen mottaga och förbruka 80,000 ton spetsbergskol bort hava viss annan, av honom närmare angiven lydelse. Enligt föredragandens mening hade styrelsen bort förklara, att styrelsen visserligen kunde garantera mottagning och förbrukning av kvantiteten ifråga, men att, då förbrukningen av spetsbergskolen alltmera måste tänkas bli koncentrerad till de norrländska statsbanelinjerna, man hade att räkna med, att dessa kol till stor del måste levereras i norrländska hamnar, varigenom de skulle komma att belastas med högre transportkostnader.

Kommerskollegii utlåtande i ärendet är, såsom förut nämnts, dagtecknat den 3 innevarande mars. Vid utlåtandet äro fogade dels ett av Sveriges industriförbund till kollegium avgivet yttrande, dels ock en del bilagor, däribland tvänne inom kollegium utarbetade promemorior över den internationella kolmarknaden och konjunkturläget samt angående vissa ekonomiska förhållanden inom Englands kolgruvindustri. Ifrågasvarande promemorior torde få såsom bilagor litt. H och I fogas till dagens protokoll.

*Yttrande av
Sveriges
industriför-
bund.*

Sveriges industriförbund förklarar sig i förberörda yttrande för närvarande icke kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag om ett statslån å 4.5 miljoner kronor åt bolaget, men hemställer tillika, att det måtte tagas under omprövning, huruvida icke på annan väg, exempelvis genom en årlig subvention från staten, möjlighet kunde beredas bolaget att fortsätta sin rörelse i hittillsvarande mindre omfattning under ett antal år framåt, i avvaktan på att mera stabila förhållanden på världsmarknaden beredde tillfälle till

en säkrare uppfattning om möjligheterna för spetsbergsfyndigheternas ekonomiska tillgodogörande.

För egen del anför kommerskollegium följande:

»Kollegium vill först erinra därom, att kollegium i utlåtande den 21 maj 1920 angående en framställning av aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält om teckning från statens sida av aktier i bolaget föreslagit, att staten skulle intressera sig i nämnda företag genom teckning av aktier för ett belopp av 5 miljoner kronor. Kollegium anslog bolagets ungefärliga kapitalbehov till 2.75 miljoner kronor under 1920, 1 miljon kronor under 1921 och 1.25 miljoner kronor under 1922.

Kollegium ansåg då — i likhet med ingenjörsvetenskapsakademien, Sveriges industriförbund, herrar fullmäktige i järnkontoret och Sveriges redareförening, vilka i ärendet till kollegium avgivit särskilda yttranden — att det vore en angelägenhet av största vikt och betydelse för Sveriges näringsliv i sin helhet, att de svenska kolgruvorna å Spetsbergen förbleve i svensk ägo och att brytningen därstädes snarast möjligt utökades. Den allmänna penningknappheten i landet jämte de ovissa moment, som låge i fyndigheternas belägenhet och skeppningssvårigheterna, gjorde det omöjligt att för det dåvarande på enskild väg uppbringa det erforderliga kapitalet inom landet. Erbjudande från utlandet hade dock lämnats om inköp av stenkolstillgångarna.

Beträffande det ekonomiska utbytet hade kollegium för det dåvarande prisläget kommit till den uppfattningen, att spetsbergskolen voro fullt konkurrenskraftiga å stenkolsmarknaden vid en beräknad årlig brytning och skeppning av 100,000 ton.

Vid sådant förhållande fann kollegium det vara ett statsintresse att vidtaga åtgärder för bevarande av nämnda bolags betydande stenkolsfyndigheter i svensk ägo, och detta företrädesvis under sådan form, att svenska staten bereddes ett betydande inflytande över stenkolstillgångarnas utnyttjande, även om en sådan åtgärd innebure en viss ekonomisk risk.»

Efter att därefter hava erinrat om 1921 års riksdags beslut angående anvisande av anslag å tillhoppa 2,000,000 kronor för teckning och likvidering av aktier i det nya bolaget, anför kollegium vidare följande:

»Kommerskollegium vill i detta sammanhang icke underlåta framhålla, att det stöd, bolaget av statsmakterna sålunda år 1921 erhöi, visserligen för tillfället beredde möjlighet till verksamhetens fortsatta bedrivande, men icke tillgodosåg mer än en mindre del av bolagets av kollegium beräknade kapitalbehov för de närmaste åren. Till följd härav hade bolaget alltjämt att kämpa mot kapitalbrist och därav föranledda svårigheter att ordna och utveckla driften på ett rationellt sätt.

Därtill kommer, att de ekonomiska kalkyler, som vid tidpunkten för statens inträde såsom delägare i det svenska spetsbergsbolaget förelågo och som då ansågos innefatta en tillfyllestgörande marginal, högst väsentligt rubbades av ett starkt prisfall å den internationella kolmarknaden. Enligt den i »Kommersiella meddelanden» av kollegium offentliggjorda konjunkturöversikten noterades sålunda prima

Kommers-
kollegii ut-
låtande den
3 mars 1923.

newcastleångkol fob England i mars 1921 till 47.50 sh., men i mars 1922 endast till 24.56 sh., allt per engelska ton.

Med anledning härav — och även med hänsyn till vissa andra med bolagets svaga finansställning sammanhängande förhållanden — företogs den förnyade prövning, huru med statens stenkolsintressen å Spetsbergen lämpligen borde förfaras, vilken utredning nu föreligger i det remitterade sakkunnigebetänkandet.

Genom denna utredning har en väsentligt ökad klarhet vunnits rörande det svenska spetsbergsföretagets utvecklingsmöjligheter.

Det är sålunda ställt utom allt tvivel, att den av nämnda företag bearbetade stenkolsfyndigheten innehåller synnerligen betydande koltillgångar, vilka geologiskt och gruvtekniskt sett äro mycket fördelaktigt belägna. De äro i sistnämnda avseende jämförliga med de nordamerikanska kolgruvorna och betydligt överlägsna de engelska. Produktionen per arbetare är också hög. De brutna kolen äro till karaktären ångkol och visa ett fullt tillfredsställande värmevärde, men äro något lösa och stybbiga, dock icke mer än att de till kvaliteten stå ganska nära goda engelska ångkol, sannolikt blott 8 å 10 procent lägre.

De förnämsta svårigheterna för deras tillgodogörande ligga i det geografiska läget, det arktiska klimatet och därav betingade hinder för kontinuerliga sjötrausporter till Skandinavien.

Rörande spetsbergskolens betydelse för landet uttala de sakkunniga först och främst, att vid ett bedömande på lång sikt det synes ofrånkomligt, att stenkolsgruvan på Spetsbergen är ägnad att bliva ett värdefullt objekt. Dess läge över markytan gör, att brytningskostnaderna icke röna den med tiden ogynnsamma inverkan, som det tilltagande djupet i andra gruvor innebär. Med ett stigande genomsnittspris å kol bör den, enligt de sakkunnigas mening, därför i framtiden giva ökad ekonomisk avkastning. Framför allt skulle genom möjligheterna till relativt lägre självkostnader spetsbergskolen kunna — åtminstone under vissa förhållanden — verka såsom en regulator på importprisen. De sakkunniga framhålla, hurusom vid olika världskonjunkturen kolbrytningen på Spetsbergen givetvis bleve mer eller mindre fördelaktig, men förmena, att vid en allmän återhämtning av världsläget spetsbergskolen sannolikt borde ställa sig relativt gynnsammare i framtiden än som av dagsläget angives.

De sakkunnigas ekonomiska kalkyler över gruvdriften och dess utbyte samt spetsbergskolens konkurrensförmåga visa, att med brytningens hittillsvarande omfattning tillfredsställande resultat icke nåtts vid de stenkolspriser, som sistlidet är varit rådande å världsmarknaden. Om driften utvidgades till ungefär den dubbla brytningen, funnes däremot möjlighet att nedbringa kostnaderna därhän, att en om ock knapp marginal uppstode till spetsbergskolens favör.

För skeppningen av kolen enligt detta utvidgade program hava de sakkunniga företrädesvis tänkt sig användning av så stora fartyg, som överhuvud taget kunna lasta vid en vid Sveagruvan planerad ny kaj, det vill säga båtar upp till 6,000 tons d. w. Dock skulle mindre fartyg, ned till 3,000 tons d. w., komma ifråga för kolfrakten till ett antal svenska hamnar, som beräknas bliva sannolika destinationsorter för en del av kolen.

Svårigheterna att ordna en dräglig mänsklig tillvaro i ett ödemarkssamhälle med ett hårt klimat och en lång polarnatt föranleda de sakkunniga till det huvudsakliga omdömet, att dessa svårigheter ifråga om Spetsbergen tidigare överskattats.

De anse det icke uteslutet att därstädes få en något så när fast stam av folk, som — med familj — skulle stanna över flera år. Klimatet skulle på grund av närheten till golfströmmen vintertiden knappast vara hårdare än i Sveriges nordliga delar, vilket giver de sakkunniga anledning att hänvisa till de godartade erfarenheterna från bosättningen i Kiruna av teknisk personal och arbetare för därvarande gruvbrytning.

Vad de sakkunniga sälunda till stöd för sitt förslag anfört föranleder kollegium till följande uttalanden.

Utredningen synes kollegium på ett ganska övertygande sätt ådagalägga, att kolbrytningen på Spetsbergen och kolexporten därifrån icke komma att möta oöverstigliga svårigheter av teknisk och organisatorisk art. Vad den sociala sidan av uppgiften beträffar, anser kollegium det dock ur olika synpunkter betänkligt att vid planläggandet av en fortsatt gruvbrytning på Spetsbergen utgå från förhoppning om någon kolonisation i egentlig mening, sådan som exempelvis ägt rum i Kiruna. I motsats mot vad de sakkunniga synas förmena, synes det kollegium försiktigast, att rekryteringen av personalen i fortsättningen sker såsom hitills och att man alltså i allmänhet beräknar personalens uppehållstid å Spetsbergen allenast ett fåtal år. Med radioteknikens utveckling torde för övrigt en icke oväsentlig lättnad inträda i platsens isolering under polarvintern.

Det lärer i detta sammanhang vara av intresse, att den totala kolbrytningen på Spetsbergen sedan 1915 visar en jämn stegring och att under åren 1916—1922 sammanlagt lära hava exporterats över 800,000 ton.»

I sistnämnda avseende hänvisar kommerskollegium till en inom kollegium utarbetad tabell över arbetsstyrka och årlig export av stenkol från gruvorna å Spetsbergen av följande utseende:

Arbetsstyrka och årlig export vid kolgruvorna på Spetsbergen.

A r b e t s s t y r k a .

B o l a g	1916	1917	1918	1919	1920	20—21	1921	21—22
Bjørnøen A/S.....	35	37	50	120	200	180	188	104
Store norske Spitsbergen kulkompani A/S	200	250	320	320	400	217	420	355
Kings Bay kulkompani A/S ...	—	143	300	250	321	267	370	170
A/S De norske kulfelter, Spitsbergen	25	70	82	47	70	82	3	3
Isefjord kulkompani.....	—	—	—	—	90	15	—	—
Svenska stenkolsaktiebolaget, Spitsbergen	—	—	100	170	230	201	200	161
De ryska kolfälten i Green Harbour, Spitsbergen	—	—	—	—	180	107	—	—
Nederlandsche Spitsbergen Compagnie	—	—	—	—	—	—	265	211
Anglo- Russian Grumant Co....	—	—	—	—	21	38	45	22
Summa	260	500	852	907	1,512	1,107	1,491	1,026

Exporten av stenkol.

B o l a g	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Summa
	ton	ton	ton	ton	ton	ton	ton	ton
Bjørnøen A/S.....	—	—	—	2,000	20,000	20,000	9,000	51,000
Store norske Spitsbergen kulkompani A/S.....	19,245	24,060	39,391	46,458	9,921	14,707	104,000	257,782
Kings Bay kulkompani A/S ..	—	800	15,000	15,489	35,125	72,699	75,000	214,113
A/S De norske kulfelter, Spitsbergen	—	—	838	4,500	9,797	—	9,000	24,135
Isefjord kulkompani.....	—	—	—	—	2,000	—	—	2,000
Svenska stenkolsaktiebolaget Spitsbergen	—	—	4,000	20,000	38,000	38,000	72,000	172,000
De ryska kolfälten i Green Harbour, Spitsbergen	—	—	3,500	11,000	13,400	—	—	27,900
Nederlandsche Spitsbergen Compagnie	—	—	—	—	—	18,000	36,000	54,000
Anglo- Russian Grumant Co....	—	—	—	—	2,000	7,000	8,000	17,000
Summa	19,245	24,860	62,729	99,447	130,243	170,406	313,000	819,930

Före år 1916 bedrevs kolbrytning på Spitsbergen av Arctic Coal Co. och Spitsbergen Coal & Trading Co. Det förra bolaget, vars verksamhet år 1916 övertogs av Store norske Spitsbergen kulkompani A/S, exporterade under åren 1907—1915 sammanlagt 146,690 ton kol. Spitsbergen Coal & Trading Co. synes endast hava exporterat 4,000 ton (år 1908).

Härefter fortsätter kollegium sålunda:

»En av kärnpunkterna i föreliggande fråga är, huru prisbildningen på den internationella kolmarknaden kommer att i fortsättningen gestalta sig. De stenkolsproducerande centra i världen, vilkas överskott möjliggöra de kolfattiga ländernas import av kolbränsle, befinna sig i Nordamerika, England och Centraluropa. I sistnämnda område är det egentligen kolfälten i Ruhr och Schlesien, som ifrågakomma, men av skäl sammanhängande med den politiska situation, som uppstått i mellaneuropa efter världskriget, läser det dock vara uteslutet att från dem påräkna väsentliga bidrag till vårt lands kolförsörjning under en avsevärd framtid. De nordamerikanska kolen, vilka under den genomslupna exceptionella dyrtiden i fråga om kolbränsle vunno ett visst insteg på den europeiska marknaden, äro numera i följd av åtskilliga samverkande omständigheter icke längre så aktuella för sagda marknad. Det återstår alltså England, och för Sveriges vidkommande äro de engelska stenkolen för närvarande, i likhet med vad fallet var före världskriget, dominerande inom landets kolimport och följaktligen utslagsgivande i fråga om stenkolspriset. I detta förhållande finnes icke någon särskild anledning att vänta någon förändring.

De engelska kolprisen hava sedan slutet av år 1922 visat stigande tendens. Orsakssammanhanget härvid är av komplicerad beskaffenhet. Det torde dock böra erinras, att upprätthållandet under mer än ett år (1921—1922) av en kolprisinivå, som faktiskt inneburit förlust för gruvägarna, underbetalning av gruvarbetet och statssubvention åt kolindustrien, icke utan skäl betraktats som en gemensam upp-

offring av den engelska nationen för att återvinna den förhärskande ställning, England före världskriget intog på den internationella kolmarknaden och som ansågs oundgänglig för nationens ekonomiska bestånd, men vilken landet varit nära att förlora i krisen efter världskriget. Sedan denna kolsupremati återställt, har av naturliga skäl en reaktion inträtt. De kolbehövande länderna få åter betala England ett stenkolspris, som förr eller senare kommer att helt täcka produktionskostnaderna, medgiva rimliga brytningslöner åt dess arbetare, lämna vinst åt företagarna och om möjligt ersättning för lidna förluster.»

Till belysning av dessa förhållanden hänvisar kollegium till, förutom ovannämnda tvänne promemorior, en inom kollegium gjord sammanställning av den i »Kommersiella meddelanden» publicerade svenska kolnoteringen för januari och februari månader innevarande år. Nämnda sammanställning är av följande utseende:

Svensk kolnotering enligt »Kommersiella meddelanden».

Priser å ångkol för år 1923 cif svensk västkusthamn i kronor per metrisk ton

	2/1—5/1	8/1—13/1	15/1—20/1	22/1—27/1	29/1—3/2	5/2—10/2	12/2—17/2	19/2—24/2
Skottska, stora	27.15	27.82	28.59	28.90	30.70	30.55	30.87	33.54
Northumberland, stora	28.00	28.18	28.59	31.47	32.42	32.28	32.61	35.71
Durham, »	29.27	29.46	29.87	31.47	32.42	32.28	33.48	35.71
Yorkshire, »	29.27	29.46	30.29	31.90	32.85	32.28	32.61	35.71
Derbyshire, »	29.06	29.24	25.89	31.90	32.85	32.28	32.61	35.71
Northumberland, små...	18.67	18.78	20.05	20.77	21.68	21.02	21.74	25.70
Durham, » ...	25.08	25.19	25.17	25.05	25.12	25.85	26.52	27.44

Efter att hava framhållit, att, enligt vad ovannämnda aktstycken gäve vid handen, världsmarknaden torde förete en avgjord tendens mot högre stenkolspris, varjämte utsikt syntes vara förhanden, att lönenivån på Spetsbergen så småningom komme i ett relativt gynnsammare förhållande till den engelska kolgruveindustriens arbetslöner, vilka omständigheter vore ägnade att icke oväsentligt stärka föreliggande kalkyler för den svenska stenkolsbrytningen på Spetsbergen, anför kollegium ytterligare följande:

»Kommerskollegium har av de sakkunnigas utredning bibragts den uppfattningen, att de ekonomiska utsikterna för kolbrytningen å Spetsbergen, så vitt nu med sannolikhet kan bedömas, icke i och för sig behöva utgöra hinder för fortsatt stöd från statens sida åt det svenska, där verksamma bolaget.

En liknande uppfattning synes vara rådande i Norge, där statsmakterna lära hava tills dato sammanlagt utgivit icke mindre än omkring 16 miljoner norska kronor för stödande av olika norska kolbrytningsföretag å Spetsbergen, vilkas samman-

lagda brytning dock ännu icke representerar en årskvantitet av mer än ungefär 200,000 ton eller lika mycket, som ur Sveagruvan ensam enligt det av de sakkunniga förordade större alternativet årligen skulle kunna utvinnas.

Beträffande det bidrag, som spetsbergskolen kunna lämna till landets bränsleförsörjning, finner kollegium inga omständigheter hava framkommit, som kunna motivera en förändring i den uppfattning härutinnan, varåt såväl kollegium som i ärendet hörda institutioner, även industriförbundet, tidigare givit uttryck. En framgångsrik exploatering av de i svensk ägo befintliga koltillgångarna på Spetsbergen skulle otvivelaktigt utgöra en betydande faktor i landets framtida bränsleförsörjning.

Icke heller nu förbiser kollegium den ekonomiska risk, som intresseskap i ett företag av här ifrågakarande karaktär medför, men finner övervägande skäl tala för att staten tager denna risk.

Framtidsvärdet av dessa fyndigheter är enligt kollegii mening alltför stort, för att staten på grund av tillfälliga förhållanden i ett onormalt konjunkturläge bör avstå från att fullfölja sin insats.

Erfarenheten under den tid, staten varit intresserad i spetsbergsbolaget, synes kollegium giva vid handen, att en ekonomisk drift av detta företag icke kan grundas på den hittills ernådda brytningen och skeppningen av upp till 72,000 ton för år. De kostnader, vilka äro förenade med exploatering av kolfält under de egenartade förhållanden, som råda å Spetsbergen, måste otvivelaktigt fördelas på en vida större årskvantitet. Det av de sakkunniga tillstyrkta programmet, avseende en till omkring 200,000 ton ökad årsbrytning, anser kollegium därför nödvändigt att lägga till grund för den fortsatta driften.

Kollegium vill understryka vikten av att genom införande av maskinförskrämmning förbilliga brytningen och höja kvaliteten hos de erhållna kolen. Dessutom får kollegium med hänsyn till navigationssvårigheterna vid Spetsbergen framhålla önskvärdheten av, att anordningarna för kolens utlastning vid gruvan företrädesvis anpassas efter medelstort tonnage och helst anordnas för lastning av flera båtar samtidigt. Den omständigheten, bland annat, att sjömätningen i dessa farvatten ännu icke nått fullständighet, synes böra tillsvidare föranleda en viss försiktighet i nämnda avseende. Så stora fartyg som å 6,000 tons d. w. lär det för närvarande få anses vanskligt att för denna trade använda.

Beträffande rättsförhållandena å Spetsbergen har kollegium inhämtat, att den i Paris år 1920 mellan åtskilliga makter, däribland även Sverige, ingångna traktaten angående Spetsbergen ännu icke ratificerats och att någon gruvstadga sålunda ännu icke därstädes blivit gällande. Om den svenska gruvdriften å Spetsbergen fortsattes, torde sagda uppskov med fastställande av rättsnormer icke i sak böra utgöra hinder för nu ifrågakarande understöd, så länge staten tillförsäkras ett avgörande inflytande på det svenska bolagets angelägenheter. Vid en nedläggning av driften för längre eller kortare tid kan kollegium däremot ej annat än finna, att en icke ringa ovisshet skulle uppstå rörande de svenska rättigheternas fortbestånd.»

Kollegii utlåtande utmynnar i följande uttalande:

»Då kollegium därefter övergår till ett ståndpunkttagande rörande statens ekonomiska medverkan vid den svenska kolbrytningen å Spetsbergen, torde till

en början vara lämpligt göra följande sammanfattning av de föreliggande huvudalternativen:

1) De sakkunnigas förslag, avseende en till omkring 200,000 ton årligen utvidgad brytning, vartill erfordras en kapitalökning av 5.25 miljoner kronor, därav 4.5 miljoner i statslån.

2) Brytningens fortsättande i något ökad omfattning till omkring 100,000 ton årligen, varvid erfordras ett kapitaltillskott av 3.1 miljoner kronor.

3) Brytningens fortsättning tillsvidare i samma omfattning utan nyanskaffning, varför (av industriförbundet) föreslås årlig statssubvention.

4) Driftens nedläggande.

Driftens nedläggande kan otvivelaktigt innebära betydande fara för, att de svenska kolfälten komme att övergå i främmande lands ägo. Att förhindra detta är ett nationellt svenskt intresse, som kollegium i sin mån anser sig bära befrämja. Kollegium kan därför icke tillråda ett ståndpunkttagande, som skulle hava driftens nedläggande till följd. Detta alternativ skulle vidare innebära, förutom en kapitalförlust å statens aktieinnehav av 2 miljoner kronor, vissa utgifter för företagets likvidation, vartill staten näppeligen kunde undandraga sig att bereda nödiga kontanta medel. Sannolikt torde dessa utgifter, enligt kollegii uppskattning, röra sig om minst 250,000 kronor, ett belopp som dock möjligen skulle vid avvecklingen kunna på ett eller annat sätt återbäras, eventuellt i form av kolleveranser.

Beträffande alternativ 3, innebärande status quo och statssubvention, läser detsamma icke kunna genomföras utan att bolagets solvens upprätthålles genom den enskilda kreditens avlösande och tillhandahållande av nödigt förlagskapital. Anslagsbehovet härför torde knappast kunna beräknas till mindre än 2 miljoner kronor. Statssubventionen, som väl närmast kunde tänkas som en statens garanti mot utfående av ett mot produktionskostnaderna svarande kolpris, är svårare att uppskatta, men torde lätt kunna kräva ett eller annat hundratusental kronor årligen, särskilt med hänsyn till brytningens ringa omfattning och till att effektiviteten hos bolagets organisation av naturliga skäl sannolikt komme att sjunka under väntetiden, innan avgörandet rörande bolagets öde bleve träffat. Alternativ 3 är slutligen så mycket mindre att förorda, som det det skulle betyda ett fastläsande av driften i en begränsad skala, som, enligt vad erfarenheten giver vid handen, endast under särskilt gynnsamma förhållanden är ekonomisk.

Det sistnämnda torde i viss mån även hava sin tillämpning ifråga om alternativ 2, där det ansevärdiga kapitalbehovet dessutom uppenbarligen icke står i rätt förhållande till vinsten för företaget av den relativt ringa ökningen i utvunnen kolmängd.

Alternativ 1, det förslag, vid vilket de sakkunniga stannat, synes, i motsats mot alternativ 2, innebära en så god avvägning, som omständigheterna för närvarande medgiva, mellan den nya kapitalinsatsen och i utsikt stående ökad brytningskvantitet. Kollegium har den uppfattningen, att detta alternativ är av den minsta storhetsordning, varvid alla nu befintliga faktorer i företagets organisation komma till sin rätt och en ekonomisk jämvikt skall kunna förväntas inträda.

Av vad kollegium härovan utförligt utvecklat torde utan vidare framgå,
Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 138 häft. (Nr 173.)

att kollegium för sin del icke kan förorda en lösning i enlighet med de under alternativ 3) och 4) innefattade förslagen, alldeles särskilt som staten i båda dessa fall torde få räkna med säker förlust av anvisade medel. Vid valet mellan alternativ 1) och 2) finner sig kollegium obetingat böra förorda *alternativ 1*.

Kommerskollegium vill på anförda skäl för sin del biträda de sakkunnigas förslag om ytterligare tillskott av statsmedel åt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen. I fråga om beräkning av därför erforderligt belopp, liksom även beträffande låneformen såsom lämplig anordning av understödet, har kollegium icke något att mot förslaget erinra. Det remissen bilagda förslaget till överenskommelse mellan svenska staten och bolaget ifråga giver kollegium icke anledning till annan erinran i sak, än vad förslagsställarna redan själva framhållit rörande önskvärdenheten av en begränsning av till aktiebolaget Isfjorden-Belsund utgående royalté.»

*Statens
styrelseleda-
möters i bo-
laget yttrande
den 31 jan.
1923.*

Även statens styrelseledamöter i bolaget hava, såsom redan nämnts, till mig inkommit med en skrift i anledning av de sakkunnigas förslag. Vid skriften äro fogade en hel del bilagor, däribland vissa statistiska rapporter rörande den engelska kolindustriens produktions- och distributionskostnader, uppgifter angående variationerna i kolprisen cif svensk hamn under år 1922 samt resultatet av en utredning angående möjligheterna för anordnande av upplag av spetsbergskol i olika hamnar på Sveriges väst- och ostkust. På grund av dessa bilagors synnerligen omfattande beskaffenhet tillåter jag mig att för närmare kännedom om deras innehåll hänvisa till handlingarna i ärendet; dock att förberörda uppgifter rörande kolprisen cif svensk hamn under år 1922 torde få såsom bilaga litt. J fogas till dagens protokoll.

För egen del anförda ovannämnda styrelseledamöter — efter att hava erinrat om det anförande av min företrädare i ämbetet, som finnes återgivet å sid. 14—20 i propositionen den 18 mars 1921 (nr 218) angående anslag för tecknande av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält — i huvudsak följande:

»Av det anförda framgår, att de motiv, som föranlett den dåvarande regeringen att föreslå förvärv för statens del av aktier i det bolag, som exploaterade de svenska kolfyndigheterna på Spetsbergen, icke varit någon förhoppning om, att företaget skulle bliva direkt lönande under den närmaste framtiden, utan uteslutande hänsynen till bibehållande på svenska händer av den viktiga bränslereserv för framtiden, som de ifrågavarande koltillgångarna utgöra. Enahanda synpunkter framfördes från olika håll under frågans behandling i riksdagen och torde väl kunna anses ha varit de i huvudsak bestämmande för riksdagens beslut om aktie-teckning.

Sedan den tidpunkt, då detta beslut fattades, har visserligen en genomgripande förändring ägt rum på kolmarknaden, i det att under inflytande av den allmänna depressionen inom industri och handel världens kolförbrukning tillfälligt avsevärt minskats. Om man undantager vissa länder med starkt deprecierad valuta

— särskilt centralmaktländerna och Ryssland — har följden blivit, att utbudet på de flesta marknader kommit att överstiga efterfrågan. Detta förhållande, i förening med den pågående allmänna deflationsprocessen, särskilt i England och Amerika, har föranlett en nedpressning av kolpriset i en grad, som ännu för ett par år sedan knappast ansågs tänkbar. Härvid hava även medverkat vissa handelspolitiska faktorer av exceptionell natur, varom mera här nedan.

Emellertid tyda alla tecken på, att — därest icke nya oförutsedda störningar av allmän politisk art vålla en ytterligare förlängning av den antydda saneringsprocessen — en vändpunkt i depressionen på kolmarknaden nåtts, med ökad efterfrågan och därav föranledd stabilisering av prisnivån. Med hänsyn till de alldeles särskilda förhållanden, som råda inom den engelska kolindustrin, och vartill vi i det följande återkomma, förefinnes otvivelaktigt därstädes en tendens till prisstegring, så snart förbättrade avsettningsförhållanden på något sätt möjliggöra en sådan. Risken torde därvid ligga nära, att en sådan prisstegring, i den mån det låter sig göra, främst kommer att gå ut över exportkolen, i likhet med vad som tillämpats till tiden för kolkontrollens upphävande (mars 1921).

Handelspolitiken under och närmast efter världskriget såväl som vissa bestämmelser i fredsfördraget torde otvetydigt hava ådagalagt den starka tendens, som gör sig gällande att nationellt monopolisera vissa viktiga råvaru- och naturtillgångar och särskilt kolförråden. Den allra senaste tidens händelser visa ytterligare exempel på denna strävan, som, om den icke skall framstå såsom tämligen meningslös, måste anses innebära avsikten att bereda det egna landet viss förmånsställning med hänsyn till utnyttjandet av dessa tillgångar.

Även privata ekonomiska sammanslutningar i form av ringbildningar, syndikat och s. k. vertikaltruster ha under senare tider utövat ett starkt inflytande, särskilt på den kontinentala kolmarknaden. I bilagda P. M.¹ lämnas en redogörelse för hithörande förhållanden i Tyskland ävensom för det s. k. »péréquationssystemet» i Frankrike och dess inverkan på prisregleringen.

Vad Storbritannien beträffar, ha visserligen dylika privata sammanslutningar endast i underordnad grad kunnat göra sig gällande. Men däremot har, under intryck av de senaste årens depression inom kolindustrin och jämväl av vissa tekniska missförhållanden, som följa med det nuvarande systemet för utnyttjande av koltillgångarna, krav på genomgripande reformer av detta system blivit rest.

I händelse av att den antydda utvecklingen skulle leda till mindre gynnsam behandling av de länder i Europa, som för fyllande av sitt bränslebehov äro hänvisade till stenkolsimport, förefinnes visserligen en garanti mot, att en dylik politik kunde drivas utöver en viss gräns, i möjligheten att importera kol från andra världsdelar och främst från Nordamerikas förenta stater, vilka som bekant disponera mycket betydande förråd därav. Men fraktförhållandena spela likväl härvidlag en betydande roll, särskilt i den mån icke återfrakt av varor i motsvarande mängd kan påräknas, vilket icke torde vara förhållandet, därest en större kolimport från U. S. A. bleve nödvändig.

Under dessa förhållanden synes det, som om innehavet av de betydande reservtillgångar av fossilt bränsle, som för närvarande finnas på svenska händer på Spetsbergen, kan komma att i en framtid visa sig vara av stort värde och synnerlig betydelse för vårt lands ekonomiska och industriella konkurrensförmåga. Visserligen

¹ Här utesluten.

utgör brytningen därstädes för närvarande endast en mindre del, under senaste år cirka 3 procent, av Sveriges kolimport. Men enligt det förslag till utökning av brytningen, som av de sakkunniga nu förordas, skulle densamma komma att omkring 3-dubblas, och inga principiella eller praktiska hinder synas föreligga mot att vid behov ytterligare utveckla densamma till flerdubbel kvantitet.

Genom den nämnda utökningen av brytningen till cirka 200,000 ton skulle, såsom framgår av den av kommerserådet Sidenvall verkställda tekniska utredningen, den administrativa personalen och övrig fast personal, liksom de nu befintliga anläggningarna, i vida bättre grad utnyttjas, än vad som med nuvarande, starkt begränsade produktion är möjligt. Härigenom och genom införande tillika av ändrad brytningsmetod — maskinbrytning — borde enligt de uppgjorda beräkningarna spetsbergskolen även vid nuvarande prisläge kunna bli konkurrenskraftiga gentemot engelska ångkol av jämförlig kvalitet.

Utsiktorna för driftens uppehållande och räntabilitet äro uppenbarligen beroende, å ena sidan, av prisläget på den internationella kolmarknaden och särskilt i Storbritannien, å den andra, av den inverkan de särskilda av de sakkunniga närmare utvecklade svårigheter, som föreligga i fråga om spetsbergskolens transport- och avsättningsförhållanden, kunna komma att utöva å exploateringen av desamma. Då vi redan i vår ovanberörda framställning till Herr Statsrådet den 4 januari 1922 ingått på hithörande spörsmål, anse vi oss böra något redogöra för de nya moment vid bedömandet av desamma, som sedan dess tillkommit.

Kolpris i
Storbritannien.

På grundval av då kända kostnader för den engelska kolindustrien, dels före kriget, dels under år 1918 och första kvartalet 1921 samt vissa antaganden rörande, å ena sidan, prisförhöjningen å material m. m. utöver förkrigspriserna och, å andra sidan, verkningarna av 1921 års kolgruveavtal, sedan förhållandena hunnit nå en viss stabilitet, uppställdes av oss en viss sannolikhetskalkyl för prisläget å engelska kol. Då denna kalkyl, såsom framgår av det följande, avsevärt underskridits under en del av nästförlidna år, beror detta närmast dels på att gruvföretagen under denna tid i genomsnitt nödgats arbeta utan vinst, dels på att arbetslönerna nedpressats i den grad, att kolgruvearbetarna fått åtnöja sig med en reallön (eller levnadsstandard), som uppgått till endast cirka 80 procent av den före kriget gällande.

Ett sammandrag av produktionsstatistiken för 2:a kvartalet 1922 för kolindustrien i Storbritannien i dess helhet samt för vissa distrikt — Skottland, Northumberland, Durham, Yorkshire och South Wales — vilka hava särskilt intresse såsom exporterande till vårt land, visas av bil. 2.¹ En ytterligare redogörelse för kolindustriens produktions- och distributionskostnader m. m. lämnas i en den 18 december 1922 daterad rapport, vilken avgivits av en särskild »rådgivande kommitté för kol och kolindustri», tillsatt av engelska regeringen; ett sammandrag av denna rapport lämnas å bil. 3.¹

En jämförelse mellan de av oss tidigare angivna och beräknade kostnaderna med de verkliga genomsnittskostnaderna för 2:a kvartalet 1922, sådana de framgå av dessa bilagor, utvisar följande:

¹ Här utesluten.

	Kostnad 1913	Beräknad kostnad 1922	Verklig kostnad 2:a kvart. 1922
	kr.	kr.	kr.
Arbetslöner (inkl. tjänstemän)	6.38	12.76	10.72
Material, inkl. gruvtimmer	1.68	2.80	2.11
Andra kostnader (skatter, försäkringar, administration)	1.59	2.39	2.77
Royalties (till jordägare)	0.55	0.55	0.52
		18.50	16.12
Avskrivningar och vinst (17 procent å arbetslön)		2.17	0.01
Pris per ton vid gruvan		20.67	16.13
Övriga kostnader: Frakt- och lastningskostnad antages i ge- nomsnitt till 5/— per ton		4.25	4.25
Frakt och assurans till svensk hamn (lägst 6/ per ton)		5.—	5.20
	Summa kronor	29.92	25.58

Å bil. 4 visas variationerna i kolprisen cif svensk hamn under år 1922.

Uppenbart är, att försäljningspriset vid enstaka tillfällen kunnat pressas än lägre, då de uppgivna kostnadssiffrorna utgöra *genomsnittstal* för hela landet och de verkliga kostnaderna givetvis för vissa distrikt eller gruvföretag kunnat ställa sig gynnsammare. I vissa fall torde dessutom gruvföretagen ha nödgats taga direkta förluster vid kolförsäljningar hellre än att utsätta sig för rubbningar eller avbrott i driften med därav följande olägenheter och kostnader.

Förhållandena inom den engelska kolindustrien samt å den engelska kolmarknaden under det gångna året hava i det hela starkt markerats av en strävan att i möjligaste mån nedpressa produktionskostnaderna och att genom lägsta möjliga pris återförvärva utländska marknader, där de engelska kolen under åren 1919—21, till följd av högt prisläge samt avbrott i leveranserna under kolstrejken 1921, utträngts av amerikanska. Dessa strävanden hava även i stor utsträckning krönts med framgång. Produktionsprisets minskning har väsentligen åstadkommits genom en stark nedpressning av arbetslönerna, samtidigt som produktionen per arbetare höjts, så att den under senaste månaderna per 7-timmarsskift uppgått till inemot samma siffra som per 8-timmarsskift 1913—1914. Storleken av de gjorda nedsättningarna i arbetslönerna framgår av nedanstående jämförelse mellan genomsnittsförtjänsten per dag i mars 1921 och november 1922 i olika koldistrikt för alla klasser av anställda:

	Mars 1921	Nov. 1922
Skottland	17 s. 8 d.	9 s. 2 d
Northumberland	16—11	8—1
Durham	16—9	8—9
South Wales	18—9	9—6
Midland	17—	9—6
Hela Storbritannien	16—11	9—1

Att dessa starka nedpressningar av arbetslönerna, som skett i viss mån automatiskt såsom en följd av det i juni 1921 antagna löneavtalet, ej kunnat ske utan att väcka de kraftigaste protester från arbetarehåll, är uppenbart.

Det verkliga nödtillstånd, som enligt uppgifter från skilda distrikt härigenom blivit rådande inom stora delar av Englands gruvarbetarebefolkning, har lett till upprepade framställningar till regeringen om ingripande, varjämte förhållandet vid flera särskilda tillfällen, senast i juli och december 1922, påtalats i parlamentet och lett till långvariga debatter i underhuset. Enligt uppgift av statssekreteraren för gruvorna har engelska staten tidigare, under sista perioden av kolkontrollen samt under avvecklingen av kolstrejken, utbetalt tillhoppa omkring 40 miljoner pund sterling för subventionering av kolindustrin. Bland annat med hänsyn härtill har den nuvarande regeringen, liksom dess företrädare, ställt sig avvisande till någon vidare form av statssubvention liksom till att upptaga till undersökning frågan om nationalisering. Premiärministern, Bonar Law, hänvisade härvid, såväl under en konferens med gruvarbetarnas representanter som vid debatten i underhuset, till de bestämda utsikter om förbättring i konjunkturerna, som enligt hans åsikt föreläge, och vilket omslag redan gjort sig gällande i ökad efterfrågan å stenkol samt snart kunde förväntas framkalla även en höjning av arbetsinkomsten.

Jämförelse
mellan
nuvarande
löner inom
engelska
kolindustrin
och vid
Sveagruvan.

Om man enligt Sidenvalls utredning angående förhållandet mellan, å ena sidan, arbetslönerna inom engelska kolindustrin och vid Kiruna 1914 samt, å andra sidan, lönenivån vid Kiruna och Sveagruvan å Spetsbergen 1922 antager, att dessa förhållanden normalt skulle representeras av siffrorna 83, 100 och 120, finner man, att lönenivån å Spetsbergen borde, under förutsättning av lika relativa levnads-kostnadsindex, utgöra ca 145 procent av den engelska. Den ovan anförda genomsnittliga inkomsten i England 9 sh. 1 d. eller cirka 7.72 kronor borde alltså motsvaras av omkring 11.20 kronor per dag å Spetsbergen. Då den verkliga inkomsten för närvarande därstädes utgör omkring 21 kronor, föreligger sålunda en relativ löne-differens av ca 90 procent *utöver* de engelska lönerna.

En jämförelse med de löner, som för närvarande utbetalas till arbetare och tjänstemän vid de tyska liksom de polska gruvfälten, skulle uppenbarligen giva ännu större divergenser. Vore det möjligt att direkt utjämna dessa divergenser — givetvis med bibehållande av den relativa högre lönenivå, som arbete å Spetsbergen även normalt måste betinga — skulle antagligen driften redan nu vara fullt konkurrenskraftig. Det synes uppenbart, att en dylik utjämningsprocess i varje fall så småningom måste komma att äga rum. Då driftskalkylerna emellertid äro uppgjorda på basis av ungefärligen nuvarande lönenivå, torde häri kunna anses ligga en viss säkerhetsmarginal för att de skola visa sig hållbara.

En nödvändig åtgärd för möjliggörande av lämpliga och stabila arbetsförhållanden vid Sveagruvan och därmed ett kraftigt stöd för den antydda löne-utjämningsprocessen, i vad densamma kan komma att bero på därvarande arbetsvillkor, är förvisso det av Sidenvall beräknade och av de sakkunniga tillstyrkta uppförandet av bostadshus för personalen, varigenom nu praktiserad förläggning i tämligen tränga baracker skulle i möjligaste mån inskränkas och tillfälle beredas de anställda att medtaga sina familjer till Spetsbergen. Endast härigenom torde i längden en fast och vid förhållandena invand stam av arbetare och tjänstemän kunna påräknas. Vikten härav såväl ur ekonomisk och teknisk synpunkt som för beredande av drägliga arbetsförhållanden i övrigt ligger i öppen dag och har även med synnerlig skärpa framhävts av de gångna årens erfarenheter.

Gruv-
tekniska be-
tingelser för
brytningen.

De av oss tidigare framhållna, i gruvtekniskt avseende synnerligen gynnsamma betingelserna för brytningen vid Sveagruvan, vilka verka därhän, att bryt-

ningen per man därstädes blir cirka 2.5—3 gånger så stor som vid de engelska, tyska och polska gruvfälten och i det närmaste motsvarar de amerikanska genomsnittssiffrorna, hava bekräftats av den Sidenvallska utredningen. De betänkligheter och svårigheter av olika slag, som likväl möta genomförandet under nuvarande prisläge av en ekonomiskt bärkraftig drift och vilka ingalunda kunna bestridas, kunna, i enlighet med vad som framgår av de sakkunnigas betänkande, anses gälla kvalitetsdifferensen från bästa engelska kol, transporten, särskilt isförhållandenas inverkan på skeppningen, samt avsättningsförhållandena.

Endast en ytterligare utsträckt erfarenhet torde kunna lämna nödigt underlag för ett definitivt bedömande av dessa spörsmål. I anslutning till vad som av de sakkunniga anförts, anse vi oss emellertid böra ytterligare betona vissa förhållanden, som kunna bidra till belysande av desamma.

Beträffande kvaliteten har otvivelaktigt ett visst misstroende, isynnerhet tidigare, gjort sig gällande mot spetsbergskolen, särskilt med hänsyn till deras stybbighet samt benägenhet att baka ihop vid eldningen, i vissa fall även på grund av anmärkt hög askhalt. Av den nu gjorda utredningen bekräftas emellertid, att kolen i värmevärde få anses jämförliga med exempelvis bästa northumberlandkol (DCB), ehuru i regel något underlägsna de av statens järnvägar vanligen använda lambtonkolen.

Eldningssvårigheterna, speciellt vid mera krävande användning, såsom till lokomotivbränsle, torde nödvändiggöra viss vana hos eldarepersonalen och därför förutsätta successivt införande av bränslet, där så behöves under sakkunnig eldningsinstruktion. Erfarenheten från flera års användning av kol från Sveagruvan såsom bunkerkol har emellertid givit vid handen, att de lämpa sig synnerligen väl för detta ändamål. Likaså har från statens järnvägar samt från andra statsmyndigheter, som använt kolen, i allmänhet lämnats ganska gynnsamt vitsord om desammas användbarhet.

I vissa fall har det visat sig lämpligt att använda en blandning av spetsbergskol med skånska kol, varvid de förra verkat höjande å värmevärdet, de senare förbättrat slagningsegenskaperna hos blandningen.

Vad stybbigheten beträffar, synes enligt Sidenvall grundad utsikt förefinnas för, att densamma skall genom den föreslagna ändrade brytningsmetoden kunna avsevärt nedbringas.

Eventuellt kan ifrågasättas att för vissa ändamål harpa kolen vid framkomsten samt brikettera från harpade stybben, varigenom kolens värde skulle kunna höjas i en grad, som under vissa förhållanden täckte kostnaderna för harpning och brikettering.

Den anmärkta ojämnheten och skifferhalten hos vissa leveranspartier bör jämväl med förbättrat brytningssätt och införande av skrädnig i huvudsak bortfalla.

Rörande transport- och särskilt isförhållandena har på föranstaltande av under-
tecknade en ytterligare utredning gjorts av bolagets verkställande direktör B. Granholm (se bil. 5)¹, till vilken vi hänvisa. Även i detta hänseende lär endast en fortsatt, längre tids erfarenhet kunna lämna fullt uttömmande svar på frågan om skepp-

Kvalitetsfrågan.

Transportförhållanden.

¹ Här utesluten.

ningstidens längd under olika år samt möjligheterna att dels normalt förlänga densamma, dels övervinna ishindren under svårare år. Det vill emellertid synas, som om man med de medel, varöver bolaget kan beräknas förfoga, borde kunna räkna på en skeppningstid av normalt 3—3¹/₂, i ogynnsammaste fall cirka 2¹/₂ månader, samt att densamma kan genom användande av kraftigare isbrytare såväl säkras, även under mera extraordinära förhållanden, som eventuellt icke oväsentligt ökas.

Försäljnings-
utsikter och
lagringsmög-
ligheter.

Den begränsade skeppningstiden medför otvivelaktigt, såsom av de sakkunniga framhållits, viss risk för en pressning av försäljningspriset för spetsbergskolen genom att konsumenterna kunna intaga en avvaktande ställning. Ur denna synpunkt har det ansetts önskvärt att utreda, vilka möjligheter, som föreligga till upplossning och lagring av dessa kol i olika hamnar på ost- och västkusten. Resultatet av denna undersökning framgår av bilagda P. M (bil. 6)¹.

Såsom härav framgår, finnas möjligheter för lossning och upplagring av spetsbergskol, vid skeppning med fartyg av upp till 6,000 tons d. w., i Stockholm, Nynäs, eventuellt Oxelösund, Norrköping, Malmö och Landskrona; även i Trelleborg liksom också i Göteborg torde sådana möjligheter föreligga. De ökade kostnaderna för lagring och omlastning torde under vissa förhållanden kunna kompenseras genom bättre försäljningsvillkor; bland annat skulle genom sådana åtgärder tillfälle kunna beredas att tillhandahålla spetsbergskol för bunkring i respektive hamnar. I alla händelser torde en sådan upplagring kunna och bära tillgripas, åtminstone för viss del av den skeppade kolkvantiteten, därest det skulle visa sig, att en forcerad avsättning under den begränsade skeppningstiden skulle leda till en för bolaget ogynnsam nedpressning av kolpriset.

I det föregående hava vi sökt lämna bidrag till ett såvitt möjligt allsidigt bedömande av de utsikter, som förefinnas för att kolindustrien vid Sveagruvan skall kunna bli ekonomiskt bärkraftig, för de svårigheter, som därvid möta, och för de utvägar, som kunna erbjuda sig att övervinna dessa svårigheter.

Utan att underskatta de nämnda riskerna, synes det oss, som om hänsynen till de för framtiden ovissa förhållandena på bränslemarknaden och till det obestridliga intresset av att säkra innehavet för svensk räkning av de betydande koltillgångar, vilka såsom resultat av svenska mäns arbete och uppoffringar befinna sig i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens händer, utgöra bärande skäl för att staten på sätt, som de sakkunniga föreslagit, och under av dem förordade villkor stöder bolaget genom att bevilja detsamma angivet lån för utvidgning av driften, så att densamma måtte kunna bli ekonomiskt bärkraftig, såvitt man kan bedöma med den nog så omfattande erfarenhet, som numera föreligger.

Såsom ytterligare skäl för en sådan åtgärd kan anföras betydelsen för staten i dess egenskap av konsument utav betydande mängder bränsle, särskilt för den av staten bedrivna trafikverksamheten samt för försvarsväsendets, sjukvårdens m. fl. statliga behov, att på detta sätt kunna säkra sig tillgång till att täcka åtminstone en väsentlig del av detta behov. En dylik åtgärd plägar ju anses motiverad även beträffande enskilda industriella företag, vilka för sin utveckling, sedd på längre sikt, behöva säkrad tillgång till viss för driften nödvändig råvara. Och detta

¹ Här utesluten.

gäller till och med i sådana fall, där åtgärden ej betingas av några mera omedelbart föreliggande behov, och även om den innebär viss tillfällig ekonomisk uppoffring.

Vi hänvisa i detta sammanhang jämväl till de betydande uppoffringar och ekonomiska risker, som den norska staten ansatt sig bära ikläda sig för att understödja bibehållandet i norsk ägo och upparbetandet av brytningen vid de norska kolfälten på Spetsbergen och Björnön. Enligt instilling S. LXXV till stortinget 1922 uppgingo de förskott, som av den norska staten i sådant syfte lämnats till dessa företag, i juli 1922 till cirka norska kronor 12,800,000; och genom stortingsbeslut den 21 juli 1922 erhöll regeringen bemyndigande att efter beprövande lämna fortsatt stöd för driftens uppehållande samt för närmare undersökningar rörande kolfältens utsträckning m. m.»

I sammanhang med den redogörelse för de över betänkandet av-givna yttrandena, som här ovan lämnats, tillåter jag mig omnämna, att Skattebetalarnas förening i en till mig ställd, den 26 februari 1923 dag-tecknad skrift på anförda skäl hemställt, att de sakkunnigas förslag icke måtte till någon min åtgärd föranleda.

*Inkommen
skrift från
Skattebetalar-
nas förening.*

I anledning av innehållet i sistnämnda skrift, som under hand del-givits bolaget, har dess verkställande direktör till mig inkommit med en promemoria, vari de av föreningen åberopade skälen för ett avslag å de sakkunnigas framställning bemötas.

*Av bolagets
verkställande
direktör av-
given prome-
moria i an-
ledning av
nyssnämnda
skrift.*

För närmare kännedom om innehållet i båda dessa skrifter till-låter jag mig hänvisa till handlingarna i ärendet.

Vad angår resultatet av bolagets rörelse under dess första verk-samhetsår samt den ekonomiska ställningen vid utgången av samma år, får jag hänvisa till nedanstående i styrelsens förvaltningsberättelse för tiden 1 juli 1921—30 juni 1922 intagna vinst- och förlusträkning samt balansräkning:

*Bolagets vinst-
och förlust-
räkning samt
balansräk-
ning.*

Vinst- och förlusträkning.

Kolförsäljningarnas konto	135,217 05	Nettoförlust	337,725 88
Allmänna omkostnader	109,561 02		
Räntor	86,382 26		
Stämpel- och rekonstruktionskost- nader	6,565 50		
Summa kronor	337,725 88	Summa kronor	337,725 88

Balansräkning.

Kolgruvor och fyndigheter på Spetsbergen	1,956,382	06	Aktiekapital	5,000,000	—
Anläggningar vid Sveagruvan	2,983,813	88	Arbetarnas sjukkasse	13,490	75
Inventarier vid Sveagruvan	328,851	39	Diverse skulder	2,749,641	89
Inköpt men ej uppsänd materiel	207,894	66			
Egna fartyg	275,000	—			
Inventarier i Stockholm	7,857	35			
Kassabehållning i Stockholm och vid Sveagruvan	2,470	57			
Kol i lager vid Sveagruvan	940,662	—			
Förrådets och handelsbodens lager vid Sveagruvan	594,161	86			
Diverse fordringar	128,313	64			
Förlust	337,725	83			
Summa kronor	7,763,132	64	Summa kronor	7,763,132	64

Tillika tillåter jag mig erinra, att vid bolagets övertagande av aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfälts tillgångar värdena å anläggningar, fartyg, inventarier och förråd nedskrevos med omkring 2,000,000 kronor samt att under bokföringsåret å förrådet avskrivits ytterligare cirka 70,000 kronor. Revisorerna hava emellertid i sin berättelse över bolagets verksamhet under det första räkenskapsåret uttalat, att trots den sålunda verkställda nedskrivningen de värden, vartill vissa av ovan nämnda tillgångar för närvarande vore upptagna, till följd av det inträffade starka priset måste anses höga.

Vidare ber jag att få meddela, att den för verksamhetsåret redovisade förlusten å rörelsen uppkommit därigenom, att det vid årsslutet ineliggande kollagret, vars framställning dragit större kostnader än försäljningsvärdet, i balansräkningen upptagits till det pris, som vid leverans av kolen under 1922 års skeppningssäsong erhållits. Räkenskapsårets rörelse har sålunda vederbörligen belastats med den under året uppkomna förlusten.

Spetsbergens
ställning ur
folkrättslig
synpunkt.

Beträffande slutligen frågan om Spetsbergsögruppens rättsliga status och andra därmed sammanhängande förhållanden tillåter jag mig — med tillkännagivande att, enligt vad jag förvissat mig om, bolagets anspråk på de i bolagets händer befintliga områdena å Spetsbergen blivit före Spetsbergstraktatens undertecknande i vederbörlig ordning anmälda — erinra om innehållet i en i slutet av år 1920 från utrikesdepartementets politiska och handelspolitiska avdelning till handelsdepartementet över-

lämnad promemoria, intagen å sidorna 13 och 14 i ovannämnda proposition nr 218 till 1921 års riksdag. Denna promemoria är av följande lydelse:

»Spetsbergsögruppen jämte den s. k. Björnön har sedan gammalt räknats såsom »terra nullius». Efter unionsupplösningen upptogs från norsk sida frågan om ögruppens framtida ställning, och på inbjudan av norska regeringen avhölls under 1910 i Kristiania en konferens av representanter för svenska, norska och ryska regeringarna, varvid utarbetades ett förslag, att ögruppen skulle med bibehållande av sin karaktär av terra nullius förvaltas av nämnda tre makter gemensamt. Detta förslag behandlades sedermera på tvänne konferenser av samtliga intresserade regeringar, nämligen Amerikas förenta stater, Danmark, Frankrike, Nederländerna, Norge, Ryssland, Storbritannien, Sverige och Tyskland. Den sista av dessa konferenser avhölls 1914, men hann på grund av världskriget ej avsluta sitt arbete.

Efter världskrigets slut blev frågan åter aktuell, och under fredsförhandlingarna i Paris förklarade sig de allierade och associerade makternas högsta råd i Paris samtycka till en från norsk sida gjord hemställan om, att ögruppens rättsliga status skulle ordnas på grundval av erkännande av Norges fullständiga suveränitet över densamma. I överensstämmelse härmed utarbetades en konvention, som till undertecknande förelades Amerikas förenta stater, Brittiska riket, Danmark, Frankrike, Italien, Japan, Nederländerna, Norge och Sverige. Denna konvention, varav ett exemplar härjämte bilägges och som för Sveriges del undertecknades av Kungl. Maj:ts minister i Paris den 9 februari 1920, har tills dato endast blivit ratificerad av Nederländerna.

Artikel 3 i sagda konvention innehåller bestämmelser om fritt tillträde till ögruppen och omgivande vatten för alla de fördragsslutande parternas undersåtar, vilka bland annat skola äga rätt att där jämlikt denna artikel och artikel 7 på grundval av full likställighet utöva alla slag av handel, industriell verksamhet, gruvsdrift eller sjöfart. Det stadgas särskilt, att norska undersåtar icke skola i något hänseende beviljas en gynnsammare behandling än övriga fördragsslutande parter undersåtar. Enligt artikel 6 erkännas redan gjorda ockupationer, tillhörande någon av de fördragsslutande parternas undersåtar, i princip såsom giltiga, dock hänvisar artikeln för avgörande i det enskilda fallet och särskilt i fråga om tvistiga ockupationer till en vid konventionen fogad bilaga, vari fastställs ett förfarande för opartisk granskning inom viss angiven tid av de anspråk på områden inom Spetsbergsögruppen, som framställts före dagen för konventionens undertecknande. Kostnaderna för detta förfarande skola gäldas av vederbörande enskilda intressenter i proportion till storleken av deras anspråk. Genom artikel 8 åtager sig Norge att för Spetsbergsögruppen utfärda en bergverksordning, som skall tillförsäkra de fördragsslutande parternas undersåtar, däri inbegripet Norges, en fullt likställd och opartisk behandling vid utnyttjandet av deras anläggningar på ögruppen. I paragrafen stadgas särskilt, att inga skatter eller avgifter må påläggas intressenterna utöver vad som erfordras för användning på Spetsbergen. Slutligen inrymmes åt samtliga fördragsslutande parter medbestämmanderätt vid bergverksordningens fastställande. Enligt artikel 10 skall konventionen träda i kraft beträffande § 8, så snart alla signatärmakterna ratificerat densamma, i övrigt samtidigt med nämnda

bergverksordning. Det från norsk sida utarbetade förslaget till bergverksordning har ännu icke av norska regeringen för godkännande överlämnats till de intresserade regeringarna.»

Sedermera har från utrikesdepartementet i en den 30 januari 1923 dagtecknad promemoria lämnats följande kompletterande upplysningar i frågan:

»Till komplettering av de upplysningar, vilka lämnades i utrikesdepartementets promemoria i november 1920, må anföras, att Spetsbergskonventionen fortfarande hittills endast ratificerats av Nederländerna.

Vad åter angår frågan om utarbetande av en bergverksordning för Spetsbergen, tillställde norska regeringen i slutet av september 1921 konventionens signatärmakter ett förslag till sådan med hemställan, att eventuella anmärkningar motsamma måtte delgivas norska regeringen. Sedan förslaget underkastats sakkunnig granskning, förklarade Kungl. Maj:t vid föredragning den 2 december 1921 anledning icke föreligga att för Sveriges del framställa anmärkningar mot förslaget ifråga. Även övriga regeringar lämnade detsamma utan anmärkning med undantag av den nederländska, som påyrkade vissa ändringar. Sedan genom förhandlingar mellan nederländska och norska regeringen enighet uppnåtts om dessa ändringar, hemställde i slutet av nästlidet år norske utrikesministern genom Kungl. Maj:ts minister i Kristiania, att svenska regeringen måtte godkänna de överenskomna ändringarna, varvid han samtidigt meddelade, att vissa formella jämkningar gjorts i förslagets franska text. Sedan samtliga ändringsförslag granskats av sakkunniga och därvid befunnits från svensk sida icke giva anledning till erinran, förklarade Kungl. Maj:t vid föredragning den 13 innevarande januari, att anledning icke föreläge att för Sveriges del framställa någon anmärkning mot den mellan norska och nederländska regeringarna träffade överenskommelsen om ändring i förslaget till bergverksordning för Spetsbergen eller mot de formella jämkningar, som vidtagits i förslagets franska text.

Meddelande har tills dato ej ingått till utrikesdepartementet rörande övriga signatärmakters ställning till här ovan nämnda ändringar.»

I detta sammanhang ber jag att få meddela, att, enligt vad jag från utrikesdepartementet inhämtat, anledningen till, att Spetsbergstraktaten ännu icke från svensk och norsk sida ratificerats, är den, att man i båda länderna ansett sig böra, innan dylik åtgärd vidtoges, avvakta närmare meddelande från vissa främmande makter, vilka ännu icke fattat beslut i saken.

*Departements-
chefen.*

Det bolag, som på sommaren år 1921 under statens medverkan bildades för bevarande i svensk ägo av de i svenska händer befintliga väldiga stenkolstillgångarna å Spetsbergen, svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, har, såsom av det förut sagda framgår, alltifrån sin tillkomst haft att kämpa med mycket stora ekonomiska svårigheter. Den vid bolagets bildande uppgjorda finansplanen har, närmast till följd

av de senaste årens starka prisfall å stenkol, icke kunnat hållas, och endast genom upprepade statsingripanden av tillfällig natur har det kunnat förhindras, att bolaget redan nödgats träda i likvidation. Då det icke är möjligt att på nyss antytt sätt längre sörja för bolagets fortbestånd, är situationen nu den, att bolaget *antingen* måste tillföras ytterligare kapital i en omfattning, som gör det möjligt för bolaget att reda sig såsom självständigt drivet företag, *eller ock* snarast möjligt likvidera sin verksamhet och realisera sina tillgångar.

I förra fallet, d. v. s. därest man anser, att bolaget bör bestå och dess tillgångar bevaras i svensk ägo, har man, såsom ock vid den verkställda sakkunnigutredningen skett, att undersöka, huruvida det kan ställa sig fördelaktigast att tillsvidare nedlägga driften vid bolagets gruvor och inskränka sig till de för gruvrättighetens försvarande nödvändiga arbetena eller att fortsätta rörelsen, därvid utgångspunkten givetvis bör vara ett sådant anordnande av driften, att bästa möjliga ekonomiska resultat vinnes. För de jämförande beräkningar, som i dylikt hänseende av de sakkunniga uppgjorts, har jag i det föregående redogjort. De sakkunniga hava härvid sökt att väga den förlust, en nedläggning av driften ostridigt skulle medföra, mot den förlustrisk, som vid en fortsatt drift kunde anses föreligga, och därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att de kapitalutlägg, som vid ett nedläggande av driften skulle erfordras för reglering av bolagets svävande skulder samt för försvarsarbeten m. m., måste anses så stora och de anläggningsvärden, som i dylikt fall skulle spolieras, så betydande, att ett fortsättande av driften, utvidgad till att omfatta en årlig brytning av cirka 200,000 ton stenkol, ur ekonomisk synpunkt måste anses vara att föredraga. Till den av de sakkunniga sålunda uttalade uppfattningen, vilken grundar sig på en ytterst ingående undersökning av bolagets ställning och förutsättningar samt situationen på kolmarknaden och dess sannolika förändringar under framtiden, har kommerskollegium bestämt anslutit sig, därvid kollegium särskilt understrukit, att, därest åtgärder skola vidtagas för koltillgångarnas bevarande i svensk ägo, de sakkunnigas förslag om utökning av kolbrytningen till nyss angivna årliga kvantitet ur ekonomisk synpunkt avgjort vore att föredraga framför övriga i ärendet framkomna alternativ. Under sådana omständigheter lär det slutliga ståndpunktstagandet i förevarande ärende valet böra stå emellan att *antingen* tillföra bolaget ökat kapital, så att en utvidgning av driften i ovan antydd omfattning blir möjlig, *eller ock* låta bolaget falla och taga de därav föranledda konsekvenserna.

Det avgörande, som i nu ifrågavarande hänseende från statsmak-

ternas sida måste träffas, synes mig — särskilt med hänsyn till omöjligheten för även de mest sakkunniga att med visshet bedöma den framtida utvecklingen på kolmarknaden och den betydelse, spetsbergskolen kunna komma att få för vårt lands bränsleförsörjning — i hög grad vanskligt. Lämnas bolaget av statsmakterna åt sitt öde, har man att räkna med, icke blott att det kapital, staten redan insatt i företaget, 2,000,000 kronor, i sin helhet går förlorat, utan framför allt, att syftet med statens kapitalengagemang i företaget eller kolfyndigheternas bevarande i svensk ägo definitivt förefelas. För en utveckling av driften åter, på sätt de sakkunniga föreslagit, erfordras enligt de sakkunnigas till riktigheten obestridda beräkningar ett ytterligare kapitaltillskott av icke mindre än 5,250,000 kronor, därav enligt den av de sakkunniga förordade överenskommelsen med bolaget staten skulle bidra med 4,500,000 kronor. Och icke ens med ett dylikt kapitaltillskott förefinnes någon *absolut* garanti för, att bolagets rörelse under alla förhållanden är säkerställd.

Det är under sådana omständigheter icke ägnat att förvåna, att meningarna rörande den ståndpunkt, som i förevarande hänseende från statsmakternas sida bör intagas, inom auktoritativa kretsar gå vitt i sär. Efter att hava tagit del av det förebragta utredningsmaterialet och de däröver avgivna yttrandena har jag emellertid för egen del, i likhet med alla de statliga experter och myndigheter, vilka medverkat vid eller utlåtits sig över den verkställda utredningen, kommit till den uppfattningen, att det, med hänsyn till det ovissa världsläget och de begränsade koltillgångar, som inom vårt eget land äro tillfinnandes, icke vore framsynt att avhända sig de efter våra förhållanden enorma kolreserver, som gömmas inom de av svenskar ockuperade områdena på Spetsbergen. Den svåra bränslenöd, som vårt land endast för några år sedan hade att genomgå och vars bekämpande föranledde vidtagandet av de mest extraordinära åtgärder, bör ännu stå i friskt minne, och då den möjligheten icke är utesluten, att liknande situationer ånyo kunna inträda, synes det mig icke försvarligt att av stundens ekonomiska svårigheter låta driva sig till att släppa ur sina händer kolresurser, vilka i nyss antydda läge kunna för hela landet bliva av oskattbart värde. Härtill kommer, att världens och särskilt Europas koltillgångar icke äro outtömliga och att den fortskridande industriella utvecklingen och den redan nu skymtande bristen på brännolja kan komma att inom en icke alltför avlägsen framtid föranleda en så hård skattning av dessa tillgångar eller sådana åtgärder av exporthindrande natur, att även för mera normala förhållanden dispositionen i största möjliga omfattning av exploaterings-

bara egna kolfyndigheter kan bliva av den största betydelse för vårt lands industriella oberoende. Bevarandet åt vårt land av de ifrågakomna naturtillgångarna på Spetsbergen synes mig under sådana omständigheter, även om de icke omedelbart skulle giva det önskvärda ekonomiska utbytet, vara ett nationellt intresse av den vikt, att detsamma, om icke oöverstigliga hinder däremot resa sig, bör hävdas och tillvaratagas.

Beträffande möjligheterna för en ekonomiskt lönande drift under den närmaste framtiden av de svenska kolgruvorna på Spetsbergen vill jag — under hänvisning i övrigt till vad av de sakkunniga anförts — särskilt framhålla, att dessa möjligheter, även om de måste anses i viss mån osäkra, dock icke kuuna bedömas efter de ekonomiska resultat, som under de sistförflutna åren uppnåtts. I dylikt hänseende må påpekas, att det svenska spetsbergsföretaget, som i stort sett utfört sina anläggningar och verkställt sina nyanskaffningar under en tid, då varupriserna voro som allra mest uppdrivna, kort efter igångsättandet av sin rörelse mötts av en konjunktur, kännetecknad av ett katastrofartat fall av stenkolspriset från bortemot 300 kronor per ton till mindre än en tiondel därav. Den nedåtgående prisrörelsen har så mycket hårdare drabbat just detta företag, som det till följd av de klimatiska förhållandena å Spetsbergen är nödsakat att redan på sommaren till då gällande pris uppköpa alla de för vintersäsongen erforderliga förnödenheterna samt avsluta arbetsavtal för sagda säsong, medan likvid för de sedermera under vintern brutna kolen i allmänhet erhållits efter det pris, som vid kolens skeppning varit gällande under därpåföljande sommar. Företaget har sålunda, på grund av de säregna omständigheter, under vilka det driver sin verksamhet, i än högre grad än andra, under mera gynnsamma klimatiska förhållanden arbetande industriföretag drabbats av den nedåtgående prisrörelsen.

I själva verket torde, såsom ock av sakkunnigutredningen framgår, frågan om möjligheten att med nöjaktigt ekonomiskt utbyte under den närmaste framtiden exploatera de svenska kolfälten på Spetsbergen vara beroende av en mångfald vitt skilda faktorer, av vilka vissa låta sig med tämligen stor säkerhet beräkna, medan andra mer eller mindre undandraga sig förhandsbedömande. Östridigt torde i varje fall vara, att med den relativt obetydliga brytningskapacitet, bolagets anläggningar för närvarande äga, en konkurrens med andra, närmast engelska, kol endast under gynnsamma omständigheter är möjlig. Den verkställda utredningen synes mig emellertid giva starka skäl för antagandet, att genom en utökning av anläggningarna till en brytningskapacitet av cirka 200,000 ton per år bolaget skall bliva i stånd att nedbringa total-

kostnaden per ton så avsevärt, att dess kol kunna med ekonomiskt tillfredsställande resultat säljas i konkurrens med dem, som från andra trakter av världen införas i vårt land. Utvecklingen inom den internationella kolmarknaden, vilken ju undandraget sig säkert bedömande, kan visserligen härvid spela ogynnsamt in. Åtskilliga tecken tyda emellertid på, att en vändpunkt numera inträtt i den under de senaste åren på detta område härskande djupgående depressionen, som ju föranlett mycket stora svårigheter även för Englands kolindustri och nödgat den engelska regeringen att offra ofantliga belopp på statssubventioner åt de inhemska kolproducenterna. Kolpriserna hava sålunda sedan någon tid tillbaka befunnit sig i oavbrutet stigande (för northumberlandkol exempelvis från kronor 28 per ton vid årets början till kronor 39.66 per ton den 10 innevarande mars), och om också den under de allra sista veckorna inträffade starka haussen måhända delvis kan vara beroende på tillfälliga omständigheter, vill det dock av åtskilligt synas, som om den fortgående prisstegringen åtminstone i viss mån är att tillskriva den mera varaktiga förskjutning uppåt av kolprisnivån, som av sakkunniga på området redan sedan länge förutsagts. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på och understryka de uttalanden, som för bedömande av den sannolika utvecklingen å kolmarknaden gjorts i det avgivna sakkunnigbetänkandet och vissa andra i det föregående åberopade aktstycken rörande inflytandet på kolprisnivån av sådana faktorer som upphörandet av den engelska statssubventioneringen, den återuppvaknande industriella livaktigheten med därav föranledd ökad efterfrågan å kol, de engelska kolgruvearbetarnas rörelse för höjande av de för närvarande synnerligen låga arbetslönerna, den fortskridande försvårningen av brytningsförhållandena i de engelska kolgruvorna m. m.

Även i händelse av en för bolaget relativt gynnsam utveckling å den internationella kolmarknaden föreligga emellertid i avseende å exploaterandet av spetsbergskolen en mångfald speciella omständigheter, som kunna tänkas komma att utöva en på bolagets räntabilitet och bärkraft menlig inverkan. Särskilt torde man härvid — sedan spetsbergskolens höga bränslevärde och de trots klimatet gynnsamma brytningsförhållandena å ögruppen blivit ådagalagda — hava att fästa sig vid de svårigheter, som de för spetsbergskolen säregna, i sakkunnigbetänkandet närmare utvecklade transport- och avsättningsförhållandena kunna komma att medföra. Utan att underskatta nämnda svårigheter och de risker, som därav föranledas, ber jag dock att få erinra, dels att avsättningen av de kol, som, sedan statens järnvägar övertagit den av de sakkunniga och järnvägsstyrelsen ifrågasatta årliga kvantiteten av 80,000 ton,

skulle försäljas i fria marknaden, väsentligen torde underlättas genom de lagringsmöjligheter, som, enligt vad den av statens styrelseledamöter i dylikt hänseende verkställda specialutredningen givit vid handen, erbjuda sig i olika svenska hamnar, *dels ock* att i sista hand avsättningen alltid torde bliva beroende av, att det pris, som kan erbjudas, i förhållande till priset å andra kol ställer sig tillräckligt fördelaktigt. Huru förhållandena i dylikt hänseende kunna komma att gestalta sig lärers, såsom redan antytts, ingen kunna med full visshet förutsäga, men den i ärendet verkställda utredningen pekar dock på, att vid en utökning av bolagets brytningskapacitet till 200,000 ton årligen goda utsikter för en konkurrensmässig drift måste anses föreligga.

Sammanfattningsvis vill jag sålunda uttala, att jag anser det intresse, som, särskilt med hänsyn till framtiden, är knutet vid bevarandet åt Sverige av bolagets koltillgångar å Spetsbergen, så starkt, att staten — trots därmed förenade ekonomiska risker — icke bör undandraga sig det ytterligare kapitalengagemang, som erfordras, för att den svenska kolbrytningen å Spetsbergen må kunna utvidgas till en, såvitt nu kan bedömas, ekonomiskt lönande omfattning.

Det för dylikt ändamål erforderliga kapitaltillskottet har, såsom redan nämnts, av de sakkunniga uppskattats till sammanlagt 5,250,000 kronor. Efter ingående förhandlingar med de personer, vilka stå i borgen för bolagets nuvarande banklån, hava de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att av detta belopp 4,500,000 kronor tillskjutas av staten, medan återstoden, 750,000 kronor, skulle under vissa närmare angivna villkor garanteras av nyss omförmälda borgensmän. Vid förhandlingarna hava ifrågavarande privatpersoner bestämt förklarat sig icke vilja eller kunna sträcka sin garanti längre än nyss angivits. Att annorledes på privat väg uppbringa någon del av det erforderliga kapitalet lärers vara fullständigt uteslutet. Under sådana omständigheter och då en nedprutning av den för säkerställande av bolagets drift såsom nödig ansedda summan icke skulle vara förenlig med det syfte, man genom det ytterligare kapitaltillskottet vill vinna, nämligen att skapa en för bolagets fortbestånd någorlunda bärkraftig ekonomisk bas, anser jag mig böra förorda, att staten påtager sig anskaffningen av det av de sakkunniga i dylikt hänseende ifrågasatta beloppet, 4,500,000 kronor.

I avseende å den form, i vilken statens kapitalinsats skulle ske, hava de sakkunniga föreslagit, att beloppet skulle tillföras bolaget såsom lån och icke, såsom vid statens tidigare kapitalengagemang i företaget ägt rum, mot erhållande av aktier. Med hänsyn till föreliggande om-

ständigheter och särskilt därtill, att goda utsikter för en snar reglering av rättsförhållandena å Spetsbergen torde förefinnas, varmed skulle följa möjlighet att till säkerhet för beviljat lån erhålla inteckning i bolagets fastigheter, gruvor och anläggningar därstädes, anser jag i likhet med de sakkunniga låneformen vara att förorda.

I övrigt skulle, enligt det förslag till överenskommelse mellan svenska staten och bolaget, varom de sakkunniga och bolagets styrelse, däribland också borgensmännen för bolagets banklån, slutligen enat sig, för de ifrågasatta kreditoperationerna gälla huvudsakligen följande bestämmelser, vilka jag för egen del anser böra godtagas.

Av det lån, staten skulle bereda bolaget, skulle 3,000,000 kronor tillhandahållas bolaget den 1 juli 1923 och 1,500,000 kronor den 1 juli 1924. Lånet skulle löpa med fem procent ränta och återbetalas på det sätt, att den 31 december ett vart av åren 1926—1945 såsom ränta och amortering skulle erläggas tillhopa åtta procent av lånesumman, eller 360,000 kronor, samt den 31 december 1946 då återstående kapitalbelopp jämte ränta, omkring 38,000 kronor. Därest ränta eller amortering icke erlagts inom tre månader efter föreskriven förfallodag, skulle staten äga, därest annan överenskommelse icke träffas, uppsäga lånet att i dess helhet omedelbart återbetalas.

Till säkerhet för lånet skulle staten tillförsäkras rätt att — i den mån de rättsliga förhållandena på Spetsbergen bliva ordnade — erhålla inteckning i bolagets fasta egendom och gruvor å Spetsbergen, förlagsinteckning i bolagets lösa egendom därstädes samt varje annan inskrivning till säkerhet för sin fordran, som kan bliva tillåten i bolagets egendom å Spetsbergen, allt med förmånsrätt framför varje annan fordran, med undantag för ovannämnda privata lån å 750,000 kronor, som skulle äga lika rätt.

Statens skyldighet att tillhandahålla bolaget lån skulle icke inträda, förrän dels vissa ändringar i bolagsordningen vidtagits, avseende att tillförsäkra staten majoritetsställning i bolaget ävensom rätt till ökad utdelning å de av staten innehavda preferensaktierna i bolaget, dels ock vederbörlig garanti ställts för, att de privata krediterna få av bolaget tillgodonjutas.

Enligt de föreslagna ändringarna i bolagsordningen skulle den nuvarande begränsningen till 6 procent i rätten till vinstutdelning å preferensaktierna bortfalla. I stället skulle i bolagsordningen intagas ett stadgande av innehåll, att, sedan först dessa aktier fått utdelning med nämnda procentsats och därefter stamaktierna likaledes erhållit 6 procents utdelning, eventuellt överskjutande vinst skulle delas lika mellan

samtliga aktier. Vidare skulle rörande antalet styrelseledamöter och revisorer införas bestämmelser av sådant innehåll, att staten i vartdera fallet erhöle majoritet och därmed erforderligt inflytande å bolagets ledning. Än vidare skulle statens majoritetsställning befästas därigenom, att preferensaktiernas röstvärde ökades till det tredubbla.

Ovannämnda privata krediter å tillhoppa 750,000 kronor skulle, såsom jag redan nämnt, garanteras av de personer, som för närvarande stå i borgen för bolagets banklån. Krediterna skulle för tiden 1 juli 1923—30 juni 1928 utgöra 750,000 kronor jämte ränta och därefter minskas med en femtedel varje år.

Utöver de bestämmelser, som inrymts i det av de sakkunniga uppgjorda kontraktsförslaget, synes mig emellertid i en överenskommelse mellan staten och bolaget böra intagas ytterligare ett stadgande, vars önskvärdhet av de sakkunniga i betänkandet vitsordats, utan att de dock på denna punkt lyckats under förhandlingarna ernå en uppgörelse. Det rör sig om den rätt till royaltys av 50 öre för varje ton av bolaget brutna stenkol, som under tolv års tid, räknat från och med den 1 januari 1923, tillkommer det för exploateringen av de nu i bolagets händer befintliga kolfälten å Spetsbergen först bildade företaget, aktiebolaget Isfjorden-Belsund. I likhet med de sakkunniga anser jag rimligt, att, om nu genom ytterligare kapitaltillskott från statens sida brytningen å dessa fält väsentligt utvidgas, en begränsning äger rum av den kolkvantitet, å vilken dylik royaltys får tillgodonjutas. Vid de förhandlingar, som i förevarande avseende förts mellan mig och de personer, som representera det privata aktieägarintresset i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen, har jag såsom ett oeftergivligt villkor för ytterligare statligt kapitaltillskott till bolaget hävdadt, att bolaget skulle förplikta sig att utverka, att ifrågavarande royaltysrätt begränsades till att avse en högsta årlig stenkolskvantitet av 75,000 ton. Resultatet har blivit, att förberörda privatpersoner, vilka icke äga majoritet men dock ett betydande inflytande i aktiebolaget Isfjorden-Belsund, förklarat sig för sin del beredda att söka genomdriva ett medgivande från sagda bolags sida, innefattande begränsning av royaltysrätten på sätt av mig angivits. Under sådana omständigheter och då jag anser förevarande villkor både så rimligt och så betydelsefullt, att det vid ett ytterligare statligt kapitalengagemang i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen icke bör eftergivnas, har jag ansett ett stadgande av ovan antydd innebörd böra intagas i kontraktsförslaget.

Nämnda kontraktsförslag, sådant det efter nyss omförmälda tillägg

samt ett par obetydliga formella jämkningar föreligger, torde jämte det av de sakkunniga upprättade förslaget till ändringar i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens bolagsordning få såsom bil. litt. A fogas till dagens protokoll.

I händelse av bifall till den hemställan, jag nedan skall göra, torde på Kungl. Maj:t få ankomma att träffa anstalter för undertecknande av den överenskommelse, som med bolaget skulle avslutas; och torde Kungl. Maj:t därvid böra äga att i fall av behov vidtaga de smärre jämkningar i kontraktsförslaget, som av omständigheterna kunna befinnas påkallade.

Då av det sammanlagda lånebeloppet, 4,500,000 kronor, skulle till bolaget utbetalas 3,000,000 kronor den 1 juli 1923 och 1,500,000 kronor den 1 juli 1924, torde å riksstaten för budgetåret 1923—1924 allenast böra anvisas det belopp, som i statsverkspropositionen för ändamålet beräknats. Anslaget bör givetvis upptagas bland utgifter för kapitalökning samt bestridas av länemedel.

Under åberopande av vad jag här ovan anfört, hemställer jag alltså nu, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen att

dels medgiva, att svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen må, i huvudsaklig överensstämmelse med vad i ovanberörda, av mig förordade kontraktsförslag anges, av statsmedel beviljas ett lån å 4,500,000 kronor,

dels ock, vid bifall härtill, av sagda belopp såsom anslag å riksdagen för budgetåret 1923—1924 bland utgifter för kapitalökning anvisa 3,000,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet skall till riksdagen avlåtas av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Lindström.

*Bilaga A.***Förslag**

till

Överenskommelse mellan svenska staten samt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

Mellan svenska staten samt svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen är följande avtal träffat:

§ 1.

Staten förbinder sig att försträcka bolaget 4,500,000 kronor, av vilka 3,000,000 kronor skola tillhandahållas bolaget den 1 juli 1923 och 1,500,000 kronor den 1 juli 1924. Lånet, vilket skall löpa med fem procent ränta att årligen erläggas den 31 december, skall återbetalas på det sätt, att den 31 december ett vart av åren 1926—1945 såsom ränta och amortering erläggas tillhopa åtta procent av den ursprungliga lånesumman samt den 31 december 1946 då återstående kapitalbelopp jämte ränta. Därest ränta eller annuitet icke erlagts inom tre månader efter föreskriven förfallodag, äger staten, därest annan överenskommelse icke träffas, uppsäga lånet att i dess helhet omedelbart återbetalas.

Till säkerhet för lånet pantsätter bolaget all sin å Spetsbergen befintliga fasta och lösa egendom, däri inbegripet gruvor, och medgiver bolaget, att staten må till säkerhet för sin fordran med förmånsrätt framför varje annan fordran än den i § 4 här nedan angivna erhålla inteckning i bolagets fastigheter och gruvor å Spetsbergen, förlagsinteckning i bolagets lösa egendom därstädes samt varje annan inskrivning till säkerhet för fordran, som kan bliva tillåten i bolagets egendom å Spetsbergen enligt de bestämmelser, som kunna komma att reglera rättsförhållandena därstädes. Bolaget förbinder sig att, om staten så påfordrar, å den eller de reverser, bolaget kommer att för lånet utfärda, eller å särskild handling teckna medgivande till dylik inteckning eller inskrivning liksom ock att tillhandahålla staten alla de handlingar, som kunna visa sig erforderliga för vinnande av inteckning eller inskrivning. Kostnaden för inteckning eller inskrivning skall gäldas av bolaget.

§ 2.

Bolaget utfäster sig att, så fort ske kan, vidtaga de ändringar i sin bolagsordning, som härvid fogade bilaga utvisar.

§ 3.

Den i § 5 av avtalet den 27 juni 1921 mellan staten och aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält stadgade förbindelsen för staten att i vissa avseenden icke utöva sin rösträtt i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen upphäves, och åtager sistnämnda bolag sig att anskaffa godkännande härav från aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält eller den, som nu innehar sagda bolags rätt i berörda hänseende.

Staten förbinder sig att vid val av styrelseledamöter, revisorer samt styrelse- och revisorssuppleanter i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen icke utöva rösträtt för de av staten innehavda stamaktierna i bolaget.

§ 4.

Det åligger bolaget att från de personer, som avses i § 6 av nyssnämnda avtal, anskaffa skriftlig utfästelse att för tiden den 1 juli 1923—den 30 juni 1933 tillhandahålla bolaget säkerheter, varå banklån kan erhållas, i enlighet med följande.

Banklånet skall för tiden den 1 juli 1923—den 30 juni 1928 utgöra 750,000 kronor jämte ränta, och skall beloppet därefter minskas med en femtedel varje år, så att det sålunda utgör för tiden den 1 juli 1928—den 30 juni 1929 600,000 kronor, för tiden den 1 juli 1929—den 30 juni 1930 450,000 kronor, o. s. v., allt jämte ränta. Därest nu stadgad skyldighet att tillhandahålla säkerheter icke fullgöres, skall till bolagets förfogande i kontanta penningar ställas de belopp, som motsvara den uteblivna säkerheten.

De i denna paragraf avsedda personer skola för sina förpliktelsers fullgörande ikläda sig ansvar en för alla och alla för en, i den utsträckning — i förhållande till lånets storlek — sådan ansvarighet ålegat dem såsom borgensmän för aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfälts skulder.

Staten medger, att till säkerhet för nu omnämnda banklån må i bolagets å Spetsbergen befintliga fastigheter, gruvor och lösa egendom meddelas inteckning, förlagsinteckning eller annan inskrivning med samma förmånsrätt som den, vilken tillkommer staten för den i § 1 i detta kontrakt omnämnda försträckning.

§ 5.

Det åligger vidare bolaget att från aktiebolaget Isfjorden-Belsund anskaffa medgivande, att den sagda bolag för tiden intill den 1 januari 1935 tillkommande rätten till royalté av 50 öre per ton kol, som brytes

i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergens gruvor, inskränkes så, att royalté skall utgå för en kvantitet av högst 75,000 ton om året.

§ 6.

Statens skyldighet att tillhandahålla bolaget de i § 1 omnämnda belopp inträder icke, förrän bolaget fullgjort sina förpliktelser enligt §§ 2—5 i detta kontrakt.

Bilaga till bilaga A.

Förslag

till

ändringar i bolagsordningen för svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen.

§ 6.

Aktierna skola vara dels stamaktier, dels preferensaktier, vilka sistnämnda skola kunna utgivas till ett belopp av högst 1,350,000 kronor. Preferensaktierna skola framför stamaktierna medföra företrädesrätt till årlig utdelning av bolagets utdelningsbara vinst intill 6 procent av aktiebeloppet ävensom rätt att, därest under ett eller flera år sådan utdelning ej kunnat lämnas, av följande års utdelningsbara vinst bekomma vad som brustit, innan utdelning å stamaktierna må äga rum. Sedan preferensaktierna erhållit nu stadgad utdelning, äro stamaktierna berättigade till utdelning intill 6 procent om året med rätt att, därest för något år efter den 30 juni 1922 dylik utdelning icke kunnat lämnas, av följande års utdelningsbara vinst bekomma vad som brustit. Till därefter överskjutande vinst hava alla aktier lika rätt. Upplöses bolaget, skall innehavare av preferensaktie med förmånsrätt framför stamaktiernas ägare av bolagets tillgångar erhålla aktiens nominella värde jämte nyss angiven utdelning, i den mån den ej guldits, varefter ägare av stamaktie är berättigad till utbekommande av aktiens nominella värde jämte nyss stadgad, ej gulden utdelning. Överskjutande tillgångar skola fördelas lika på samtliga aktier.

I händelse av aktiekapitalets ökning — — — högst 210,000 kronor.

§ 7.

Bolagets styrelse skall bestå av fem eller sju å bolagsstämma för ett år i sänder valda ledamöter jämte lika antal suppleanter, och skola, om styrelseledamöternas antal är fem, tre ledamöter jämte tre suppleanter för dem väljas av ägarna av preferensaktier och två ledamöter jämte två suppleanter för dem väljas av ägarna av stamaktier, samt, om styrelseledamöternas antal är sju, fyra ledamöter jämte fyra suppleanter för dem väljas av ägarna av preferensaktier och tre jämte tre suppleanter för dem av ägarna av stamaktier. Avgående styrelseledamot eller suppleant kan återväljas.

Styrelsen utser inom sig ordförande och vice ordförande. Styrelsen är beslutför, när fyra ledamöter — varav minst två av de utav ägarna till preferensaktier utsedda — äro tillstädes, såvida dessa äro om beslutet ense, men i annat fall när minst fem ledamöter äro närvarande och däribland minst tre av de utav ägarna av preferensaktier utsedda.

§ 9.

Granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper verkställs av tre revisorer, vilka skola på ordinarie bolagsstämma för tiden till nästa ordinarie bolagsstämma utses två jämte två suppleanter för dem av ägarna av preferensaktier samt en jämte en suppleant för honom av ägarna av stamaktier.

§ 11.

Bolagsstämma öppnas — — — rösteantalet antecknas.

Varje preferensaktie berättigar till tre röster och varje stamaktie till en röst.

Vid bolagsstämma — — — ombud föra talan.

Bilaga B.**De svenska stenkolstillgångarna på Spetsbergen och kostnader för deras tillgodogörande.**

Sommaren 1910 annekterades för svensk räkning av en utav järnkontoret utsänd expedition under ledning av Bertil Högbom fyra stenkolsförande områden på Spetsbergen. Påföljande år (1911) överlät järnkontoret fyndigheterna på det då nybildade aktiebolaget Isfjorden—Belsund, som år 1916 överlämnade sina rättigheter till aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält, år 1921 ombildat under namn av »Svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen».

Av de ockuperade områdena ligga tre vid Isfjorden, nämligen Erdmans tundra, Pyramidberget och Bünsows land, under det att det fjärde är beläget vid den innersta delen av Belsund, eller Braganzabukten, och till följd därav kallas Braganzadistriktet. B. Högbom har i järnkontorets annaler (1914 sid. 154 o. f.) offentliggjort en beskrivning över de geologiska förhållandena och däri även lämnat uppgifter om kolens kvalitet inom de olika områdena ävensom om de kvantiteter, som han anser kunna påräknas.

Såväl av denna beskrivning som av i övrigt kända förhållanden framgår, att de största utsikterna till ett ekonomiskt lönande tillgodogörande av stenkolstillgångarna inom något av de svenska områdena äro tillfinnandes beträffande Braganzadistriktet. Då det därjämte endast vid den inom detta distrikt belägna Sveagruvan finnes några nämnvärda anläggningar för kolens brytning och utlastning, torde det för nu ifrågasvarande utredning rörande tillvaratagandet av svenska statens intressen i de svenska kolfälten på Spetsbergen huvudsakligen vara förhållandena inom Braganzadistriktet, som kunna tillmätas större betydelse, varför jag i det följande begränsar mig till att behandla detta område.

Koltillgångar.

Berggrunden omkring Branzabukten utgöres av till tertiärformationen hörande sandstenar och skiffrar, och i den understa delen av den c:a 1,500 meter mäktiga lager-serien uppträda kolfötser av brytbar mäktighet. Såväl sydost om Branzabukten i Torells berg som nordväst om densamma i Liljewalchs berg hava dylika flötser anträffats. På det senare stället har Sveagruvan anlagts, och kolförekomsten är numera bäst känd härstädes. Genom havsviken Belsund — van Mijen bay — Branzabukten och denna sänknings fortsättning mot öster i Kjellströms dal är kolförekomsten delad i tvänne delar, som numera icke direkt sammanhänga. Lagerställningen är regelbunden med en stupning hos lagren av $3\frac{1}{2}$ —8° mot väster, och kan denna tydligt iakttagas på de i bergssidorna framträdande hårdare sandstensbankarna. Några förkastningar av större betydelse hava icke iakttagits, endast en mindre sådan har anträffats vid gruvbrytningen utan att dock förorsaka några större svårigheter.

Gruvarbete har bedrivits inom två flötser, av vilka den övre, i vilken gruvan nr 1 eller gamla gruvan anlagts, enligt Hemming har två kolränder om resp. 0.10 och 0.90 meters mäktighet, åtskilda av 0.35 meter lera. I stora utfraktsorten uppmättes innevarande år flötstjockleken till 0.95 meter med splittrade ränder av lerskiffer, och uttogs här prov IV, som vidare omnämnes i det följande. Längre in i gruvan observerades en mäktighet av 0.75 à 0.80 meter. 2,200 meter nordost om gruvöppningen har flötsen även blottats och visat sig innehålla två kolränder om 0.35 och 0.46 meters mäktighet på en totalmäktighet av 1.01 meter samt 800 meter ytterligare åt nordost tvänne ränder om 0.46 och 0.60 meter inom en totalmäktighet av 1.39 meter.

Den undre flötsen, i vilken gruvan nr 2 eller nya gruvan anlagts, innehåller enligt Hemming fyra kolränder om resp. 0.67, 0.30, 0.30 och 1.18 meters mäktighet på en total mäktighet av 4.96 meter. De mellan de tre förstnämnda (översta) kolränderna liggande sandstens- och lerlagren äro så pass mäktiga, att endast de två understa kollagren blivit föremål för brytning i större utsträckning, då tillgodogörandet av de två övre icke ansetts kunna bliva lönande. Innevarande år uppmättes i stora utfraktsorten nära mynningen de båda understa kollagren till 0.30 och 1.15 meter med 0.20 meter skiffer emellan och vid brottet 0.45 och 0.75 meter kol med endast 0,075 meter skiffer emellan. Längre åt nordost uppmättes inne i gruvan kolen till 0.36 och 1.28 meter och skiffern till 0.10 meter. Från denna profil härstamma de i det följande anförda proven I—III. Den undre flötsens fyra kolbankar hava även anträffats i bergssidan såväl 2,200 som 3,000 meter nordost om gamla gruvan och visat sig hålla på det förra stället resp. 0.75, 0.15, 0.31 och 1.40 meter samt på det senare 0.29, 0.17, 0.44 och 1.56 meter kol på totala mäktigheter av resp. 3.98 och 2.95 meter.

Flötsernas sammansättning framgår närmare av bifogade profiler efter Hemming. (Tavla 1.)¹

Variationer förekomma sålunda i såväl de särskilda kollagrens som i mellanliggande lagers mäktighet, men äro de förändringar, som hittills konstaterats beträffande kolmäktigheten, relativt små, vilket måste anses som ett gott tecken för att kolflötserna med ungefär oförändrade egenskaper sträcka sig även utanför det område, som hittills kunnat närmare undersökas, och att därför kvantitetsberäkningar för större område, grundade på här erhållna medeltal, kunna anses berättigade.

Högbom beräknade 1914 på grund av då kända flötsprofiler koltillgångarna i Liljewalchs berg till minst 305 miljoner ton på en areal av 100 kvadratkilometer med endast en flöts medtagen i beräkningen. Bergsingenjör A. Hemming, anställd vid Spetsbergsbolaget, har 1921 beräknat, att den övre flötsen med två kolränder av tillsammans 1 meters mäktighet innehåller 1.1 miljoner ton kol per kvadratkilometer och den undre i fyra kolränder med tillsammans 2.45 meters mäktighet 3,25 miljoner ton kol per kvadratkilometer. Med ökat avstånd från flötsens utgående i dagen växa svårigheterna och kostnaderna vid brytningen, varför han beräknat kvantiteterna till dels 3, dels 10 kilometer in i berget från flötsernas utgående i dagen och därvid erhållit för Liljewalchs berg över havets nivå följande kvantiteter i ton:

¹ Här utesluten.

Tabell I.

	3 km. området	10 km. området
Övre flötsen	30 miljoner	120 miljoner
Undre »	110 »	380 »
Summa	140 miljoner	500 miljoner

Även om man helt bortser från övre flötsen samt de båda översta kollagren i undre flötsen och endast beräknar tillgångarna i de båda nedre kollagren i den undre flötsen, vilkas bearbetande erbjuder de största möjligheterna för en ekonomisk verksamhet, uppgå tillgångarna i Liljewalchs berg inom 3-kilometersområdet till cirka 70 miljoner ton och inom 10-kilometersområdet till cirka 230 miljoner ton, vilka kvantiteter med hittills ifrågasatt årsbrytning skulle räcka i århundraden.

Kvalitet.

I olikhet med kolavlagringar från tertiärtiden på andra delar av jordklotet äro tertiärkolen på Spetsbergen till såväl utseende som egenskaper fullt överensstämmande med stenkol från äldre geologiska perioder. De äro glänsande svarta och hava en oregelbunden kubisk förklyftning, som i övre flötsen är mycket starkt utpräglad, så att kolen äro spröda och lätt falla sönder till stybb. Undre flötsens kol äro mera fasta och lämna därför en vara med betydligt större halt av styckekol.

I de äldre av Högbom anförda analyserna på stenkol från Braganzadistriktet har askhalten varit anmärkningsvärt låg, 1.4—4.3 procent. De svavelprov, som utförts, hava visat en svavelhalt av cirka 0.5 procent, vilket är betydligt under vad engelska stenkol i allmänhet innehålla, och svavelkis har endast undantagsvis kunnat observeras i kol från Sveagruvan.

Av undertecknad sommaren 1922 uttagna, förut omnämnda prov hava analyserats å statens provningsanstalt och givit i tabell II anförda resultat. I tabellen har även efter G. Dillner (Om stenkol och stenkolsinköp) införts en medelanalys på lambtonkol, som är statens järnvägars normalkol.

Tabell II.

	Fuktighet %	Flyktiga ämnen %	Koks askfri %	Aska %	Summa	Effektivt värme- värde v. e.
<i>Nya gruvan:</i>						
I övre kollagret	2.2	26.7	66.5	4.6	100.0	7,570
III undre »	3.3	24.1	67.4	5.2	100.0	7,340
IV <i>Gamla gruvan.</i>	2.4	34.5	55.7	7.4	100.0	7,350
<i>Lambton</i>	1.8	—	—	6.7	—	7,510

Askhalten hos dessa kol från Sveagruvan är, som synes, icke oväsentligt högre än tidigare funna värden, men då proven tagits av hela den såsom kol betecknade mäktigheten och i denna ingår, vad beträffar proven III och IV, något skiffer, som förekommer så blandad med kol, att den vid brytningen icke kan avskiljas, måste askhalten här utfalla något högre än hos den rena kolsubstansen. Fuktighetshalten är låg. Halten av flyktiga ämnen är, som synes, betydligt högre i gamla gruvans kol än i den nys, men båda ligga inom för ångpannekol vanliga gränser. Det effektiva värmevärdet håller sig så nära det hos lambton-kol, att man ur denna synpunkt borde kunna beteckna dem som nära likvärdiga.

De nu anförda siffrorna angiva emellertid icke kvaliteten hos de utskoppade kolen, ty vid brytningen kan det icke helt undvikas, att utom själva kollagren även något av över-, mellan- och underliggande skiffer- och lerlager lösbrytes och sedan medtages vid lastningen, varför ovannämnda siffror få betraktas som gränsvärden, vilka man kan närma sig mer eller mindre, men aldrig fullt uppnå. Det i verkligheten uppnådda resultatet torde bäst belysas av analyserna på de till statens järnvägar, som varit den huvudsakliga avnämaren, levererade stenkolen, och har järnvägsstyrelsen välvilligt lämnat de till grund för tab. III liggande uppgifterna.

Tabell III.

Leverans år	Analysens datum	Vattenhalt %	Askhalt i vattenfritt prov %	Effektivt värmevärde v. e.
1919	4/9 1919	1.63	6.61	7,550
1920	18/1 1921	4.32	13.35	6,818
»	23/2 »	2.96	9.15	7,218
»	» »	5.14	10.18	6,957 ¹
»	15/3 »	3.29	13.73	6,814
»	» »	3.65	11.48	6,958
1921	29/9 »	2.32	9.42	7,260
»	30/9 »	3.06	13.58	6,770
»	1/10 »	3.03	10.63	7,115
»	4/10 »	3.03	10.03	7,163
»	19/10 »	3.65	13.56	6,810
»	26/10 »	5.15	16.36	6,498
»	10/11 »	4.19	14.57	6,742 ²
1922	2/8 1922	3.48	13.63	6,740
»	3/8 »	3.67	11.95	7,029
»	5/8 »	4.54	10.37	7,162
»	1/9 »	2.71	13.63	6,782
»	24/8 »	3.05	9.32	7,080
»	11/9 »	3.08	9.64	7,116
»	» »	3.34	11.65	6,900
»	5/10 »	3.30	17.47	6,477
»	6/10 »	5.29	11.45	6,835
»	12/10 »	2.63	10.04	7,137

Vattenhalten är genomgående låg och tämligen jämn. Askhalten företer däremot betydliga variationer och har delvis varit rätt hög, samtidigt som till följd

¹ Med korrektion för extra tillkommen 2 procent fuktighet blir effektiva värmevärdet 7,130 cal.

² Prov av s/s Braganzas bunkerkol från gruvan nr 2.

därav det effektiva värmevärdet varit ganska lugt. Nagon regelbunden variation i askhalten kan man icke konstatera i de anförda siffrorna, och är det på grund såväl därav som på i övrigt tillgängliga uppgifter sannolikt, att askhaltens förändring icke beror på olikheten i kolens askhalt i olika delar av flötsen utan på mera tillfälliga omständigheter, såsom lösa lager i sula eller tak, tjockare skifferinlagringar etc. (Möjligen kan även provtagningen hava i någon mån inverkat på analysresultaten; så avse t. ex. analysen av $\frac{24}{8}$ 1922 och den senare av analyserna den $\frac{11}{9}$ samma parti.)

Leveranserna under åren 1919 och 1920 utgjordes uteslutande av kol från gruvan nr 1, d. v. s. från övre flötsen. Under år 1921 ingick även en mindre kvantitet kol från gruvan nr 2 i de skeppade kvantiteterna, och skeppningen 1922 bestod till betydande del av sådana kol, som emellertid blandats med kol från gruvan nr 1 redan vid lagringen på upplaget.

På grund av dels benägenheten hos kolen i gruvan nr 1 att falla sönder i stybb och dels den mindre flötsmaktigheten med åtföljande högre brytningspris än i gruvan nr 2 hade bolagets ledning redan under förra arbetsåret planerat att så småningom överflytta hela brytningen till gruvan nr 2, och torde härigenom utsikterna till lönande drift icke oväsentligt ökas. Vid dylikt förhållande framstod det såsom en nödvändighet för uppskattning av företagets framtidsutsikter att erhålla en större kvantitet kol från enbart gruvan nr 2 för anställande av praktiska prov därmed, och hade järnvägsstyrelsen redan tidigare begärt att för verkställande av proveldningar få ett sådant provparti.

Med ångaren Visna ankom till Göteborg i augusti 1922 ett parti kol om cirka 275 ton, härstammande enbart från gruvan nr 2. Vid lossningen härav uttogs det prov, varå den i tabell III för den $\frac{24}{8}$ angivna analysen utförts. Askhalten understeg 10 procent och det effektiva värmevärdet översteg 7,000 v. e., vadan kvaliteten var något bättre än genomsnittet av de under åren 1919—1922 levererade kolen.

Mot de från Sveagruvan tidigare levererade kolen har anmärkts, dels att askhalten varit hög och dels att kolen varit stybbiga. Det gällde därför att undersöka, huruvida några åtgärder lämpligen kunde vidtagas för att minska den förstnämnda olägenheten eller sänka askhalten, och kom då fränsortering av skiffer och andra föreningar i första rummet i betraktande. Ett parti på 40,415 kilogram uttogs ur upplaget och lades ut i ett tunt lager på plankgolvet i den kolgård i Sannegårdshamnen, där partiet lossats. Här urplockades för hand alla större rena skifferbitar och av de stycken, som bestodo av kol och skiffer, skildes de båda sorterna åt så gott sig göra lät, och skiffern utsorterades, varvid emellertid, på grund av att skiffer och kol äro starkt fästade vid varandra, en tunnare kolhinna icke sällan blev kvar sittande på skifferstycket. Den fränsorterade skiffern härrör nästan uteslutande från den skifferrand, som ligger emellan de båda kollagren i gruvan nr 2 (se profilen tavlan 1), emedan de skifferränder, som förekomma i det undre kollagret, äro för tunna att kunna annat än i undantagsfall tillfredsställande avskiljas från kringliggande kollager, varför denna skiffer i huvudsak blivit kvar i de sorterade kolen. Den sålunda utförda sorteringen avsåg att motsvara den skrädning av kolen vid brytningen, som kan tänkas praktiskt genomförbar vid lastningen i gruvan, och de vid sorteringen erhållna kvaliteterna kunna anses representera de kvaliteter, som med en mindre ändring av arbetssättet vore möjliga

att erhålla i stort. Utom skiffern utplockades särskilt för sig en del lera, som medföljt från gruvans tak- eller bottenlager. Sorteringen gav följande resultat

	Kilogram	Procent
Sorterade kol	36,450	90.19
Skiffer	3,865	9.56
Lera	100	0.25
Summa	40,415	100.00

För att erhålla en uppfattning om stybbhalten i kolen från gruvan nr 2 harpades på en 10 m/m harpa 3,000 kilogram av de sorterade kolen, varvid erhöles 526 kilogram stybb eller 17.53 procent. Då all den fränsorterade skiffern bestod av större stycken, skulle alltså stybbhalten i den osorterade varan icke hava uppgått till fullt 16 procent, under det att för tidigare levererade laster stybbhalten uppgivits hava uppgått till 60 procent och till och med däröver. Härvid får man emellertid taga i betraktande, att nu ifrågavarande provparti nästan direkt från gruvan fördes ombord på fartyg, varför den oförmånliga inverkan av lagring och omlastning icke i så hög grad som eljest kunnat göra sig gällande.

Det teoretiskt bestämda värmevärdet anger icke tillräckligt noga stenkolens praktiska värde såsom bränsle, utan härpå inverka även andra faktorer, varför proveldningar i större skala måste verkställas. Sådana utfördes ock på lokomotiv å statens järnvägar mellan Göteborg och Falköping-Ranten med såväl osorterade som sorterade spetsbergskol ävensom med järnvägens normalkol, Lambton, samt i en fast ångpanna vid Göteborgs barnsjukhus med osorterade, sorterade och harpade spetsbergskol, utsorterad skiffer och lambtonkol. Dessa proveldningar kontrollerades av ingenjör Holger Lundberg, som däröver avgivit särskild berättelse, varför här endast slutresultaten anföras.

Med ledning av de utförda proveldningarna och försöken har uppställts en tabell (tabell IV), som utvisar spetsbergskolens värde i jämförelse med lambtonkol, alltså goda engelska ångkol, vilkas värde sättes till 100.

Tabell IV.

	Lambton- kol	Spetsbergskol		
		osorterade	sorterade	skiffer
I. Lokomotivdrift.				
a) Låg belastning (= normal belastning vid stationär ångpanneanläggning)	100	100	100	—
b) Hög belastning	100	78	93	—
II. Stationär anläggning.				
Normal last	100	100	104	55

De osorterade och sorterade spetsbergskolen gävo visserligen icke mycket mera slagg än lambtonkolen, men slaggen var svårare att avlägsna. Vid kolens användning på lokomotiv bildades en tunn och hård slaggkaka över rostytan, under det att i den stationära pannan slaggen betecknades som lättflytande. Skiffern gav

helt naturligt mycket slagg, som ofta måste avlägsnas, men detta arbete vållade ej särskilda svårigheter.

Proven med de sorterade och harpade spetsbergskolen måste betecknas såsom misslyckade, då resultatet blev sämre än med osorterade kol, och kunna därför ej giva någon ledning för bedömandet av betydelsen av en harpning.

Redan av det föregående torde framgå, att man icke kan påräkna särdeles jämn sammansättning på den utsorterade skiffern, och resultaten av utförda undersökningar äro även rätt olika. Under det att den vid proveldningen i Göteborg använda skiffern vid analys befunnits ha ett effektivt värmevärde av 4,596 värmeenheter vid en askhalt av 38.64 procent och en fuktighetshalt av 1.23 procent, har skiffer, som utplockats ur de vid Stockholms gasverk provade kolen (se nedan), vid analysering på statens provningsanstalt visat endast 3,660 effektiva värmeenheter vid en askhalt av 32.9 procent och en fuktighetshalt av 1.2 procent. Halten av flyktiga ämnen var i det senare provet 36.5 procent, men häri ingår icke mindre än 17.6 procent kolsyra, som varit bunden vid kalk och järn. De brännbara beståndsdelarna uppgingo till icke fullt 50 procent av skiffers vikt.

Av utförda analyser och proveldningar framgår alltså, att kolen från Sveagruvan även med den beskaffenhet, vari de hittills levererats, utgöra ett gott ångpannebränsle, vilket emellertid, på grund av åtminstone delvis mindre goda egenskaper hos den erhållna slagen, erfordrar särskild vana vid eldningen och därjämte på grund av dess stybbhalt särskilt avpassade rostkonstruktioner.

En höjning av kvaliteten såväl i avseende på styckestorlek som askhalt torde få anses vara en nödvändig förutsättning för kolens konkurrensduglighet i öppna marknaden, och kan en sådan förbättring även utan nämnvärda kostnader åstadkommas i samband med den i det följande omnämnda förändringen av brytningsmetoden från ort- och pelarbrytning till linjebrytning, varvid även maskinförskrämmning förutsättes.

Den efter förskrämmningens utförande för kolens lösgörande erforderliga sprängningen blir då av ringa omfattning i jämförelse med den vid nuvarande arbetssätt, och till följd därav blir styckestorleken hos de i gruvan lastade kolen betydligt större än för närvarande. Vid den norska gruvan i Advent bay, varest detta arbetssätt tillämpas, befunnos de utlastade kolen vid gruvmyningen huvudsakligen bestå av stora stycken och stybbhalten var ringa. Då de nu ifrågavarande kolen emellertid icke kunna betecknas såsom särdeles hårda, komma helt visst vid såväl lagring som lastning och lossning en del kolstycken att falla sönder. Inverkan härav kan icke på förhand närmare bedömas, men anordningarna vid Sveagruvan kunna anses medgiva en relativt varsam behandling av kolen, varför goda utsikter förefinnas, att kolen efter genomförandet av ändringen i brytningssättet skola anlända till destinationshamnarna huvudsakligen i större stycken.

Skiffern icke blott höjer askhalten och sänker värmevärdet hos kolen, utan den skämmer även utseendet, i det att de stora, matta styckena tilldraga sig köparens och spekulanters uppmärksamhet i hög grad, varigenom det försäljningspris, som kan uppnås för kol med skiffern kvar i kolen, sannolikt i många fall måste beräknas bliva lägre än som svarar emot värmevärdet. I de fall, då någon transport av skiffern icke behöver ifrågakomma — såsom vid själva linjebrytningen — bör

den därför kvarlämnas i gruvan. Då skiffern emellertid har ett visst bränslevärde, bör den å andra sidan i de fall, då den — såsom vid ortdrivningar — måste lastas och transporteras från brytningsplatsen, tillvaratagas och tillgodogöras i kraftstationen, varest den är väl användbar i blandning med riktiga kol. Brytningskvantiteten i de såsom tillredningsarbeten drivna orterna kommer att uppgå till cirka 10 procent av totala brytningen, och då skiffern utgör cirka 10 procent av flötsen, kan alltså cirka 1 procent av totalbrytningen beräknas komma att bestå av dylik skiffer, vilken kvantitet utan svårighet torde kunna förbrukas i kraftstationen. För att hålla denna kvalitet skild från kolen erfordras endast en avbalkning i kolfickan vid gamla gruvans mynning, vilken ficka tömmes, då kraftstationen skall förses med bränsle.

Allt efter storleksgraden av kolstyckena bruka stenkol vid försäljning erhålla olika benämningar. De viktigaste sorterna äro stora (harpade) kol, småkol och osorterade eller samtagna kol, varjämte underavdelningar av dessa understundom förekomma. Förhållandet mellan priserna på de olika sorterna växlar ganska mycket från tid till annan på grund av varierande relativ efterfrågan, isynnerhet beträffande småkolen.

Spetsbergskolen hava vid hittills verkställda försäljningar huvudsakligen jämförts med harpade kol, vilket emellertid icke torde kunna påräknas i framtiden, då de såsom osorterade närmast borde jämföras med samtagna kol.

Förhållandet mellan prisen på harpade och samtagna kol är beroende isynnerhet av stybbhalten i de senare och av skillnaden i askhalt samt växlar på grund av kolens olika fasthet och i flötsen förekommande föroreningar så mycket, att något allmänt gällande förhållande icke torde kunna angivas. Med ledning av uppgifter rörande kolexport från engelska hamnar synes emellertid priset fritt ombord i exporthamn på samtagna ångkol i åtskilliga fall kunna uppskattas vara omkring 10 procent lägre än priset på i samma hamnar utlastade harpade kol.

Med hänsyn till de förut anförda resultaten från proveldningarna med spetsbergskol synes priset på dessa i svensk importhamn icke för närvarande behöva med mera än högst 10 procent understiga priset på stora, engelska ångkol, för att de skola kunna betraktas som konkurrensdugliga. Möjligen vore de 7 procent, varmed kolens nyttiga effekt vid forcerad drift understeg lambtonkolens, den riktigaste prisreduktionen. Efter genomförandet av den omnämnda ändringen av arbets sättet, varigenom stybb- och askhalter komma att minska, borde skillnaden icke behöva vara ens fullt så stor, isynnerhet sedan kvaliteten blivit känd och inarbetad i marknaden.

Spetsbergskolens användbarhet för kokstillverkning är en annan fråga, som kunde vara av betydelse för företagens framtidsutsikter och dessutom av stort intresse för Sveriges järnindustri. Av tidigare å kol från övre flötsen utförda försök att döma (Teknisk tidskrift, avd. för kemi och bergsvetenskap, 1918, sid. 127) skulle kolen icke lämpa sig härför. Vid dessa försök erhöles nämligen icke någon koks, de avgasade styckena visade icke några tecken till sammanbakning utan bibehöll sin ursprungliga form, samtidigt som de minskades något i storlek, så att volymvikten blev större än före upphettningen. Slutprodukten blev i viss mån antracitartad.

För att undersöka, huru kolen från undre flötsen (gruvan nr 2) förhålla sig

i detta hänseende, har koksningförsök med sådana kol verkstälts vid Stockholms stads gasverk den 7 oktober 1922, och visade sig kolen därvid baka ihop något, men den ursprungliga formen på bitarna var i stor utsträckning ännu efter koksningen tydlig, och den erhållna koksen var lös och lätt sönderfallande till stybb, varför den måste betecknas som mindervärdig och oduglig för metallurgiskt bruk. Koksutbytet var 74.2 procent av kol (i fuktigt tillstånd) och koksens vikt 52.4 kilogram per hektoliter, vilket är anmärkningsvärt högt för koks från horisontell retort. Per 100 kilogram kol erhöles 30.2 kubikmeter gas med ett värmevärde i icke svavelväterent tillstånd av 4,430 kalorier, vilket är ungefär 10 procent under värdet för gasverkets normala lysgas. Ugnstemperaturen vid försöket var 1,190°.

Då det syntes sannolikt, att en bättre koks skulle erhållas, om spetsbergskolen vid koksningen blandades med starkt bakande kol, utfördes även ett försök med en blandning av lika delar spetsbergskol och concett-kol. Resultatet blev visserligen bättre, men koksen var betydligt sämre än den vid gasverket vanliga kvaliteten och torde under normala tider icke finna avsättning annat än möjligen till synnerligen lågt pris.

Under normala förhållanden på kolmarknaden kunna därför kolen från Sveagruvan icke beräknas finna avsättning för koksframställning.

Brytningsmetod.

Brytningsmetoden i Sveagruvan är rum- (eller ort-) och pelarbrytning med huvudutfraktsorten förlagd ungefär i flötsens strykningsriktning, linjerna eller delningsorterna vinkelrätt däremot och arbetsorterna (eller rummen) i regel efter strykningsriktningen. Arbetsorterna göras i allmänhet 6 meter breda och de däremellan kvarstående pelarna, som sedermera brytas, 6—9 meter.

För kolens lösbrytning användes i början av arbetet i gruvan nr 1 förskrämning för hand, varefter kolen borrades och skötos ned, men numera skjutas kolen loss utan någon som helst förskrämning. Åtskilliga olika slag av sprängämnen hava använts, men är det avsett att för själva kolbrytningen övergå till uteslutande amoniaksprängämnen. Effekten per kilogram sprängämne uppgår till ungefär 3 ton kol.

Det torde vara otvivelaktigt, att det nu praktiserade arbetssättet i hög grad bidrager till stybb-bildning, och kolen i gruvan nr 2 skulle helt säkert, om förskrämning utfördes före skjutningen, kunna erhållas i betydligt större stycken och renare från stybb. Då kolen i gruvan nr 2 äro relativt hårda och någon stam av vana kolhuggare knappast torde kunna påräknas på Spetsbergen, skulle helt säkert förskrämning för hand avsevärt sänka arbetseffekten, varemot maskinförskrämning synes erbjuda stora fördelar. Den nuvarande brytningsmetoden är icke lämplig för maskinförskrämning, varför bolagets ledning i samband med utförande av försök instundande vinter med en redan inköpt förskrämningsmaskin planerat övergång till linjebrytning.

På grund av flötsens ojämna lutning i flera av arbetsorterna är transporten inne i gruvan besvärlig och som följd därav även rätt dyrbar, varjämte vid nuvarande brytningsmetod ett omfattande system av transportvägar måste underhållas. Genom införande av förskrämningsmaskiner och linjebrytning samt de brutna kolens förflyttning med mekanisk transportör från de olika delarna av linjen till utfraktsvagnarna i utfraktsorten vid linjens nedre ända skulle dels lastningen

underlättas och transport med handkraft så gott som bortfalla, dels transporten i hög grad koncentreras, så att endast ett mindre antal vägar behöfde underhållas.

Kolhuggarnas arbete består i borrhning, lastning och transport av vagnarna till huvudutraktsorten, varifrån transporten utföres med lokomotiv. Kolhuggar-effekten har uppgått till i tabell V angivna belopp (i ton kol per skift).

	Gruvan	
	nr 1	nr 2
1921 oktober.....	—	4.7
» november	—	5.5
» december	—	6.1
1922 januari	—	5.5
» februari	—	5.0
» mars	—	5.2
» april	2.87	5.1
» maj	3.07	4.5
» juni	3.6	5.3
Medeltal	—	5.2

Härav framgår, att effekten i gruvan nr 2 är mer än 50 procent högre än i gruvan nr 1, och siffran är ovanligt hög i förhållande till effekten i andra gruv-distrikt. Då emellertid från dessa icke fullt jämförbara siffror varit tillgängliga, utan i regel endast effekten per man och år, i vissa fall specificerade i effekt för arbetare under jord och för hela arbetsstyrkan vid gruvan, har effekten vid Sveagruvan omräknats, för att direkt jämförelse skall kunna erhållas.

Vid Sveagruvan har antalet andra underjordsarbetare än kolhuggare uppgått till cirka 50 procent av de senares antal och totala arbetsstyrkan direkt vid gruvdriften, alltså oberäknat marketenteri, handelsbod och renhållningspersonal, varit icke fullt dubbelt så stor som antalet kolhuggare, men torde en ökning av kolhuggarnas andel av totala arbetsstyrkan icke vara utesluten.

Om man antar, att antalet effektiva arbetsdagar per man och år, i överensstämmelse med bolagsledningens uppgift, uppgår till 280, skulle alltså effekten per kolhuggare och år vara över 1,400 ton, per underjordsarbetare cirka 1,050 ton och per alla man vid gruvan 700 ton. För England var (enligt Finlay A. Gibson, The Coal Mining Industry of the United Kingdom) under tiden 1874—1920 effekten störst år 1883 med 411 ton per underjordsarbetare och år samt per alla man 332 ton. För år 1913 voro motsvarande siffror respektive 318 och 255 ton och alltså den senare i båda fallen ungefär 80 procent av den förra. Ur samma källa är nedanstående sammanställning (tabell VI) för kolbrytningseffekten i ett flertal länder hämtad, och hava på grund av bristande uppgifter för krigsåren anförts siffrorna för åren 1912 och 1913.

Tabell VI. Brytningseffekt per alla man och år.

	1912	1913
England	—	255
Tyskland	269	—
Frankrike	200	—

	1912	1913
Belgien	155	—
Österrike—Ungern	207	—
Sverige	165	—
Förenta staterna	660	681
Canada	472	—
Australien	535	—
Sydafrika	341	—

Siffran för England år 1912 var endast 241, men då denna låga siffra delvis beror på då utbruten strejk, har den uteslutits. Effekten har för Englands vidkommande varit i ganska stadigt sjunkande från sitt förut nämnda maximum år 1883 med 332 ton till ungefär 300 ton per man och år vid sekelskiftet, 255 ton år 1913 och har efter 1916 nedgått icke oväsentligt därunder. Då kolen från Spetsbergen huvudsakligen torde få konkurrera med engelska kol, är detta förhållande liksom den verkliga storleken av arbetsresultatet i England av stor betydelse. Med bortseende från de onormala förhållandena under och efter kriget, är arbetseffekten vid brytningen i Sveagruvan ungefär 2.5 gånger så stor som den i England under sista decenniet före kriget.

Nuvarande anläggning.

Anläggningen vid Sveagruvan har hittills varit under utveckling och produktionskapaciteten har hela tiden ökat. För beräkning av denna i anläggningens nuvarande skick torde några av de härpå inverkan viktiga detaljerna böra omnämnas.

Vad först själva gruvan beträffar, äro, som förut anförts, koltillgångarna av sådan storleksordning, att den årliga brytningens ökning med ett eller ett par 100,000 ton mycket väl kan medgivas. De redan utförda transport- och ventilationsorterna äro icke tillräckliga för en årsbrytning, överstigande 100,000 ton, men kunna tämligen lätt och inom rimlig tid utökas.

För transporten i huvudutfraktsorten och vidare till kolficka vid mynningen av gruvan nr 1 finnas 2 bensinlokomotiv, vilka torde kunna frakta åtminstone 600 ton per dag på 2 skift eller 150,000 ton per år under den närmaste tiden, innan vägarna i gruvan hunnit tillväxa allt för mycket i längd. Fickan vid gruvan nr 1 rymmer 500 ton, motsvarande ett dygns brytning vid en på 300 arbetsdagar per år jämt fördelad brytning av 150,000 ton.

Linbanan från gruvan till upplagsplats och kaj har en beräknad kapacitet av 50 ton per timme och skulle alltså med ett skift per dag kunna transportera väl 100,000 ton per år och med dubbla skift den dubbla kvantiteten. Transporten har icke kunnat uppdrivas till den beräknade, men med dubbla skift kunna dock säkert 100,000 ton framforslas per år. Upplagsplatsen vid kajen rymmer 75,000 ton kol, och, då därstädes måste lagras $\frac{3}{4}$ års brytning, kan denna, om den fördelas jämt på årets alla månader, icke uppgå till mer än 100,000 ton, varemot, om de förberedande arbetena kunde till större del förläggas till vintermånaderna och under skeppningssäsongen arbetet koncentreras på de mest givande kolarbetena, någon ökning därutöver synes vara möjlig.

För utlastning från upplag till båtarna finnas en ångskopa och en elektriskt

driven grävsropa med en kapacitet av tillsammans minst 100 ton per timme samt en lindragning för 100 ton per timme från land ut till kajhuvudet. Då en del vagnar dessutom lastas vid kajens landfäste direkt ur tvänne, under linbanans nedra station belägna fickor, rymmande tillsammans 300 ton, kan lindragningens kapacitet tämligen väl utnyttjas de tider, den kan hållas i gång. På grund av dröjsmål vid fartygens förhalning, vilken dessutom med fartyg av hittills använd storlek på cirka 3,000 ton icke kan verkställas vid lågvatten, då fartygen äro nära fullastade, på grund av för ringa vattendjup vid kajen, ävensom betydligt minskad hastighet vid intagandet av bunkerkol, kan icke utlastningen beräknas fortgå hastigare än med 1,500 ton per dygn. Rörande skeppningssäsongens längd, som huvudsakligen torde vara beroende på de år från år varierande isförhållandena, föreligga icke ännu tillräckliga uppgifter för ett större antal år, men torde denna fråga komma att närmare belysas i annat sammanhang. Av den hittillsvarande erfarenheten från Sveagruvan att döma synes det icke osannolikt, att man kan räkna med åtminstone 70 skeppningsdagar, vilket skulle möjliggöra utlastning av cirka 100,000 ton per år.

Kraftstationen innehåller 3 rörångpannor med sammanlagt 245 kvadratmeters eldyta, vilka lämna ånga till 3 ångturbiner med elektriska generatorer om sammanlagt 216 kwt. Dessutom finnes på brandsäkert avstånd från kraftstationen en reservstation med 2 lokomobiler och 2 stycken elektriska generatorer om 35 kwt. Kraftåtgången är för närvarande för gruva 2 och yttre anläggningar den i tabell VII angivna.

Tabell VII.

Fläktar i gruvan 2	22.5 hkr.
Spel » » »	15 »
Linbanan	5 »
Spelbanor	18 »
Lastskopan	45 »
Lindragning på kajen	12 »
Verkstaden och smedjan	6.6 »
Radiostation och biograf	9 »
Belysning i gruvan och samhället	10 »
Summa 143.1 hkr.	

Om förskrämningsmaskiner skulle komma till användning, erfordras för varje sådan 19 hkr. För en årsbrytning av 100,000 ton netto, d. v. s. oberäknat platsförbrukningen, torde 3 maskiner erfordras, men då icke mera än 2 beräknas vara i gång samtidigt, erfordras härför i kraftstationen 38 hkr och för de häremot svarande 2 skakrännorna 9 hkr för vardera eller tillsammans 18 hkr. Läggas härtill kraftbehovet för 5 samtidigt i gång varande elektriska bormaskiner à 1 hkr i gruvan, skulle totala kraftbehovet uppgå till 204 hkr.

Av detta kraftbelopp behöva emellertid 57 hkr tagas i anspråk endast under skeppningstiden, varför kraftbehovet under den övriga delen av året endast skulle uppgå till 147 hkr eller något under hälften av det i kraftstationen installerade maskineriets effekt. Det nu befintliga maskineriet skulle alltså räcka för 100,000 tons brytning, även om ytterligare någon eller några smärre motorer för t. ex. lindragning eller fläktar i gruvan skulle tillkomma.

I avseende på bostäder för personalen finnes tillräckligt utrymme för befäl och underbefäl även för en större arbetsstyrka än den hittills anställda. I befintliga baracker finnes plats för 169 man.

Med förut anförda effekt av 700 ton per alla man och år skulle alltså även vid brytning utan förskrämningsmaskiner nuvarande bostadsbestånd vara tillräckligt för en bruttbrytning av något över 100,000 ton per år.

Brytningspris.

För bedömande av de sannolika kostnaderna för brytningen under normala tider torde det vara lämpligt att anförda några resultat från andra håll, med fördelning av kostnaderna på några olika huvudgrupper.

Enligt J. R. Finlay, *The Cost of Mining*, uppgick åren 1905—1907 kostnaden vid en gruva i Virginia, Förenta staterna, med en årsbrytning av mellan 200- och 250,000 ton till i tabell VIII angivna belopp.

Tabell VIII.

	1905—06		1906—07	
	\$	%	\$	%
Arbetslöner	0.382	54.4	0.423	55.0
Material	0.052	7.4	0.077	10.0
Avskrivning	0.100	14.2	0.100	13.0
Allmänna omkostnader	0.056	8.0	0.070	9.0
Räntor, försäkringar, skatter etc.	0.112	16.0	0.100	13.0
Summa	0.702	100.0	0.770	100.0

De uppskattade kostnaderna vid gruvor i Illinois med olika stor brytning voro de i tabell IX anförda.

Tabell IX.

	Norra Ill. 150 000 ton		Mell. Ill. 250 000 ton		Södra Ill. 250 000 ton	
	\$	%	\$	%	\$	%
Arbetslöner	1.145	83.0	0.750	83.3	0.640	82.1
Material	0.125	9.1	0.065	7.2	0.065	8.3
Gruvförvaltning	0.020	1.5	0.015	1.7	0.015	1.9
Avskrivning	0.050	3.6	0.030	3.4	0.020	2.6
Försäljningskostnader	0.020	1.4	0.020	2.2	0.020	2.6
Allmänna omkostnader	0.020	1.4	0.020	2.2	0.020	2.5
Summa	1.380	100.0	0.900	100.0	0.780	100.0

Fördelningen på arbetslöner och andra omkostnader av kostnaderna för kolbrytningen i England oberäknat royalties under åren 1913—1920 framgår av tabell X (efter Gibson a. a.).

Tabell X.

	Avlöningar		Övriga kostnader		Summa
	Sh.	%	Sh.	%	Sh.
1913.....	6.83	77.5	1.84	22.5	8.17
1914.....	6.24	74.6	2.12	25.4	8.86
1915.....	7.80	75.7	2.50	24.3	10.30
1916.....	9.76	80.1	2.43	19.9	12.19
1917.....	10.46	74.7	3.55	25.3	14.01
1918.....	13.23	75.6	4.27	24.4	17.60
1919.....	18.58	78.2	5.17	21.8	23.75
1920.....	23.17	76.8	7.00	23.2	30.17

En något mera genomförd fördelning av kostnaderna vid kolbrytning i England sista kvartalet 1921 och första kvartalet 1922 (efter The Iron and Coal trades review) anföres i tabell XI.

Tabell XI.

	1921 4:de kvartalet		1922 1:sta kvartalet	
	Sh.	%	Sh.	%
Avlöningar.....	15.83	69.3	13.34	67.4
Materiel, inberäknat timmer.....	3.00	13.1	2.58	13.0
Övriga kostnader.....	3.27	14.3	3.17	16.0
Olycksfallsförsäkring etc.....	0.09	0.4	0.09	0.5
Royalties.....	0.65	2.9	0.62	3.1
Summa	22.84	100.0	19.80	100.0

I alla dessa uppgifter är posten arbetslöner den utan jämförelse mest betydande. Deras andel är lägst i Tabell VIII, varest posterna avskrivningar och räntor etc. äro anmärkningsvärt höga, och högst i Tabell IX. Uppgifterna från England ligga emellan dessa yttervärden, och medeltalet av dem blir omkring 75 procent. Med den stora betydelse, som arbetslönerna sålunda hava, torde en jämförelse mellan påräkneliga arbetslöner på Spetsbergen och på andra håll vara nödvändig.

Åtminstone så länge man håller på några nationella synpunkter i avseende på kolbrytningen vid de svenska kolfälten på Spetsbergen, måste man räkna med användandet av svenska arbetare därstädes, och avlöningen måste då stå i någon relation till avlöningen vid närmast liknande svenska arbetsplatser. Såväl på grund av arbetets art som klimatförhållanden synes en jämförelse med malmfälten i Norrbotten ligga närmast till hands, varvid emellertid, såväl på grund av arbetsplatsens mera avskilda läge med därav följande större tidsförlust vid resa till och från densamma som omöjligheten att lämna Spetsbergen under en betydande del av året, arbetslönen vid Sveagruvan måste beräknas högre. Under normala tider före kriget var Sveagruvan icke i arbete, varför några relationstal från den

tiden icke kunna erhållas, och någon stadga på arbetsmarknaden efter variationerna under kriget har knappast ännu kommit till stånd. En jämförelse rörande förhållandena sommaren 1922, då personalen vid Sveagruvan för vintern 1922—1923 anställdes, torde dock vara den mest tillförlitliga, som nu kan verkställas. I detta sammanhang torde ock böra framhållas, att obehagen av en övervintring på Spetsbergen minskas, i den mån anstalterna för arbetarnas förläggning och trevnad bliva mera fullständigt ordnade, och den risk, som nog tidigare ansågs vara förbunden med vistelsen på Spetsbergen vintertiden, torde numera på grund av erfarenheter från flera övervintringar verka föga avskräckande och därför icke heller behöva kompenseras med högre avlöning i samma grad som tidigare.

Efter den 1 juli 1922 verkställd reglering av lönesatserna uppgick arbetsförtjänsten vid Sveagruvan till cirka 21 kronor per skift. Under andra kvartalet 1922 var enligt uppgift från ledningen för Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund medelförtjänsten för gruvarbetarna i Kiruna 223 öre och i Malmberget 200 öre per timme, motsvarande respektive 17.84 och 16 kronor per skift om 8 timmar. Arbetsförtjänsten vid Sveagruvan var alltså nära 20 procent högre, vilket torde kunna anses tämligen normalt i tider, då tillgången på industriarbetare är något större än behovet. Huru mycket arbetslönen vid Sveagruvan skall behöva överstiga den vid Kiruna under tider, då brist på gruvarbetare är rådande i Sverige, kan nog icke på förhand med någon säkerhet uppskattas, då den personliga läggningen hos de arbetssökande spelar in i så hög grad.

År 1914 var medelförtjänsten vid Kiruna 96 öre och vid Malmberget 94 öre per timme, motsvarande 7.68 och 7.52 kronor per skift om 8 timmar respektive. I Englands kolindustri var arbetsförtjänsten (enligt Gibson a. a.) i juni 1914 i medeltal per skift för underjordsarbetare 7 sh. 6.88 d. och för ovanjordsarbetare 5 sh. 2.23 d. eller i medeltal för alla fullväxta arbetare 7 sh. 0.98 d., motsvarande efter normal-kurs 6.37 kronor. Avlöningen till minderåriga och kvinnor var betydligt lägre, men är icke medräknad i nyssnämnda medeltal. Vid den tiden var alltså arbetsförtjänsten i de engelska kolgruvorna 17 procent lägre än i Kiruna.

Om man vågar antaga, att detta är den normala relationen mellan arbetslönerna, borde alltså arbetsförtjänsten vid de engelska kolgruvorna under andra kvartalet innevarande år hava varit 17 procent lägre än den vid Kiruna eller 15.81 kronor. Medelförtjänsten under första kvartalet 1922 var 11 sh. 0.18 d., motsvarande efter dåvarande kurs cirka 9.40 kronor, och under andra kvartalet 10 sh. 2.51 d. eller cirka 8.70 kronor, alltså högst betydligt under ovannämnda belopp, endast omkring 60 procent därav. För april månad 1922 var levnadskostnadsindex för England 182 och för Sverige 195. De engelska kolgruvearbetarna voro alltså betydligt underkompenserade för prisstegringen, under det att arbetslönerna i Kiruna ökat mera än levnadskostnaderna. Bolaget har även numera påfordrat en sänkning av arbetslönerna därstädes med $13 \frac{1}{8}$ procent.

Vid bedömandet av framtidsutsikterna för stenkolsbrytningen på Spetsbergen och dess möjlighet att konkurrera med engelska kol får man även taga hänsyn till nyssnämnda förhållande, då det icke torde vara oberättigat att antaga, det arbetslönerna, sedan ekonomiskt jämviktsläge åter inträtt de olika länderna emellan, återfå ungefär den relativa höjd, de hade före kriget. Vid den största norska kolgruvan på Spetsbergen, i Advent bay, var arbetsförtjänsten per dag ungefär lika hög i norska kronor räknat som den vid Sveagruvan i svenska kronor.

Produktionskostnaden i medeltal för engelska stenkol under första kvartalet 1922 var 19 sh. 8.28 d., varav arbetslöner 13 sh. 4.08 d. För att bringa dessa arbetslöner i paritet med de svenska måste de enligt det föregående höjas minst 50 procent eller med 6 sh. 8.04 d. Med en sådan korrektion av arbetskostnaden och under antagande, att övriga kostnader förbliva oförändrade, blir produktionspriset 26.36 sh., motsvarande ungefär 22.40 kronor. Denna siffra avser kostnaden vid gruvan och överstiger betydligt vad som i det följande beräknats för kol från Sveagruvan fritt ombord vid gruvan.

Arbetets bedrivande i framtiden.

Att bolagets verksamhet varit förlustbringande under de år efter krigets avslutande, då stenkolspriset fallit till endast en bråkdel av topprisen, är icke ägnat att förvåna, då man betänker, att bolaget på sommaren måst engagera personal för den kommande vinterns brytning och träffa löneavtal med densamma samt anskaffa alla för övervintringen nödvändiga förråd, men först påföljande sommar kunnat utskeppa och försälja kolen till då rådande pris, som varit kanske endast hälften eller tredjedelen av de pris, som legat till grund för löneavtal och kalkyler. Det är då ganska naturligt, att bolagets rörelsekapital blivit förbrukat och att ekonomiska svårigheter uppstått. För att avhjälpa detta missförhållande erfordras tillskott av nytt kapital, varvid, då enskilt sådant ej torde kunna påräknas i erforderlig utsträckning för närvarande, förslag framkommit, att svenska staten skulle träda stödande emellan för att åt Sverige bevara de betydande stenkolstillgångar, som nu finnas på svenska händer.

I händelse av ett ökat intresse från statens sida har det spörsmålet framställts, huruvida det kunde vara lämpligt att tillsvidare nedlägga driften (alternativ I), i avvaktan på att stenkolspriserna skulle stabiliseras och säkrare kalkyler kunna upprättas än för närvarande är möjligt, eller om driften skulle fortsättas i huvudsakligen den omfattning, som nu befintliga eller i relativt ringa mån kompletterade anläggningar medgiva (alternativ II), eller huruvida anläggningarna skulle ytterligare utvidgas under närmaste tiden för att möjliggöra en utskeppning av t. ex. 200,000 ton årligen (alternativ III). Dessa tre alternativ tarva särskilt övervägande.

Alt. I.

Ett temporärt nedläggande av driften skulle kunna vara fördelaktigt, om utgifterna under denna period vore lägre än förlusten på verksamheten med brytning i mest ekonomiska omfattning. Bland olägenheterna böra särskilt framhållas, att såväl byggnader och maskiner som själva gruvanläggningen under tiden taga skada, delvis kanske mera än om de användas, samt att de ännu så länge osäkra äganderättsförhållandena på Spetsbergen kunna medföra fara för att bolagets områden skulle kunna annekteras av andra, om icke något till omfattningen fullkomligt obestämt »försvarsarbete» utföres. Såväl härför som för bevakning och nödortförtigt underhåll av befintliga anläggningar och deras skyddande mot åverkan av möjliga besökare måste personal finnas kvar på Spetsbergen.

Då ändamålet med driftens temporära nedläggande och kvarlämnande av vakt vid gruvanläggningen är att nedbringa utgifterna under tiden så långt som möjligt, måste även vaktmanskapets numerär bestämmas med hänsyn härtill. Minimum torde vara 3 man, av vilka en, i förmansställning, är ledare. Vid så liten styrka finge alla maskiner stå stilla, och vaktmanskapet finge till uppgift att tillse,

det byggnader och maskiner etc. bevaras mot inverkan av storm och nederbörd, samt att utföra härför nödvändiga reparationer. I avseende på själva gruvan har erfarenheten, enligt uppgift, givit vid handen, att taket i orter med den bredd, som huvudutfraktsorterna hava, visat tendens att så småningom brista här och var och falla ned, även om arbete icke pågår i närheten. Då vaktmanskaps tid icke torde bliva fullständigt upptagen av arbete för anläggningarna i dagen, bör man kunna påräkna, att åtminstone huvudtunneln och första linjen kunna underhållas i trafikabelt skick, så att före arbetets återupptagande extra rensningsarbeten endast skulle behöva ifrågakomma i parallellerna och själva arbetsorterna. Det egna kolbehovet kunde även i samband med detta arbete uttagas på lämpligt, anvisat ställe.

Kostnaden för vakthållningen torde få beräknas ungefär till följande belopp per år:

1 förman à 500 kronor per månad	kronor	6,000
2 man à 350 » » »	»	8,400
Proviant, lyse och virke m. m.	»	6,600
Summa kronor		21,000.

Härtill kommer, att för ombyte av vaktmanskaps och tillförsel av proviant m. m. fartyg minst en, sannolikt två gånger under sommaren's lopp måste besöka Sveagruvan. Kostnaden härför blir i mycket hög grad beroende på, huruvida besöken kunna verkställas av fartyg, som i alla händelser skola gå till Spetsbergen. Kostnaden torde i varje fall icke kunna beräknas till mindre än 10,000 kronor.

I vilken omfattning de allmänna omkostnaderna lämpligen kunna nedbringas blir beroende på, huru långvarigt uppehållet i arbetet kan tänkas bliva. En fullständig splittring av den nuvarande organisationen med avskedande av så gott som samtliga erfarna tjänstemän skulle givetvis medföra betydliga svårigheter och omkostnader vid förnyat upptagande av driften.

Någon administration måste i varje fall finnas kvar, och vissa utgifter t. ex. räntor å lån måste även under stilleståndet bestridas.

I händelse driften skall fortsätta i den omfattning, som nu befintliga eller i relativt ringa grad kompletterade anläggningar medgiva, kan antingen a) arbets sättet vid brytningen förbliva oförändrat, d. v. s. borrhning för hand och skjutning alltjämt komma till användning, eller b) såväl förskrämmning som borrhning utföras med maskiner. Det senare alternativet medför minskat behov av mänsklig arbetskraft men högre förbrukning av maskinkraft samt ökade anläggningskostnader. En jämförelse mellan kostnaderna i de båda fallen torde därför erfordras.

De detaljer av den nuvarande anläggningen, som äro av största betydelse för bedömande av frågan om maximibrytning och export från Sveagruvan, äro tillgången på bostäder och utlastningsanordningarna. Av det föregående framgår, att bostadsbeståndet medgiver en bruttobrytning av över 100,000 ton, vilken siffra med hänsyn till den likaledes förut omnämnda fransorteringen av skiffern kan sättas till cirka 105,000 ton, medgivande en skeppning av väl de 100,000 ton, som påräknas kunna utlastas under seglationstiden.

Med hänsyn tagen till nuvarande personal- och avlöningslista för Svea-

Alt. II.

Alt. II a.

gruvan hava i tabell XII sammanställts sannolika minimipersonalbehov och påräknade avlöningar för ett brytningsår.

Tabell XII. Personal- och avlöningslista. Alt. II a.

Befäl:	Antal	Avlöning	
Arbetschef	1	10,400	
Läkare	1	10,000	
Gruvingenjör	1	7,000	
Kamrer	1	7,680	
Intendent	1	7,680	
Kassör	1	6,720	
Telegrafist	1	4,000	
Sjuksköterska	1	1,500	54,980
	8		

Underbefäl:

Gruvfogdar	2	12,000	
Bitr. d:o	1	4,200	
Maskinmästare	1	6,000	
Köksmästare	1	4,800	
Vagnkontrollanter	2	7,200	
Gruvbokhållare	1	3,000	
Förrådsbokhållare	1	3,000	
Förest. för bef.-mässen	1	2,400	
Telefonskötare	1	1,200	43,800
	11		
	19		

Månadsavlönad personal.

Ekonomipersonal:

Kockar	2	6,600	
Kockbiträden	2	4,800	
Köksdräng	1	2,400	
Kökspojkar	5	9,000	
Bagare	1	3,300	
Städerskor (bef.-mässen)	2	2,400	
Kokerska (u.-bef.-mässen)	1	1,800	
Städerskor (d:o)	2	2,400	
» (sjukst.)	1	900	
Tvätterskor	3	5,400	39,000
	20		

Förrådspersonal:

Kuskar	3	10,800	
Svin- och hästskötare	1	3,600	
Förrådsbiträden	2	6,900	
Förrådshantlangare	1	1,800	
Barackstädare	2	5,100	28,200
	9		

Kraftstation och verkstad:

Vaktmaskinister	3		10,800	
Elektriker	2		7,200	
Svarvare	1		3,600	
Bitr. verkstadsarbetare	1		1,800	
Maskinarbetare	1	8	3,600	27,000

Månadsavlönad gruvpersonal:

Spelskötare	4		8,400	
Gruvfogdebiträden	2	6	3,600	12,000
		43		

Ackordsarbetare.**Gruvan:**

Kolhuggare	80		480,000	
Transportarbetare	12		64,800	
Lokförare	6		32,400	
Gruvbyggare	6		36,000	
Tunnelsprängare	6		36,000	
Räsläggare	2		10,800	
Smeder	2		12,000	
Smedshantlangare	1	115	4,200	676,200

Linbana och kolupplag:

Linbaneskötare etc.	6	6	32,400	32,400
--------------------------	---	---	--------	--------

Diverse:

Snickare	1		5,400	
Smed	1		5,400	
Diverse arbetare	3	5	16,200	27,000

126
Summa 188   940,580.

Personal för utlastningen är icke inbegripen häri, då sådan endast erfordras under seglationstiden. Denna personal beräknas kunna förläggas ombord på logementsfartyget »Belsund».

Kostnaden för vid brytning och transport till upplag förbrukade materialier har under året 1921—1922 uppgått till kronor 1.60 per ton. Sedan dessa materialier inköptes, har den allmänna varuprisnivån sjunkit, men då virke ingår i rätt stor utsträckning, räknas endast med en sänkning av 10 öre till kronor 1.50 per ton eller för 105,000 ton 157,500 kronor.

Befäl och underbefäl samt all övrig månadsavlönad personal har fritt vivre, och beräknas på grund av nu gällande priser en portionsdag kosta 4 kronor i befäls- och underbefälshushållen samt kronor 3.60 i marketenteriet. Kostnaden för provianten till befäls- och underbefälshushållens 24 personer beräknas på grund härav uppgå till 35,000 kronor per år och för marketenteriet till 213,000 kronor, men den senare posten kompenseras av ackordsarbetarnas betalning för kosthållet.

För mekanisk verkstad, kraftstation, stall, ladugård, underhåll av byggnader och transportbanor samt sjukvård m. m. har under sista räkenskapsåret förbrukats material för cirka 40,000 kronor, vilket belopp icke kan beräknas till ett annat år med nuvarande prisläge sjunka mer än 10 procent, d. v. s. till 36,000 kronor. För kontor och radiostation m. m. beräknas en materialförbrukning av cirka 10,000 kronor.

Kolförbrukningen till kraftstation och övrig platsförbrukning beräknas till cirka 2,500 ton, som torde bära upptagas till 15 kronor per ton eller 37,500 kronor.

Till försäkringar, bolagets bidrag till arbetarnas sjukkasse och skillnad i utgifter och inkomster för telegram beräknas åtgå ungefär 20,000 kronor.

Utlastningen kostar enligt hittills vunnen erfarenhet cirka 95 öre per ton eller för 102,500 ton ungefär 97,000 kronor.

För beräkning av kostnaden för kolen fritt ombord (se tabell XIII) måste härtill läggas omkostnaderna vid kontoret i Stockholm, som — enligt uppgift — för bokföringsåret 1922—1923 uppgå till cirka 120,000 kronor, oberäknat personalens resor, som uppskattats till 60,000 kronor, royalty, räntor m. m. Av dessa poster medtagas i nedanstående tabell XIII över de direkta driftkostnaderna endast de båda förstnämnda posterna.

Tabell XIII. Driftkostnader. Alt. II a.

Spetsbergen:

Avlöningar:

Befäl	54,980	
Underbefäl	43,800	
Övrig personal	841,800	940,580

Material:

för gruvan m. m.	157,500	
» proviant	35,000	
» verkstad, kraftstation m. m.	36,000	
» kontor m. m.	10,000	
» stenkol	37,500	276,000

Försäkringar m. m.		20,000
Utlastning		97,000
Personalens resor		60,000

Stockholmskontoret:

Personal- och kontorskostnader		120,000
--------------------------------------	--	---------

Summa kronor 1,513,580.

Fördelas denna summa på 102,500 skeppningsbara ton, blir kostnaden kronor 14.76 per ton fritt ombord Sveagruvan, oberäknat royalty, räntor, avskrivningar m. m.

För arbetets bedrivande enligt detta alternativ äro icke några nyanläggningar eller nyanskaffningar oundgängligen nödvändiga, men för underlättande av det nu besvärliga transportarbetet i gruvan borde den förut i gruvan nr 1 använda lindragningen insättas i första linjen, varigenom det nu i denna linje använda spelet bleve överflödigt därstädes och kunde användas i någon av linjens sidoorter,

där möjligen behov kan komma att föreligga. Kostnaden för montering härav samt ändring av gruvvagnar kan anslås till 25,000 kronor. Som i det föregående omnämmts, är i varje fall uppförande av nytt marketenteri med ångkök och i övrigt modernare inrättat synnerligen önskvärt, men har detta icke förutsatts vid uppgörande av personalförteckningen. Kostnaden för ett sådant för 300 man kan med ledning av uppgifter, som bolaget införskaffat, beräknas uppgå till cirka 105,000 kronor.

För detta alternativ erforderligt anläggningsskapital skulle alltså uppgå till 130,000 kronor, men kan möjligen för de första åren begränsas till 25,000 kronor.

För att vid arbete med förskrämningsmaskiner kunna beräkna antalet erforderliga maskiner erfordras givetvis kännedom om maskinens effekt i den gruva eller kolflöts, varom fråga är. Då den nu inköpta förskrämningsmaskinen ännu icke hunnit avprovas vid Sveagruvan, föreligga emellertid icke några erfarenhets-siffror däriifrån. Enligt uppgifter i fabriken (Deutsche Maschinenfabrik A. G. Duisburg »D. E. M. A. G.«) prospekt arbetar maskinen 1.3 meter djupt med en hastighet av $\frac{1}{3}$ meter per minut eller 20 meter per timme. Längden av de linjer, som beräknas arbetade i Sveagruvan, är 80 meter och skulle alltså maskinen på 4 timmar förskrämma hela linjen. Vid försök med en förskrämningsmaskin av likartad konstruktion i Höganäs stenkolsgruva varierade skärhastigheten mellan 0.40 och 0.13 meter per minut och uppgick i medeltal för 11 dagar till 0.20 meter per minut, motsvarande mellan 6 och 7 timmars arbetstid för 80 meters förskrämning. För säkerhets skull beräknas emellertid ett skift åtgå för utförande av en hel förskrämning.

Alt. II b.

Kolen inom de delar av gruvan, som närmast skola bearbetas, hava en maktighet av minst 1.5 meter, oberäknat den inlagrade skifferranden, vadan en förskrämning längs en 80 meter lång linje ger minst $1.3 \times 80 \times 1.5 = 156$ kubikmeter eller 180 ton kol. Utgående från 280 effektiva arbetsdagar per år bör alltså en förskrämningsmaskin lämna 50,000 ton kol per år. Bruttobrytningen skall vara något över 100,000 ton, varför tre förskrämningsmaskiner måste beräknas vara i gång, dock icke mera än 2 på samma skift.

I gruvan skall per arbetsdag lastas $\frac{105,000}{280} = 375$ ton. Under augusti och september månader innevarande år var effekten i gruva 2 respektive 8.04 och 7.09 ton per man vid peltarbrytning. Med maskinförskrämning och kolens transport i skakrännor längs linjen till de i utfraktsorten stående vagnarna bör man kunna påräkna minst 10 ton per man och dag, då lastningen blir betydligt lättare och dragningen av vagnarna så gott som bortfaller, vad kolhuggarna beträffar. Kolhuggarnas antal borde alltså kunna minskas till 37, men detta tal avrundas till 40.

Personal- och avlöningslistan för detta fall (tabell XIV) blir i vissa avseenden något olika mot den i tabell XII för alternativ II a angivna. En så pass betydande utgift som anskaffande av förskrämningsmaskiner förutsätter, att företagets drift beräknas komma att mera stadigvarande fortgå, varför ett nytt modernare marketenteri beräknas komma till uppförande, då av ekonomipersonalen ett kockbiträde och en kökspojke torde kunna undvaras, varigenom ekonomipersonalen minskas med 2 och avlöningen för dem med 4,200 kronor.

Tabell XIV. Personal- och avlöningslista. Alt. II b.

Befäl	8	54,980	
Underbefäl	11	43,800	
Ekonomipersonal	18	34,800	
Förrådspersonal	9	28,200	
Kraftstation och verkstad	8	27,000	
Månadsavlönad gruvpersonal	6	12,000	
Ackordsarbetare:			
Kolhuggare	40	240,000	
Förskränningsmaskinskötare	6	36,000	
Transportarbetare	10	54,000	
Lokpersonal	6	32,400	
Gruvbyggare och ortdrivare	13	78,000	
Räsläggare	2	12,000	
Smeder	2	12,000	
Smedshantlangare	1	4,200	468,600
Linbana och kolupplag	6		32,400
Diverse	5		27,000
	Summa 151		728,780.

I avseende på materialierna för brytning och transport kommer posten sprängämnen att sjunka, varemöt oljor och troligen även virke komma att stiga, varför denna kostnad torde bära upptagas till oförändrat belopp.

Övriga omkostnader torde kunna beräknas lika som i föregående fall utom för stenkol, varav förbrukningen genom ökat kraftbehov beräknas stiga till 3,100 ton. Om priset härpå fortfarande beräknas efter 15 kronor, uppgår kostnaden för stenkolsförbrukningen till 46,500 kronor.

Dessa siffror äro sammanställda i tab. XV.

Tab. XV. Driftkostnader. Alt. II b.

Spetsbergen:

Avlöningar:

Befäl	54,980	
Underbefäl	43,800	
Övrig personal	630,000	728,780

Material:

för gruvan m. m.	157,500	
» proviant	35,000	
» verkstad, kraftstation m. m.	36,000	
» kontor m. m.	10,000	
» stenkol	46,500	285,000

Försäkringar m. m.	20,000
Utlastning	97,000
Personalens resor	60,000

Stockholmskontoret:

Personal- och kontorskostnader	120,000
--------------------------------------	---------

Summa kronor 1,310,780.

Fördelas denna kostnad på 102,000 skeppningsbara ton, blir kostnaden kronor 12.85 per ton fritt ombord Sveagruvan, oberäknat royalty, räntor, avskrivningar m. m.

Åtskilliga nyanläggningar och nyanskaffningar bliva i detta fall erforderliga, såsom, utom de i föregående alternativ omnämnda, förskrämningsmaskiner med skakrännor och därtill erforderliga kablar etc. I detta sammanhang torde även frågan om byggandet av familjebostäder upptagas till diskussion. Med nuvarande förläggning av arbetarna i baracker torde man endast i undantagsfall kunna påräkna, att arbetare äro hågade att kvarstanna vid gruvan mera än ett år i sträck. I synnerhet efter införandet av maskinförskrämning måste det för uppehållande av ett effektivt arbete med maskinerna framstå såsom så gott som nödvändigt, att vissa yrkesskickliga arbetare kunna förmås att stanna längre tid. Härför erfordras möjlighet för dem att kunna medföra familjer eller att eljest större trevnad beredes dem än vad livet i barackerna möjliggör. Då personalbehovet i nu ifrågavarande alternativ är mindre än vid hittills tillämpade arbetsmetod, torde man till att börja med kunna inskränka sig till uppförande av bostäder för 12 familjer. En familjebostad om rum och kök i flerfamiljshus synes efter uppgifter från A.-B. Träkol kunna uppföras på Spetsbergen för cirka 5,000 kronor.

För att kunna nedbringa fraktkostnaden förlänges kajen 25 meter, varigenom vattendjupet vid kajens ände vid lågvatten blir 21 fot. Härigenom möjliggöres att för skeppningen använda fartyg av upp till 6,000 ton d. w., och har fraktkostnaden till Göteborg vid användning av så stora fartyg beräknats bliva ungefär 2 kronor lägre per ton än med 3,000 tons båtar.

Den nuvarande anordningen i kraftstationen med ångans kondensering i enbart luftkyld kondensator har icke fungerat tillfredsställande, och det för uppnående av ångturbinernas beräknade effekt erforderliga vacuum har icke kunnat hållas. Vattenkyld kondensator måste anskaffas, men vattenanskaffningen erbjuder stora svårigheter på grund av att marken är frusen till så stort djup och alla vattendrag bottenfrysa på vintern. Ehuru denna fråga icke kan anses slutgiltigt utredd, upptages härnedan kostnaden för projekterad vattenanskaffning från en uppdämning i Susebäcken. Genom inverkan av det från pannorna härledande värmets har grunden under en av pannorna blivit så bristfällig, att den tarvar en genomgripande reparation.

Utgifterna för nyanläggningar och nyanskaffningar beräknas, till stor del med ledning av utav bolaget inhämtade uppgifter, till nedanstående, i tabell XVI angivna belopp.

Tab. XVI. Anläggningskostnader. Alt. II b.

Gruvan:

4 förskrämningsmaskiner à 10,000	40,000	
4 skakrännor à 2,500	10,000	
10 elektriska bormaskiner à 600	6,000	
Transformator och elektriska ledningar	25,000	
Räls med tillbehör och inläggning (9 kg. m.)	18,000	
Flyttning av lindragningsmaskineri	15,000	
Ändring av gruvvagnar 100 st. à 100	10,000	
Fläkt med ledningar	13,000	
Belysning i gruvan och diverse	13,000	150,000

Linbana, upplag och kaj:

4 linbanebockar av järn à 2,000	8,000	
20 linbanekorgar à 300	6,000	
Spår och växlar på kolupplag	6,000	
Flyttbar kolficka	5,000	
Förlängning och förstärkning av kajen	111,000	
Förtöjningsanordningar	8,000	
20 vagnar à 250	5,000	149,000

Kraftstationen:

Kondensor med vattenledning och pumpar	75,000	
Reparation av grunder och hus	18,000	93,000

Husbyggnader:

Marketenteri med ångkök och snösmältningsanordning ...	105,000	
Ändring av nuvarande marketenteri	10,000	
Bostäder (rum och kök) för 12 familjer à 5,000	60,000	175,000

Radiostation:

Ytterligare en mast	6,000	
Vägar, terrasseringsar och diverse cirka 10 procent	65,000	

Summa kronor 638,000.

Alt. III.

Utgående från samma produktions- och effektsiffror som i föregående fall, beräknas för en bruttobrytning av 206,000 ton 5 förskrämningsmaskiner vara erforderliga, och skulle från de 5 linjer, i vilka maskinerna arbeta, utfrakten förmedlas genom första linjen för 3 och genom andra linjen för 2, sedan brytningen avslutats i det område, vars kol utfraktas direkt i huvudtunnelns högra parallell. På grund härav har tab. XVII, upptagande personal- och avlöningslista för alternativ III, uppgjorts.

Tab. XVII. Personal- och avlöningslista. Alt. III.

Befäl:	Antal	Avlöning	
Arbetschef	1	10,400	
Läkare	1	10,000	
Gruvingenjör	1	7,000	
Kamrer	1	7,680	
Intendent	1	7,680	
Kassör	1	6,720	
Telegrafist	1	4,000	
Sjuksköterska	1	1,500	54,980
	8		
Underbefäl:			
Gruvfogdar	2	12,000	
Bitr. d:o	2	8,400	
Maskinmästare	1	6,000	
Köksmästare	1	4,800	
Vagnkontrollanter	4	14,400	
Gruvbokhållare	1	3,000	
Förrådsbokhållare	2	6,000	
Byråbokhållare	1	3,000	
Föreståndare för befälsmässen	1	2,400	
Telefonskötare	1	1,200	61,200
	16		
	24		

Månadsavlönad personal.

<i>Ekonomipersonal:</i>			
Kockar	2	6,600	
Kockbiträden	2	4,800	
Köksdräng	1	2,400	
Kökspojkar	6	10,800	
Bagare	2	6,600	
Städerskor (bef.-mässen)	2	2,400	
Kokerska (u. b.- »)	1	1,800	
Städerskor (d:o d:o)	2	2,400	
» (sjukst.)	1	900	
Tvätterskor	3	5,400	44,100
	22		
<i>Förrådspersonal:</i>			
Kuskar	3	10,800	
Svin- och hästskötare	1	3,600	
Förrådsbiträden	2	6,900	
Förrådshantlangare	2	3,600	
Barackstädare	3	8,100	33,000
	11		

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 138 häft. (Nr 173.) 11

Kraftstation och verkstad:

Vaktmaskinister	3	10,800	
Reservmaskinist	1	3,600	
Elektriker	2	7,200	
Verkstadsarbetare	4	14,400	
Bitr. »	1 11	1,800	37,800

Månadsavlönad gruvpersonal:

Lindragn. personal	8	24,000	
Gruvfogdebitr.	2 10	3,600	27,600
	54		

Ackordsarbetare.*Gruvan:*

Kolhuggare	80	480,000	
Förskrämningsmaskinskötare	10	60,000	
Transportarbetare	20	108,000	
Lokpersonal	12	64,000	
Gruvbyggare och ortdrivare	23	138,000	
Räsläggare	4	24,000	
Smeder	3	18,000	
Smedshantlangare	2154	8,400	900,400

Linbanor och kolupplag:

Linbaneskötare etc.	12	—	64,800
--------------------------	----	---	--------

Diverse:

Snickare	2	10,800	
Diverse arbetare	5 7	27,000	37,800

173

Summa 251 1,261,680.

Förbrukningen av material för gruvan och kraftstationen m. m. beräknas stiga i proportion till den ökade brytningen, av proviant och kontorsmaterial i förhållande till ökad personal och av stenkol till 6,000 ton, upptagna till 13 kronor per ton. Övriga kostnader hava höjts efter samma grunder utom stockholmskontorets personal- och kontorskostnader, som lämnats oförändrade, och hava på grund härav i tab. XVIII sammanställts driftkostnader för alternativ III.

Tab. XVIII. Driftkostnader. Alt. III.*Spetsbergen:*

Avlöningar:

Befäl	54,980	
Underbefäl	61,200	
Övrig personal	1,145,500	1,261,680

Material:

för gruvan m. m. 206,000 ton à 1.50	309,000	
» proviant	42,000	
» verkstad, kraftstation m. m.	72,000	
» kontor m. m.	15,000	
» stenkol 6,000 ton à 13	78,000	516,000
Försäkringar m. m.		30,000
Utlastning 200,000 ton		190,000
Personalens resor		100,000

Stockholmskontoret:

Personal- och kontorskostnader	120,000
--------------------------------------	---------

Summa kronor 2,217,680.

Fördelad på 200,000 skeppningsbara ton stenkol, motsvarar denna summa 11.09 kronor per ton fritt ombord Sveagruvan, oberäknat royalty, räntor, avskrivningar m. m.

Vid detta alternativ måste 150,000 ton kunna lagras i avvaktan på skeppningssäsongens inträdande. Det nuvarande kolupplaget är härför otillräckligt och kan på grund av lutningsförhållandena icke förlängas. En utvidgning på bredden anses på grund av snöförhållandena under vintern icke gärna kunna ifrågasättas, varjämte härför erforderligt maskineri bleve synnerligen svårskött under den kallaste, mörka vintern. Den bästa lösningen torde vara att på ur snösamlingssynpunkt tillräckligt stort avstånd från det gamla upplaget anordna ett nytt av ungefär samma storlek, och finnes norr om radiostationen en lämplig, tämligen plan plats härför. Detta förutsätter emellertid vid mynningen av gruvan 2 en kolficka, från vilken en ny linbana transporterar kolen till nya upplaget. För utlastningen från detsamma anskaffas två elektriskt drivna kolkranar och lindragning anordnas till kajen. För att kunna utlasta 200,000 ton årligen måste kajen förses med dubbla banor och förlängas, som i alternativ II b angivits.

Med hänsyn till dessa utvidgningar beräknas kraftbehovet till i tab. XIX angivna belopp.

Tab. XIX. Kraftbehov. Alt. III.

Fläktar i gruvan	50 hkr.
2 lindragningar samt spel	50 »
3 förskrämningsmaskiner	57 »
3 skakrännor	27 »
6 bormaskiner	6 »
2 linbanor	15 »
2 spelbanor	18 »
3 lastskopor (kolkranar)	180 »
Lindragningar på kolupplag och kaj	30 »
Verkstad och smedja	10 »
Radiostation och biograf	10 »
Marketenteri	4 »
Belysning i gruvan och samhället	23 »

Summa 480 hkr.

Den nuvarande kraftstationen är då otillräcklig och måste utökas med en ångturbingenerator på 200 kw samt en ångpanna om 200 kvadratmeter.

Bostäderna bliva även otillräckliga, emedan för den ovan beräknade personalen på 250 personer eller med avdrag av de 29, som beräknas inrymda i befäls- och underbefälsbostäderna, 221 finnas för närvarande endast bostäder för 169. Plats för minst 52 man måste alltså beredas. Med hänsyn till den förut framhållna betydelsen av tillgång till familjebostäder beräknas, att 50 sådana uppföras och en barack med 6 rum.

Utgifterna för nyanläggningar och nyanskaffningar beräknas på grund härav till nedan (tabell XX) anförda belopp.

Tab. XX. Anläggningskostnader. Alt. III.

Gruvan:

8 förskrämningsmaskiner à 10,000	80,000	
8 skakrännor à 2,500	20,000	
15 bormaskiner à 600	9,000	
Transformatorer och elektriska ledningar	35,000	
80 vagnar à 350	28,000	
2 bensinlokomotiv	8,000	
Lindragningsmaskineri för linje 2	30,000	
Montering av d:o i linje 1	15,000	
Spåranordningar	30,000	
Ändring av vagnar	10,000	
Fläktar	26,000	
Belysning och diverse	34,000	325,000

Linbanor, kolupplag och kaj:

Reparation av gamla linbanor och nya korgar	14,000	
Spår och kolficka å gamla upplaget	11,000	
Kolficka vid nya gruvan	46,000	
Linbana från » »	40,000	
60 vagnar till denna à 300	18,000	
Upplag med spår	30,000	
Kolficka vid linbanans ändpunkt	30,000	
2 kolkranar med fickor	100,000	
Bockbana från upplag till kaj med maskineri	50,000	
100 vagnar à 250	25,000	
Kaj förlängd och breddad	150,000	514,000

Kraftstation:

Ångpanna med överhettare 200 kvadratmeter	40,000	
Ångturbingenerator 200 kw	60,000	
Kondensor med vattenledning och pumpar	90,000	
Instrumenttavlor, transformatorer etc.	20,000	
Tillbyggnad av hus m. m.	55,000	265,000

Husbyggnader:

Marketenteri med ångkök och snösmältningsanordning	105,000	
Bostäder för 50 familjer à 5,000	250,000	
» » ungarlar, 1 barack	18,000	
Uthus 14 stycken à 2,000	28,000	
Sjukstuga	50,000	
Ändring av nuvarande marketenteri och sjukstuga	15,000	466,000

Radiostation:

Ytterligare en mast	6,000	
Vägar, terrasseringar och diverse cirka 10 procent	164,000	

Summa kronor 1,740,000.

Djursholm den 27 december 1922.

KARL SIDENVALL.

Bilaga C.**Sammanfattande rapport rörande proveldningar med spetsbergskol.**

Sedan undertecknad av sakkunniga rörande sättet för tillvaratagande av statens intressen i de svenska kolfälten å Spetsbergen erhållit uppdrag att i samråd med kommerseråden Enström och Sidenvall verkställa jämförande proveldningar med spetsbergskol, får jag över dessa prov avgiva följande rapport.

Inalles hava utförts två undersökningar, nämligen:

I. Proveldningar å statens järnvägars lokomotiv.

II. Proveldningar vid en stationär ångpanneanläggning.

För var och en av dessa undersökningar redogöres nedan i korthet, varjämte lämnas en sammanfattning av de erfarenheter, som vunnits.

I. Proveldningar å statens järnvägars lokomotiv.

Rörande anordningen av försöken, de därvid vunna erfarenheterna och de funna siffervärdena hänvisas till bilagda protokoll, bilaga A med dess bilagor¹, bestående av yttrande från statens järnvägars distriktsförvaltning i Göteborg och ett antal kurvblad, framställande för jämförbara förhållanden åtgången av de såsom goda engelska stenkol betecknade lambtonkolen samt av osorterade och sorterade spetsbergskol. Anmärkas bör, att i de senare de mindervärdiga delarna av flötsen, bestående av större stycken så kallade skiffer, utskilts.

Resultatet av dessa proveldningar är, att de sorterade spetsbergskolen under alla vid ett lokomotiv förekommande belastningsförhållanden kunna anses ungefär jämnställda med lambtonkol, samt att de osorterade spetsbergskolen vid låga belastningar äro likvärdiga med lambtonkolen, men vid höga belastningar väsentligt sämre.

Spetsbergskolens slaggbildning är något större än lambtonkolens. Slaggen bildar en tunn och hård slagpkaka över rostytan, vilken slagpkaka gärna vill bränna fast och i viss mån inverkar ofördelaktigt på förbränningen.

II. Proveldningar vid en stationär ångpanneanläggning.

Dessa proveldningar utfördes på en vanlig handeldad planrost vid Göteborgs stads barnsjukhus. Göteborgs stads värmekonsulent, ingenjör C. C:son Thuwe, som förrättat proven, avgiver över dessa rapport enligt bilaga B.²

Vid dessa proveldningar, som för osorterade spetsbergskol, sorterade spetsbergskol och lambtonkol utfördes med en normal belastning av 80 å 90 kilogram kol per kvadratmeter rostyta och timme, visade sig de tre kolsorterna ungefärligen likvärdiga. Proven med de sorterade och harpade spetsbergskolen måste betecknas som misslyckade och kunna ej giva någon ledning för bedömandet. Provet med utsorterad skiffer visade ett oväntat gott resultat såväl i avseende på kapacitet som verkningsgrad.

¹ Protokoll och bilagorna här uteslutna.

² Här utesluten.

III. Sammanfattning.

Med ledning av de utförda proveldningarna och försöken kan nu uppställas en tabell, som utvisar spetsbergskolens värde i jämförelse med lambtonkol, alltså goda engelska ångkol, vilkas värde sättes till 100.

	Lambtonkol	S p e t s b e r g s k o l		
		Osorterade	Sorterade	»Skiffer»
I. Lokomotivdrift				
a Låg belastning (= normal belastning vid stationär ångpanneanläggning)	100	100	100	—
b) Hög belastning	100	78	93	—
II Stationär anläggning.				
Normal last	100	100	104	55

De osorterade och sorterade spetsbergskolen giva visserligen ej mycket mera slagg än lambtonkolen, men slaggen är svårare att avlägsna. »Skiffern» gav naturligen mycket slagg, som måste avlägsnas ofta, vilket arbete dock ej vållade särskilda svårigheter.

Stockholm den 12 december 1922.

HOLGER A. LUNDBERG.

Bilaga D.

Kostnadskalkyl för 102,000 ton skeppningsbar brytning.

Kapitalbehov för nyanläggningar enligt Sidenvall	kronor	638,000
» » likvidering av lån	»	1,560,000
» » rörelsekapital	»	792,000
Räntor under byggnadstiden	»	110,000

Summa kronor 3,100,000.

Driftkostnader.

	Kronor	Kronor per ton
Brytningskostnad enligt Sidenvall (avr.)	1,311,000	12.85
Royalty för 105,000 ton	52,500	
Exportavgift och skatter	31,500	
Avskrivningar 5 procent på 2,760,000 kronor	138,000	
Ränta på nytt kapitaltillskott 5 procent	155,000	
Summa kostnader på Spetsbergen	1,688,000	16.55
Fraktkostnader exklusive bunkers	632,000	
Summa kostnader cif Göteborg (94,500 ton)	2,320,000	24.55
Medräknas ränta på befintligt aktiekapital, 5 procent på 5,000,000 kronor, blir kostnaden på Spetsbergen	1,938,000	19.00
och cif Göteborg	2,570,000	27.20.

Bilaga E.**Kostnadskalkyl för 200,000 ton skeppningsbar brytning.**

Kapitalbehov för nyanläggningar enligt Sidenvall	kronor	1,740,000
» » sjöfartens underlättande	»	150,000
» » likvidering av lån	»	1,560,000
» » rörelsekapital	»	1,627,000
Räntor under byggnadstiden	»	173,000
	Summa kronor	5,250,000.

Driftkostnader.

	Kronor	Kronor per ton
Brytningskostnad enligt Sidenvall (avr.)	2,218,000	11.10
Royalty för 206,000 ton	103,000	
Exportavgifter och skatter	60,000	
Avskrivningar 5 procent på 4,100,000 kronor	205,000	
Ränta på nytt kapitaltillskott 5 procent	262,500	
Summa kostnader på Spetsbergen	2,848,500	14.25
Fraktkostnad exclusive bunkers enligt Granholm ...	1,213,000	
Extrakostnader för sjöfartens underlättande	40,500	
	1,253,500	
Summa kostnader cif diverse hamnar (181,000 ton)	4,102,000	22.65
Medräknas en post för extra avskrivningar av 150,000 kronor, motsvarande cirka 3 procent på lånesumman, blir kostnaden på Spetsbergen	2,998,500	15.00
och cif svenska hamnar	4,252,000	23.50
Medräknas alternativt ränta på befintligt aktiekapital, 5 procent på 5,000,000 kronor, blir kostnaden på Spetsbergen	3,098,500	15.50
och cif svenska hamnar	4,352,000	24.00.

Avskrift.

Bilaga F.

Angående isförhållandena vid Spetsbergens västkust och särskilt i Bel-sund, vid vilket Sveagravan är belägen (77° 55' N., 16° 40' O.).

Uppgifterna om ovannämnda isförhållanden äro hämtade ur den av Det Danske Meteorologiske Institut utgivna »Nautisk Meteorologisk Aarvog», vilken sedan 1895 innehåller upplysningar om isförhållandena i de arktiska haven; dessa upplysningar ha lämnats av institutioner, vetenskapsmän och befälhavare å fartyg. Angående seglationsförhållandena saknas uppgifter nästan fullständigt. Att således med stöd av de rätt knapphändiga upplysningar, som stått till buds, beräkna den tid, som sjöfarten i medeltal varit stängd, besvärlig eller obehindrad, har icke låtit sig göra. I bifogade tablå¹ finnas emellertid sammanställda de uppgifter, som för varje månad och år erhållits beträffande isförhållandena, vilka uppdelats i följande fem kategorier:

- 1) Fast is i Bel-sund.
- 2) Päckis eller drivis i »
- 3) Isfritt i »
- 4) Bälte av drivis (20 à 50 sjömil brett) utanför västkusten.
- 5) Isfritt utanför västkusten.

I samma tablå finnes därjämte för de flesta år ett allmänt omdöme om meranämnda isförhållanden.

Ehuru för vissa månader saknas varje isuppgift, så ger dock ett sammandrag av tablån en ledning vid bedömandet av förekomsten av olika slags ishinder under sommarmånaderna för tiden 1895—1921 (26 år, för år 1896 saknas uppgifter).

Sammandrag (antal år med isförhållanden 1—5):

	April	Maj	Juni	Juli	Augusti	September
1) se ovan	13	13	9	1	1	—
2) » »	2	2	5	3	3	1
3) » »	2	3	7	11	22	2
4) » »	4	10	10	9	5	5
5) » »	1	2	8	10	14	18

Stockholm i december 1922.

C. V. ÖSTMAN.

Meteorolog.

¹ Här utesluten.

Avskrift.

Billaga G.

Isforholdene på Spitsbergens vestkyst.

Av Otto Sverdrup og Adolf Hoel.

Kildene for vårt kjenskap til isforholdene. Fra Barents reise i 1596 og utover til 70-årene i forrige århundrede foreligger kun sprette og få iakttagelser over isforholdene. Men fra slutten av 70-årene kan vi danne oss et nogenlunde klart bilde av isens optreden væsentlig på Spitsbergens vestkyst. Det største materiale er innkommet fra norske fangstfolk, som dels har overvintret i disse trakter og som dels har drevet fangst her. Dette materiale er offentliggjort væsentlig av tollkasserer Karl Petterson på Tromsø og siden slutten av 90-årene av det Danske meteorologiske Institut, som hvert år utgir en beretning med titelen: Isforholdene i de arktiske have. Ennvidere har Spitsbergenfarvannene i dette tidsrum været besøkt av endel videnskapelige ekspedisjoner, hvis beretninger også inneholder opplysninger om isforholdene.

De mest betydningsfulle av disse israpporter er de, som utgis av det Danske meteorologiske Institut. Foruten de årlige beretninger har instituttet også utgitt en samlet oversikt som utkom i 1917. Grunnlaget for de danske beretninger om Spitsbergenfarvannene er iakttagelser fra norske overvintrende fangstfolk og selfangere. Dessverre er materialet ikke så fyldig som det burde være. For enkelte år er opplysningerne meget ufullstendige, og mange steder er der feil i de optrukne isgrænser. Kartenen er i meget liten målestokk og gir kun isens beliggenhet i grove trekk, liksom også de vedføjede opplysninger er svært litet detaljerte.

I det hela må man si om de trykte beretninger, som foreligger om isforholdene på Spitsbergen, at de er altfor generelle til å kunne tjene som grunnlag for bedømmelsen av skibningsforholdene. Derimot vil de opplysninger, som man kan finne i norske selfangeres journaler i bearbeidet stand, kunne gi et meget detaljert bilde av isforholdene, isens utbredelse og beskaffenhet.

Isens art og optreden. Man har med 3 slags is å gjøre: *Breis* (kalvis), *fastis* och *drivis*.

1. Kalvis, som består av isstykker og små isfjell stammende fra breene, vil aldrig kunne danne nogen hindring for skibsfarten i den lyse årstid, men vil kunne være farlig i mørke netter om høsten.

2. Fastisen (fjordisen) kan enkelte år være meget generende, da den kan ligge til langt over mitten av juli. Den opnår sjelden tykkelse på over 1—1.5 meter.

3. Drivisen er det imidlertid, som danner den egentlige vanskelighet for skibsfarten. Den kommer fra havet øst og sydøst for Spitsbergen og består av vinteris fra disse havstrøk. Denne is brytes op om våren (april—mai) og føres av en vestgående strøm til Sydkap, hvor strømmen böier nordover og fører isen med sig så vestkysten blokeres. Det er altså for det meste tynd is. Der er heller aldrig stort press i den, så fartøiene løper ikke stor risiko for å bli skruet istykker, når de kommer in i den. Men undertiden optrer også is av annen slags, stammende fra Karahavet eller fra selve polarbasinet mellem Frans Josefs Land og Spitsbergen. Dette er grov, svær, flere år gammel is, som er langt værre enn den som almindelig fins på vestkysten. Heldigvis optrer den meget sjelden.

Spørsmålet er nu, om der er nogen periodisitet i isens optreden. Det er en kjent foreteelse, at man har »gode isår» med lite is og »dårlige isår» med meget is. Ennvidere vet man, at som regel følger en rekke »dårlige» isår etter hverandre, dog med stor forskjell på de enkelte år, hvorav nogle endog må betegnes som »gode». Også av de »gode» optrer flere ifølge, dog ofte med et »dårlig» inniblant. Om man her har å gjøre med regelmessige perioder eller ei vet man ikke. Av de foreliggende trykte meddelelser om isforholdene kan man intet sikkert uttale herom. Hvis der er regelmessige perioder i isens optreden, hvad man à priori skulde anta, så vil det være av stor viktighet å få fastslått disses varighet.

Erfaringer vedrørende skibsfarten. Det eneste sikre holdepunkt man har för bedømmelse av de vanskeligheter, isforholdene forårsaker, er den skibsfart, som hittil har funnet sted på Spitsbergen. Siden skibningens begynnelse i 1907 er fra Isfjorden skibet følgende kvanta kul:

1907	1,500 tonn	1916	19,245 tonn
1908	6,000 »	1917	24,100 »
1909	4,000 »	1918	43,700 »
1910	4,600 »	1919	62,000 »
1911	22,000 »	1920	37,000 »
1912	23,520 »	1921	39,000 »
1913	32,800 »	1922	157,000 »
1914	38,440 »		
1915	17,830 »	Tilsammen	532,735 tonn.

I hele den første del av denne tid, 1907—1916, hadde man dårlige isår, dog med stor forskjell på de enkelte år. Særlig slemme var 1907, 1910, 1912 og først og fremst 1915, som vi har grunn til å anta er det dårligste isår ved Spitsbergen i historisk tid. Der kom denne sommer veldige masser grov, gammel is, som var til stor hindring for skibsfarten på hele vestkysten. Dette år fikk man bare skibet halvparten av de utbrutte kul (40,000 tonn) i Advent Bay. Men dette er også det eneste år noget slikt er hænt. Både før och siden har man uten vanskelighet fått skibet de utbrutte kvanta. Et meget viktig faktum i denne forbindelse er, at de två skibsredere, som kjenner forholdene på Spitsbergen best, d'herrer Jacob Kjøde og Thv. Halvorsen, Bergen, begge er villige til å ta frakten på Spitsbergen på reisebasis (frakt pr tonn), hvorved de selv tar risikoen for tidstap ved ishindringer.¹ Begge disse redere hadde skibe på Spitsbergen i det nevnte vanskelige isår 1915, så at de har erfaringer fra det værste isår man kjender.

Forholdsregler mot de vanskeligheter ishindringerne forvolder. Ovenfor er saken framstillet uten hensyn til de praktiske forholdsregler, som man kan ta for å avværge de med ishindringerne forbundne vanskeligheter. Hittil har man ikke gjort noget i denne retning i Spitsbergenfarten.

De forholdsregler man kan ta er følgende:

1. *Beskyttelse av kulldampernes skrov ved en provisorisk ishud.*

Denne pålegges fra stevnen og et stykke akterover, på en 3,000 tonns damper vil 75—80 fot være en passende lengde for ishuden. Der legges vinkel-

¹ Även skeppsredare Görrisen, Kristiania, som är ägare till 4 av 1922 års fartyg, vill taga nedfrakten 1923 på egen risk (anm. av direktör Granholm).

jern horisontalt akterover som vist på figuren¹ (se nedste side). Der stikkes inn 4 tommer tykke ekeplanker fra stevnen og akterover. Den samlede høide av ishuden bør være 10 fot. Over stevnen bøies en stor jernplate. Denne ishud gir fartøiet en utmerket beskyttelse og avstiver det i høi grad, så at det kan tåle meget sterke støt i isen.

2. *Ombygning av kulldampernes propel med en som har mindre radius og bredere vinger.*

Propellen er igrunnen det svakeste punkt på en damper i isfylde farvann. Jo større diametern er, desto større er faren for at propellen kommer i berøring med et isstykke og slår av sig vingerne. Så det er selvinnytsende at med kortere, brede vinger vil propellen være mindre utsatt for å ta skade.

3. *Meddelelser om isforholdene fra et med trådløs telegraf utstyret patruljefartøi.*

Som passende fartøi til dette bruk kunde anvendes en motorkutter på 60—70 fots lengde og en fart av 7—8 mil. Dette fartøi måtte stadig patruljere langs iskanten mellom Isfjorden och Sydkapp, og videre østover langs isgrensen. Herved opnår man 2 fordele: Da isen driver fra Sydkaptrakten mot nord, vil man av isforholdene der nede på et givet tidspunkt kunne slutte sig til isforholdene ved Bellsund og Isfjorden nogen dage senere. For fartøier, som kommer op under iskanten uten for de nevnte fjorder, er det meget vanskelig å vite, hvor der er best å komme inn til fjorden, når der er meget is. Et patruljerende fartøi vil til enhver tid vite, hvor der er slakker eller råker i isen, som fartøiene kan benytte sig av for å komme inn. Her vil fartøiene godt kunne spare mange dage ved å slippe å lete å famle sig frem i tåken.

4. *Anvendelse av isbrytere.*

a. Til brytning av fjordisen vår og høst. Til bruk på Spitsbergen vil vi foreslå en isbryter på 4,000 tonn deplacement, og 5,000 hestekrefter. Med denne isbryter vil man kunne brette op is til et vilketsomhelst tidspunkt i fjordene på Spitsbergen.

Der er intet i veien for at begynne navigasjonen allerede omkring i april. Allerede da er det lyst nesten døgnet rundt, og kulden er ikke altfor generende. Det er nemlig vår mening, at skal man forsøke å utvide skibningssæsonen, hvilket er nødvendig for en stordrift, så bør dette skje om våren og ikke om høsten, da navigasjonen i de mørke høstnetter er langt mere vanskelig og risikabelt enn i den lyse årstid, særlig på grunn av kollisjon med drivisflak og isfjell.

b. Til konvoiering av kulldamperne gjennom drivisen. En isbryter som ovenfor nevnt vil med stor letthet trykt og sikkert kunne føre minst 2 kulldamper ad gangen gjennom den tetteste drivis inn til lasteplassen og ut igjen. Der er heller intet iveien før å ta flere damper ad gangen, men konvoieringen blir da noget besværlig.

Erfaringer fra skibsfart i andre isfylde farvann. Som man vet har man i de senere år forsøkt skibsfart fra Europa gjennom Karahavet til munningen av Jenisej og Obj. I Karahavet er ialmindelighet isforholdene vanskeligere enn de nogensinde kan bli på vestkysten av Spitsbergen. Isen er tettere sammenpakket og isflakene er store og grove. Den ene av oss, kaptain Sverdrup, har bl. a. be-seilet Karahavet og farvannene videre østover helt til Kapp Tscheljuskin ialt i 6

¹ Här utesluten.

sæsonger med sælfangere, kofferdifartøier og isbrytere. Av særlig interesse for de herhen hørende forhold er turen i 1921, da han med isbryteren »Lenin» konvoierte 6 kofferdiskibe på 3,000—4,000 tonn hver, forsynes med provisorisk ishud, igjennem Karahavet till Jenisej og Obj. »Lenin» er på 7,000 tonn displacement, og 2 av dens 3 maskiner med tillsammans 5,000 hestekrefter var i virksomhet. Isforholdene var meget vanskelige, særlig på tilbaketuren, som foregikk i de siste dage av september; da har man på disse breddegrader også å kjempe med mørke netter. Hertil kommer, at det var et overhendig vær med snestorm. Det var vistnok vanskeligheter med så mange som 6 skibe i konvoien under disse forhold, men man kom igjennem uten uheld.

Konklusjon. Der er ingen tvivl om, at man ved hjelp av de ovennevnte forholdsregler vil kunne vedlikeholde skibsfarten på fjordene på vestsiden av Spitsbergen fra begynnelsen av april til ut i november, hvor ugunstig enn isforholdene er. Kullselskapene må selvfølgelig gå sammen om de hermed forbundne utgifter, eller den stat, som overtar suvereniteten av Spitsbergen, må bestride utgifterne mot at selskapene betalar avgift. Om man skal gå till slike forholdsregler, blir tillslutt et spørsmål om man kan få så stor produksjon, at den kan bære disse utgifter. Ved beregningen herav må man huske på, at det som regel kun vil bli i vanskelige isår og i disse kun en kortere tid av sæsonen at man behøver å gå til disse foranstaltninger.

Kristiania, 8 januar, 1923.

OTTO SVERDRUP.

ADOLF HOEL.

Bilaga H.**Den internationella kolmarknaden och konjunkturläget.**

Järn- och kolproduktionen utgör grundvalen för den moderna industrialismen, men medan järntillverkningen varierar med de allmänna konjunkturerna och till och med kan räknas som den bästa mätaren på kapitalbildningens omfång, så uppvisar kolutvinningen mindre utpräglad inverkan av konjunkturvågen. Detta beror huvudsakligen på det förhållandet, att kolkonsumtionen delvis utgöres av en tämligen stabil efterfrågan för hushållsändamål, men även på det faktum att kolbrytningen vid världens största gruvfält under det sista årtiondet gång på gång desorganiseras genom politiska och sociala konflikter. I stort sett ha dock kolproduktionen och kolprisen återspeglat den allmänna konjunkturutvecklingen även efter 1914, d. v. s. krigskonjunkturen, tveksamhetsperioden under första hälften av 1919, den kortvariga inflationskonjunkturen 1919—1920, den stora depressionen med bottenpunkten på sommaren 1921 och sedan dess en sakta fortskridande uppgång under ett och ett halvt år.

Ur produktionssynpunkt har man endast att räkna med tre stora leverantörer av stenkol: Förenta staterna, England och Tyskland. Sedan fredsslutet hava visserligen 61 miljoner ton av Tysklands normalbrytning om 190 miljoner ton (1913) överflyttats på Polen (44 miljoner) och Frankrike (17 miljoner). Men såsom framgår av följande tabell, intar Tyskland, även exklusive brunkolsproduktionen, en mycket mera framskjuten ställning än Frankrike.

Stenkolsproduktionen i miljoner ton.

	1913	1919	1920	1921	1922
U. S. A.	517	494	586	487	—
England	292	233	233	165	250
Tyskland	190	117	131	136	130
Frankrike	41	22	35	39	43

Då det i detta sammanhang i första hand intresserar oss att studera den europeiska kolhandeln, kunna vi till en början avskilja Förenta staterna från diskussionen. U. S. A. exporterar under normala år endast 4 procent av sin kolproduktion — mot Englands 25 procent — och under 1922 var stenkolsimporten från England till Förenta staterna uppe i 2 miljoner ton till följd av den stora kolstrejken vid de amerikanska fälten.

I en framtid kunna Förenta staterna visserligen spela en roll även på den europeiska marknaden, ty de geologiska betingelserna äro mycket gynnsammare för de amerikanska än de engelska fälten. För närvarande äro dock de höga produktionskostnaderna, och i första hand lönerna, prohibitiva för en mera omfattande kolexport. Skulle emellertid den arbetsstrid, som i latent eller akut form pågått

vid kolgruvorna sedan stilleståndet, lösas med en rationell omorganisation av drifts- och löneförhållandena, kunde dock frågan komma i ett annat läge. Medelbart är även immigrationslagstiftningen en faktor i denna fråga, då en ökning av icke yrkeskunnig arbetskraft säkerligen skulle följas av sjunkande löner för gruvarbetare. Fraktfrågan är även av stor betydelse för självkostnadspriset å stenkol för atlantisk hamn. — För närvarande torde dock vara berättigat att bedöma de närmaste framtidsutsikterna för den europeiska kolmarknaden oberoende av den amerikanska produktionen.

År 1913 lämnade England, Frankrike, Tyskland och Belgien mer än 90 procent av Europas kolproduktion. Övriga länder såsom Ryssland, Österrike och Spanien spelade ingen roll på den internationella kolmarknaden. En översikt av utvinning och distribution ställer sig som följer:

Produktion och konsumtion av stenkol 1913.

Produktion		Konsumtion	
England	287	England	189
Tyskland	192	Tyskland	168
Frankrike	41	Frankrike	61
Belgien	23	Belgien	27
		Övriga länder	98
<hr/>		<hr/>	
Miljoner ton 543		543	

De kolexporterande länderna voro sålunda England och Tyskland. Härvid är dock att märka, att den tyska kolexporten i första hand inriktade sig på de närmaste grannländerna, Holland och Belgien, Frankrike, Schweiz, Polen, Galizien och Böhmen. År 1913 står sålunda England nästan ensamt som storexportör av stenkol, och genom fredsfördraget har denna situation ytterligare accentuerats. Den tyska kolexporten är nu helt och hållet inriktad på Frankrike, sedan en månatlig skadeståndsleverans av $1\frac{3}{4}$ miljoner ton kontingenterat hela den kolmängd, som den tyska industrien kan avvara, och betydligt mer koks än naturligen skulle utföras. Ockupationen av Ruhrområdet har synnerligen vidsträckta konsekvenser för det nuvarande läget på den internationella kolmarknaden, främst därigenom att desorganisationen inom Europas största koldistrikt kommit konsumtionen från Tyskland och Frankrike att söka täckning i engelska kol. För en lång tid framåt måste man räkna med, att Ruhrdistriktets stenkol huvudsakligen komma att gå till den tyska industrien och till den franska järnindustrien mot utbyte av den lothringiska järnmalmen. Även om den tyska kolinförseeln från England under 1922 på 6 miljoner ton måste anses som ett tillfälligt krigsfenomen och Tyskland ånyo kommer att exportera kol utom skadeståndsleveranserna, så kan man taga för givet, att det tyska kolet icke kommer att spela någon roll för andra än grannstaterna på kontinenten. På den internationella kolmarknaden kvarstår sålunda England med en ställning, som kan komma att gränsa till monopolets. Det är således utvecklingen på den engelska kolmarknaden, som i första hand bör studeras i samband med nya kolfyndigheters konkurrensförmåga.

År 1913 ställde sig de engelska produktions- och konsumtionsförhållandena för stenkol på följande sätt:

	Miljoner ton	Procent av produktionen
Inhemsk konsumtion.....	189	66
Export av stenkol.....	73	
» » koks.....	4	27
Bunkers.....	21	7
Summa produktion	287	100

Av kolexporten kommo 54 miljoner ton på Europa, 7 miljoner på Amerika och 7 miljoner på Afrika och Asien. Inom Europa var Frankrike den största importören med 12.8 miljoner ton, sedan följde Skandinavien med 9.9, Italien med 9.6, Tyskland med 9.0 och Ryssland med 6.0 miljoner ton.

Under kriget rådde ett fullständigt ransoneringssystem inom den engelska kolexporten, medan produktionen dock var högt uppdriven för att täcka krigsmaterialtillverkningens behov. Tiden efter stilleståndet begynte med arbetskonflikter, som resulterade i långvariga strejker på hösten 1920 och våren 1921. Som följd härav uppstod en allmän kolbrist, vilken täcktes av en tillfällig amerikansk export. Sedan konflikterna slutat med arbetarnas nederlag och lönernas reducering, började produktionen att öka från sommaren 1921. Under detta år föll priset på bästa walesiska kol från 64/4 till 25 6 sh. per long ton. Under intryck av den stegrade sysselsättningen inom den engelska järnindustrien, av det ökade importbehovet från Tyskland samt från ett antal neutrala, där depressionen i någon mån övervunnits, hava priserna i genomsnitt stegrats under 1922 för att i samband med Ruhrokkupationen i slutet av januari och februari 1923 gå kraftigt i höjden.

Följande data torde vara betydande för utvecklingen under föregående år:

	Englands kolproduktion Miljoner long ton	Englands kolexport Miljoner long ton	K o l p r i s	
			Fob. Newcastle	Fob. Cardiff
1922			Best great steam	Sh. per long ton
Januari	17.7	4.0	24.2	24.8
Februari	19.8	4.0	25.5	25.5
Mars	19.9	5.2	24.5	27.3
April	¹ 22.9	4.1	23.7	28.3
Maj	19.1	5.1	23.6	28.3
Juni	¹ 20.4	4.8	23.5	26.4
Juli	18.6	5.1	23.5	26.4
Augusti	19.1	6.1	25.0	30.9
September	¹ 25.7	7.1	24.5	28.5
Oktober	21.2	6.2	25.8	27.6
November	21.7	6.6	25.7	—
December	25.8	6.0	24.6	—
1923				
Januari	21.2	—	25.1	—

¹ 5 veckor.

Uppgången i produktion och export är omisskännlig, och den europeiska konsumtionens stegring är här huvudsaken. En jämförelse mellan stenkolsexportens storlek under olika år jämte de erhållna medelprisen ställer sig som följer:

	Export Miljoner ton	Medelpris Sh. per long ton
1913	67	14
1920	23	80
1921	20	38
1922	58	23

Medelpriset befinner sig alltså fortfarande avsevärt över det för 1913 gällande. När det nu gäller att fastställa ett sannolikt medelpris för engelska stenkolfob engelsk hamn, kan man visserligen icke utgå från, att det så erhållna priset vore lämpligt för en jämförelse med motsvarande pris för spetsbergskol vid skeppningsplatsen. Då det här ej gäller att jämföra de olika kvaliteterna utan endast att ange den sannolika allmänna pristendensen på kolmarknaden, kan fraktkostnaden i detta fall försummas, och det engelska medelpriset sålunda direkt jämföras med ett medelpris för spetsbergskol.

Det bifogade diagrammet¹ ger en sammanfattning av konjunkturutvecklingen i England i form av prisindexen på industriella råvaror. Kolpriset visar tydlig överensstämmelse med denna kurva, ehuru kolbristen till följd av strejken på hösten 1920 försenade det stora priset på stenkolfob i förhållande till övriga råvaror. En prisstegring har redan begynt med anledning av Ruhrockupationen, men den djupare orsaken ligger i den påbörjade nya konjunkturcykeln. Med all sannolikhet kommer kolpriset att stiga i minst samma proportion som övriga råvarupris, särskilt i betraktande av att 1913 års exportkapacitet nu blivit uppnådd, samtidigt som prisen visat stigande tendens.

Visserligen har mängden brutet kol per arbetare stigit även under det sista året och självkostnaderna ytterligare nedpressats, men någon ytterligare nedgång är nu ej att vänta. Vid årsskiftet 1922/23 beräknades ett medelpris vid gruvan av 16 sh. 10 1/2 d. per ton; lönekostnaden i denna siffra låg 62 procent över 1913 års nivå, medan levnadskostnaderna samtidigt voro 78 procent över samma läge. De allmänna omkostnaderna hade stigit med 133 procent sedan 1913, och i detta belopp ingår fraktkostnaden med huvudparten. Här kan man visserligen räkna med en sänkning under årets lopp, men å andra sidan tillkommer nödvändigheten av en mängd underhållsarbeten i gruvorna samt möjligen även lönestegringar. Även ur produktionssynpunkt finnes intet, som talar för lägre kolpris, och det allmänna konjunkturläget talar för en stegring. Av de faktorer, som påverka prisbildningen, är kanske den viktigaste den engelska valutans sannolika snara paritet med dollarn. Om England då återgår till guldmyntfoten, kommer den engelska marknaden att direkt påverkas av prisstegringen i Amerika.

Med anledning av ovanstående synpunkter synes en stegring av kolprisen synnerligen sannolik. Det nuvarande läget berättigar knappast till att nämna några exakta siffror för prisutvecklingens närmare gestaltning, men ett medelpris av 30 sh. per long ton för bästa ångkol synes vara det medeltal för 1923, som förefaller mest antagligt.

¹ Här uteslutet.

Bilaga I.**P. M.****angående vissa ekonomiska förhållanden inom Englands kolgruveindustri.**

Engelska
lönesystemet
före kriget.

För att rätt kunna förstå den engelska kolgruveindustriens löneförhållanden är det nödvändigt att känna det lönesystem, som där infördes med antagandet av 1921 års arbetsavtal och som alltså där tillämpas. Då detta emellertid på sätt och vis kan sägas vara organiskt sammanhängande med och genom en naturlig utveckling hava utvuxit ur de tidigare tillämpade lönesystemen inom samma industri, är en återblick på dessa nödvändig för en rätt förståelse av det nuvarandes bestämmelser.

De engelska kolgruvarbetarlönerna sammansattes under tiden före kriget av tvänne element: 1) grundlön och 2) procentuellt tillägg; det senare bildade en integrerande, men variabel del av lönetariffen.

Grund-
lönerna

Grundlönerna — »standard wages» — voro före kriget egentligen av fyra olika typer:

- a) I S. Wales: olika standards vid varje gruvföretag.
- b) I Skottland: regionala standards.
- c) I Durham och Northumberland: medelstandard för varje grevskap.
- d) I alla andra engelska gruvdistrikt: enhetlig standard för hela distriktet.

I materiellt avseende skilde sig dessa olika standards väsentligt, beroende på olikheterna i arbetsbetingelser och därav ofta betingad skiljaktig arbetsorganisation inom de olika distrikten. I S. Wales t. ex., där kolhuggaren ej blott bryter kolen utan även utför en hel del annat arbete, såsom timring, kollastning o. d., är sålunda »standarderna» av helt annat materiellt innehåll än i Durham eller i Skottland, där arbetsfördelningen är strängare genomförd.

De olika grundlönerna betecknades med det årtal, då de antogs. De mest använda torde ha varit 1877, 1879 och 1888 års standards.

Det
procentuella
tillägget.

Den andra beståndsdel i den engelska kolgruvarbetarens förkrigslön, det procentuella tillägget, utgick från början i överensstämmelse med en glidande skala. Denna var baserad på ett visst försäljningspris för vissa kolsorter, och varierade lönerna sedan på bestämt sätt med förändringar i dessa priser. Lönerna fastställdes vidare halvårsvis på grundval av de föregående sex månadernas resultat, och hade arbetarnas förtroendemän rätt att i respektive företags böcker verifiera de lämnade prisuppgifterna.

I början av innevarande århundrade ändrades detta dock därhän, att det procentuella tillägget dels blev beroende av, förutom försäljningsprisen, också kvantiteten försålt kol, dels kom detsamma härefter att till sin storlek fixeras efter underhandlingar mellan arbetare och arbetgivare i Conciliation Boards.

Minimilöner.

Efter 1912 tillkom till dessa kontraktmässiga bestämmelser angående sättet för fastställandet av kolgruvarbetarnas löner en stipulation av allmän lags natur,

varigenom lönernas variationer begränsades nedåt. Efter en allmän strejk inom hela kolindustrien antog nämligen parlamentet detta år lag angående minimilöner för arbete *under* jorden, vilka skulle fastställas av distriktskommittéer.

De löneförhöjningar, som de engelska kolgruvarbetarna åtnjutit under tiden 1914—1920, hava huvudsakligen varit av följande art:

Lönerna
under kriget.

1) Förhöjning, proportionell mot förkrigstidens standard, växlande mellan 28 och 47 procent inom olika distrikt.

2) Totalförhöjning med 20 procent på alla löner 1915.

3) Diverse fixa tillägg — s. k. »flat rate additions» —.

Slutligen tillkom från år 1919 även en kompensation för arbetstidens minskning från 8 till 7 timmar. Denna utgår fortfarande till alla aekordsarbetare. För icke aekordsarbetare bibehölls skift-lönen oförändrad.

Enligt det nya lönesystem, som efter en synnerligen omfattande och lång arbetsstrid infördes i England genom arbetsavtalet av 1921, beräknas lönerna på basis av driftens ekonomiska resultat i de olika distrikt, vari industrien redan tidigare varit indelad i och för den bestämmande verksamhet, som ålegat de ovan nämnda Conciliation Boards, och vilken indelning något modifierats i samband med det lagligt förutsedda och planerade införandet av ett rådssystem inom denna industri.

Lönesyste-
met enligt
det engelska
arbetsavtalet
av 1921.

Grundvalen för dessa beräkningar utgöres av det ekonomiska driftsresultatet för distriktets industri under näst föregående månad. Arbetarna ha rätt att genom opartiska revisorer verifiera bolagens uppgifter härutinnan.

Lönen kalkyleras på följande sätt:

1) Arbetarna äro först och främst tillerkända en minimilön, vilken utgöres av respektive distrikts grundlön (standard) år 1921, ökad med alla de procentuella tillägg, som där utbetalats 1914, plus 20 procent förhöjning.

2) Arbetsgivarna ha rätt att utfå — förutom medel till täckande av materialförbrukning och allmänna kostnader — en standardvinst, utgående med 17 procent av arbetarnas standardlöner.

3) Skulle, då ovannämnda poster täckts, ett överskott finnas kvar inom ett distrikt, ha arbetsgivarna rätt att därav utfå 17 procent, varemot resten, 83 procent, fördelas på distriktets samtliga arbetare. Härvid är dock att märka, att ingen utjämning av vinstförhållandena mellan distriktets olika företag sker.

Skulle å andra sidan industriens inkomster inom ett distrikt ej förslå till att utbetala ovannämnda standardvinst, bokföres skillnaden som förlust att täckas av eventuella överskott under kommande månader.

Den omedelbara verkan av detta system blev ett starkt fall i kolgruvarbetarnas löner. För att i någon mån mildra de svåra verkningarna härav förbundo sig arbetsgivarna att under en tid av tre månader avstå från den vinst, som enligt avtalet tillkom dem, i den utsträckning detta var nödvändigt, för att lönerna ej skulle reduceras med mer än ett visst belopp för varje månad. Vidare beviljade engelska staten en kredit på 10 miljoner pund för att hålla lönereduktionerna under samma tid inom rimliga gränser. Av dessa 10 miljoner pund utbetalades verkligen cirka 7 miljoner pund, en summa, varmed alltså den engelska staten under tiden juli—oktober 1921 direkt subventionerade sitt lands främsta industri.

Verkan av
detta
lönesystem.

Från och med november månad 1921 upphörde emellertid dessa övergångs-

bestämmelser, varför ock lönerna kommo i hastig rörelse nedåt. Särskilt markerad blev denna löneminskning inom de distrikt, som bröto kol för export. Redan i januari 1922 hade lönerna inom de flesta av dessa senare distrikt kommit ned till minimilönen. Denna utveckling drabbade snart ock Englands övriga kolgruv-distrikt, så att i juli månad 1922 minimilönen läser hava varit gällande i 12 av de 13 distrikt, i vilka industrien är indelad. För att illustrera denna utomordentliga sänkning av lönerna har följande sammanställning lånats från en artikel av det engelska gruvarbetarförbundets sekreterare och statistiska expert, Mr Frank Hodges, införd i förbundets organ The Labour Magazine — June 1922. (Se bilagda tabell.)

Ur denna tabell framgår ju med önskvärd tydlighet, att de engelska kolgruvarbetarna ännu i maj 1922 voro i hög grad underkompenserade för den allmänna prisnivåns stegring sedan 1914. Efter denna tid har läget ytterligare förvärrats därhän, att — såsom ovan anmärkts — under juli månad 1922 icke mindre än 12 distrikt arbetade med minimilönen, vilket innebär, att arbetarna där i genomsnitt hade cirka 42 procent högre löner än 1914, allt under det att den allmänna prisnivån för levnadskostnaderna vid samma tidpunkt låg cirka 80 procent över förkrigsårets.

Följden av detta förhållande har varit en mycket svår ställning för en arbetarestam, som sedan gammalt i England ansetts berättigad till en avsevärt hög lönestandard. Att detta i sin tur medfört berättigade farhågor för framtiden bland Englands ledande statsmän, parlamentariet och industrimän, därom innehåller den offentliga diskussionen över dessa frågor i det nutida England viktiga vittnesbörd. Läget uppfattas allmänt såsom allvarligt, och en förbättring i kolgruvarbetarnas löneförhållanden torde på ansvariga håll anses såsom ett utomordentligt viktigt statsintresse.

Engelska
kolindustri-
ens vinst-
förhållanden.

Denna den engelska kolgruvarbetarens svåra belägenhet förvärras än mer av det faktum, att arbetsgivarna i det stora hela under nuvarande förhållanden *omöjligt* kunna betala högre löner. På grund av kolprisens starka fall under 1920—1921, delvis fortsatt även in på 1922, kom nämligen hela denna industri i en mycket svår ekonomisk situation. Enligt uppgift av ovannämnda Frank Hodges skulle sålunda den engelska kolgruvarbetarens genomsnittliga lön endast kunna höjas med 10 pence per dag, förutsatt att arbetsgivarna hade avstått från *all* vinst under de 9 månader, som närmast följde efter arbetsavtalets slutande 1921. En blick på de under denna tid redovisade vinsterna bekräftar till fullo detta påstående.

Verklig vinst eller förlust under tiden juli 1921—maj 1922.

	£	shilling per ton
Scotland	313,189	0/2.75
Northumberland	456,030	0/10.40
Durham	706,522	0/5.95
S. Wales och Monmouth	1,024,978	0/6.29
Eastern Division	5,839,899	1/9.11
Lanc. N. Staffs and Ches.	1,412,959	1/4.74
North Wales	49,265	0/5.20
S. Staffs and Shrops	— 66,405	— 1/0.15

	£	shilling per ton
Cumberland	— 134,945	— 1/8.25
Bristol	— 3,276	— 0/2.95
Forest of Dean	27,101	0/11.20
Somerset	—	—
Kent	— 43,271	— 2/8.80
11 månader	Summa 9,582,046	
11 månaders medeltal		+ 0/11.59

För de 12 månader, som närmast följde slutandet av 1921 års löneavtal, skulle sålunda hela den engelska kolindustriens vinst uppgå till cirka 10 miljoner £, under förutsättning att juni månad lämnade ungefär samma ekonomiska resultat som maj. Till jämförelse härmed må lämnas följande uppgift enligt Hodges å de totala vinster, denna industri gjort under föregående år:

	miljoner £		miljoner £
1912	15.2	1917	27.7
1913	22.0	1918	29.5
1914	15.5	1919	30.4
1915	21.4	1920	35.0
1916	37.8		

Härav framgår sålunda, att vinsten under tiden juli 1921—maj 1922 utgjorde mindre än hälften av förkrigstidens, om man tager penningvärdets fall med i beräkning. Under sommaren 1922 försämrades industriens läge än mer. Enligt uppgifter erhållna från Comité central des Houillères de France skulle sålunda den engelska arbetarelönen hava sjunkit avsevärt under minimum under juli och augusti månader, om icke arbetsavtalet garanterat arbetarna mot en sådan eventualitet.

Vidare är härtill att anmärka, att utav dessa 10 miljoner £ vinst över 8 miljoner £ kommo på endast 3 av distrikten, av vilka tre distrikt the Eastern Division, som arbetar för den inhemska marknaden, ensamt bidrog med 5.8 miljoner £. Ytterligare måste ihågkommas, att cirka 6 miljoner £ utav denna vinst gjordes under den tid, då industrien uppbar statssubvention.

Under 1922 års senare del förblev den engelska kolindustriens läge i stort sett detsamma som under ifrågavarande års tidigare del. Stora förhoppningar hade knutits vid den amerikanska marknads inverkan på exportprisen, då Förenta staterna måste tillföras kol utifrån på grund av arbetsstrider inom staternas egen kolindustri.

Utvecklingen
under senare
delen av
1922.

Den väntade starka stegringen i prisen uteblev dock, och av den mindre stegring, som av dessa förhållanden förorsakades, kunde den engelska kolindustrien ej draga full fördel, då leveranskontrakten för U. S. A. i stort sett gjorts på grundval av de priser, som voro gängse före prisstegringen.

En viss förbättring i engelska kolindustriens vinstförhållanden uppvisa dock siffrorna för 1922 års 3:dje kvartal, jämförda med samma års 2:dra kvartal. Det senare visade sålunda en genomsnittlig förlust av 0.17 d. per ton kol, disponibelt för försäljning, varemot 3:dje kvartalets motsvarande siffra är en vinst på 1 s.

1 d. per ton. Emellertid har under samma tid den genomsnittliga lönen gått ned från 10 s. 2.51 d. per ton kol under 2:dra kvartalet till att under 3:dje kvartalet utgöra 9 s. 3.97 d., utan att brytningen per man härvid rört sig uppåt. Förbättringen i den genomsnittliga vinsten under 3:dje kvartalet 1922 skulle sålunda hava uppstått huvudsakligen genom en genomsnittlig löneminskning, och skulle sålunda den verkliga ökningen i den engelska kolgruveindustriens ekonomiska resultat endast utgöra 2.29 d. per ton.

Härtill bör vidare anmärkas, att denna vinst endast föll på sex av tretton distrikt, varemot de sju övriga distrikten alla uppvisade förluster, samt att 76 procent av vinsten föll på endast två distrikt, vilkas totalproduktion utgjorde cirka 47 procent av hela Englands.

Av denna jämförelse framgår sålunda, att Englands kolindustris läge icke väsentligt förbättrats under föregående års senare del, såvitt man kan döma av hittills tillgängligt statistiskt material.

Slutsats.

Av vad som sålunda sagts torde framgå, att

- 1) de engelska kolgruvarbetarnas levnadsstandard sänkts avsevärt under förkrigstidens på grund av onormalt låg lönestandard,
- 2) den engelska kolgruvindustriens vinster under tiden efter juli 1921 varit onormalt små och att industriens ekonomiska resultat nätt och jämt möjliggjort uppehållande av driften.

Härav torde sålunda följa:

dels att en ytterligare hastig sänkning av de engelska stenkolspriserna ej är för tillfället sannolik, under förutsättning av att industrien skall hållas i gång i den utsträckning, som nu sker, och utan väsentliga ändringar i dess organisation och arbetsmetoder,

dels att varje förbättring av marknadsläget för den engelska kolexporten antagligen oförtövat kommer att utnyttjas av kolgruvindustrien.

Löner inom den engelska kolgruveindustrin.

Gruvdistrikt	L ö n p e r s k i f t																Lönenivå i förhållande till levnadskostnaderna maj 1922										
	Kolbrytare				Övriga arbetare												Löneökning sedan 1914	Levnadskostnadsökning sedan 1914									
					i gruvan						i dagen																
	Mars 1921	Mars 1922	Maj 1922	Minskning sedan mars 1921	Mars 1921	Mars 1922	Maj 1922	Minskning sedan mars 1921	Mars 1921	Mars 1922	Maj 1922	Minskning sedan mars 1921	Mars 1921	Mars 1922	Maj 1922	Minskning sedan mars 1921	%	%									
	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	s.	d.	%	%							
1. Scotland	17	0	8	5	8	5	8	7	14	0	7	0	7	0	7	0	7	0	7	0	20	81					
2. Northumberland	18	11	9	4	9	9	9	2	13	11	6	10	6	9 ¹ / ₂	7	1 ¹ / ₂	13	11	6	10	6	9 ¹ / ₂	7	1 ¹ / ₂	22	81	
3. Durham	16	6	8	7	8	8	7	10	13	8	6	10	6	8 ¹ / ₂	6	11 ¹ / ₂	13	8	6	10	6	8 ¹ / ₂	6	11 ¹ / ₂	20	81	
4. South Wales	17	10	8	10	8	10	9	0	14	9	6	5	6	5	8	4	14	9	6	5	6	5	8	4	20	81	
5. Yorkshire	17	11	13	10	13	0	4	11	14	8	10	6	9	10	4	10	14	8	10	2	9	7	5	1	50	81	
Notts.	19	0	15	9	14	10	4	2	14	6	12	5	9	4	5	2	14	6	9	10	9	4	5	2	50	81	
Derbyshire	18	3	15	3	14	5	3	10	15	0	10	6	9	11	5	1	14	3	9	7	9	0	5	3	50	81	
Leicestershire	17	2	13	7	12	10	4	4	14	5	9	8	9	2	5	3	12	5	7	3	6	9	5	8	50	81	
Cannock Chase	16	6	13	7	12	10	3	8	13	11	10	2	9	7	4	4	13	11	8	0	7	6	6	5	50	81	
Warwick	17	3	13	5	12	7	4	8	14	8	10	0	9	5	3	12	4	7	10	7	4	5	0	50	81		
6. Lancashire	16	5	11	9	10	8	5	9	14	7	8	3	7	6	7	1	13	0	6	6	5	11	7	1	26	81	
North Staffs	17	2	10	2	9	3	7	11	14	3	7	10	7	1	7	2	12	7	6	1	5	6	7	1	26	81	
Cheshire	16	5	11	9	10	8	5	9	14	7	8	3	7	6	7	1	13	0	6	6	5	11	7	1	26	81	
7. North Wales	16	4	8	5	8	5	7	11	14	2	6	6	6	6	7	8	13	0	5	6	5	6	7	6	20	81	
8. South Staffs, and Shrops	—	—	9	0	9	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	81
9. Cumberland	16	0	8	3	8	3	7	9	15	8	7	10	7	10	7	10	14	3	6	6	6	6	7	9	20	81	
10. Bristol	14	11	7	2	7	2	7	9	14	5	6	3	6	3	8	2	12	4	5	3	5	3	7	1	20	81	
11. Forest of Dean	15	3	7	5	7	5	7	10	13	5	5	11	5	11	7	6	12	10	5	4	5	4	7	6	20	81	
12. Somerset	14	7	8	11	8	5	6	2	13	6	7	8	7	4	6	2	12	6	6	6	6	1	6	5	44	81	
13. Kent	18	8	10	5	10	5	8	3	15	8	7	11	7	11	7	9	13	10	6	3	6	3	7	7	20	81	

Kungl. Maj:ts proposition Nr 173.

Kolpriser under år 1922. D. C. B. screend.

Prisuppgifterna representera de uppgivna fob-noteringarna för bästa northumberlandkol — D. C. B. — för varje vecka, med tillägg av genomsnittsnötering för frakt till svensk västkusthamn och assurans; kostnadssumman är omräknad i kronor enligt gällande punkkurs.

Datum	Fobpris Sh.	Frakt till Göteborg Sh.	Summa Sh.	Kurs	Summa kronor	Assurans 0.2 % + 1/20 % minfara	Pris i kronor cif Göteborg	Medelpris per månad i kronor
8/1	24/1	8/6	32/6	16.82	27.88	0.07	27.40	28.40
10/1	24/1	8/6	32/6	16.95	27.58	0.07	27.60	
17/1	24/1	9/6	33/6	17.—	28.47	0.07	28.54	
24/1	24/1	10/6	34/6	16.93	29.19	0.07	29.26	
31/1	24/6	10/	34/6	16.88	29.12	0.07	29.19	
7/2	25/	10/	35/	16.79	29.40	0.07	29.47	
14/2	25/6	ishinder	—	16.71	—	—	—	
21/2	25/1	d:o	—	16.58	—	—	—	
28/2	25/	10/	35/	16.69	29.22	0.07	29.29	
7/3	25/	10/	35/	16.65	29.12	0.07	29.19	
14/3	25/	10/	35/	16.76	29.38	0.07	29.40	
21/3	25/	9/	34/	16.76	28.49	0.07	28.56	
28/3	24/	9/	33/	16.74	27.62	0.07	27.69	
4/4	23/9	9/	32/9	16.82	27.54	0.07	27.61	
11/4	23/	8/6	31/6	16.92	26.65	0.07	26.72	
18/4	23/6	8/	31/6	17.—	26.78	0.07	26.85	
25/4	25/	8/	33/	17.05	28.12	0.07	28.19	
2/5	24/	7/6	31/6	17.16	27.08	0.07	27.10	
9/5	24/	7/	31/	17.26	26.75	0.07	26.82	
16/5	24/	7/	31/	17.40	26.97	0.07	27.04	
23/5	23/6	6/9	30/3	17.19	26.06	0.07	26.13	
30/5	23/6	7/	30/6	17.22	26.26	0.07	26.33	
6/6	23/6	6/6	30/	17.24	25.86	0.06	25.92	
13/6	24/	6/	30/	17.26	25.89	0.06	25.95	
20/6	24/	6/	30/	17.28	25.92	0.06	25.98	
27/6	24/	6/	30/	17.22	25.88	0.06	25.89	
4/7	23/6	6/	29/6	17.04	25.24	0.06	25.80	
11/7	24/	6/	30/	17.16	25.74	0.06	25.80	
18/7	24/	6/	30/	17.18	25.68	0.06	25.74	
26/7	23/6	6/3	29/9	17.16	25.52	0.06	25.58	
1/8	22/	6/9	28/9	17.05	24.50	0.06	24.56	
8/8	25/	7/	32/	17.07	27.30	0.07	27.37	
15/8	25/	7/	32/	16.98	27.17	0.07	27.24	
22/8	25/	7/6	32/6	16.91	27.46	0.07	27.53	
29/8	25/	7/	32/	16.89	27.—	0.07	27.07	
5/9	25/	7/	32/	16.79	26.69	0.07	26.76	
12/9	25/	7/6	32/6	16.80	27.80	0.07	27.37	
19/9	24/3	7/6	31/9	16.71	26.51	0.07	26.58	
26/9	24/3	8/	32/3	16.72	26.96	0.07	27.03	
3/10	25/	8/	33/	16.66	27.49	0.07	27.56	
10/10	24/6	7/	31/6	16.68	26.27	0.07	26.34	
17/10	26/	7/	33/	16.60	27.89	0.07	27.46	
24/10	26/6	7/	33/6	16.67	27.91	0.07	27.98	
31/10	27/	7/6	34/6	16.65	28.70	0.07	28.77	
7/11	26/6	8/	34/6	16.59	28.68	0.07	28.70	
14/11	25/9	8/	33/9	16.64	28.08	0.07	28.15	
21/11	25/6	8/	33/6	16.87	28.21	0.07	28.28	
28/11	25/	7/6	32/6	16.82	27.83	0.07	27.40	
5/12	25/3	7/6	32/9	16.82	27.54	0.07	27.61	
12/12	25/3	7/6	32/9	17.06	27.92	0.07	27.99	
19/12	25/	7/6	32/6	17.26	27.98	0.07	28.05	
27/12	25/	7/6	32/6	17.28	28.—	0.07	28.07	